RASVAN SI VIDRA

POEMA DRAMATICA IN CINCI CANTURI

DE

B. PETRICEICU-HAJDEU

Mărirea deşértă şi ĭubirea de argintŭ, acestea sunt nesce neputinţe ĭuţĭ alle suffletuluĭ....

MITROP. TEOFILŬ, *Cazania, 1644.*

EDIŢIUNEA III

REVÊḐUTĂ.

BUCURESCI

TYPOGRAPHIA LUCRATORILORU ASSOCIATI

1869.

RASVAN SI VIDRA

POEMA DRAMATICA IN CINCI CANTURI

DE

B. PETRICEICU-HAJDEU

Mărirea deşértă şi ĭubirea de argintŭ, acestea sunt nesce neputinţe ĭuţĭ alle sufletuluĭ....

MITROP. TEOFILŬ, *Cazania, 1644.*

EDIŢIUNEA III

REVĔḌUTĂ.

BUCURESCI

TYPOGRAPHIA LUCRATORILORU ASSOCIATI

1 8 6 9.

PREFAÇA

O operă curatŭ litterară, care dobăndesce onórea uneĭ a treĭa ediţiunĭ după unŭ intervallŭ d'abia de unŭ anŭ, nu are trebuinţă de o prefaţă; căcĭ chĭarŭ dacă scrierea arŭ fi rea, şi totŭ încă autorulŭ se mulţumesce, că opiniunea publică s'a înşelatŭ de 'mpreună cu dênsulŭ şi, prin urmare, nu are cuĭ face scuse, obiectulŭ ordinarŭ şi stereotipŭ allŭ tuturorŭ introducţiunilorŭ.

RAZVAN SI VIDRA

DEDICATIUNEA

SOŢIEÏ MELLE

JULIA PETRICEICU-HAJDEU

Cumplita săraciă ş'invidia viclénă
Danţaŭ în gĭurulŭ meŭ :
In ânimă durere, ş'o lacrimă pe génă,
Şi'n peptŭ suspinulŭ greŭ!

* * *

Tu înse, ca o lampă, remasă'n măngăere,
Când faclele s'aŭ stînsŭ,
C'o radă de ĭubire sorbĭaĭ acea durere,
Secaĭ amarulŭ plînsŭ!

* * *

Suspinulŭ singurŭ numaĭ îmĭ sta mereŭ în cale :
Oftamŭ făr' să voescŭ;
Ca umbrele, ce'n faţa lumineĭ matinale
De nópte ne-amintescŭ!

* * *

In órele d'acelea de sumbră poesiă,
C'o mână'n mâna ta,
Amŭ scrisŭ acéstă dramă, ce'n viéță'mĭ o să fiă
Ca flórea : nu m' uĭtà !

* *
*

Precum se'nchégă unda, de vécurĭ picurată
P'o stâncă ne'ncetatŭ,
Așa oftarea'mĭ lungă aice'ĭ închegată :
Suspinŭ cristallisatŭ !

* *
*

Mănia misantrópă a omuluĭ în gónă,
Sarcasmulŭ infernalŭ,
Le vedĭ în astă carte, înfipte 'ntr'o icónă,
Cu vĕrfulŭ de pumnalŭ !

* *
*

Și cuĭ să'nchinŭ eŭ óre, cândŭ timpulŭ se resbună,
Echoulŭ amorțitŭ
Allŭ unorŭ viscolĭ care, cu tine de'mpreună,
Atunce le-amŭ simțitŭ ?

* *
*

O tu, ce chĭarŭ suspinulŭ illŭ împărțĭaĭ cu mine,
Făcêndu'lŭ maĭ ușorŭ :
Tăĭaĭ oftarea 'ntrégă în doĕ micĭ suspine,
Unite prin amorŭ !...

B. P. H.

CÂNTULŬ I

UNŬ ROBŬ PENTR' UNŬ GALBENŬ

În Moldova aŭ ceĭ micĭ despre ceĭ marĭ acest obiceĭu de pĭer fără judeţ, fără vină şi fără sémă. Singurĭ ceĭ marĭ judecătorĭ, singurĭ pĕrêşĭ şi singurĭ plinitorĭ legiĭ. Şi de acest obiceĭu Moldova nu scapă...

URECHIĂ, sub anulŭ 1564.

FEŢELE:

RĂZVANŬ, ţiganŭ desrobitŭ.
SBIEREA, boerŭ bĕtrânŭ.
TĂNASE, cerşitorŭ.
BAŞOTĂ, mare vătavŭ.
DASCĂLULŬ.
TÊRGOVÉŢA I.
TÊRGOVÉŢA II.
TÊRGOVÉŢA III.
TÊRGOVÊŢA IV.
TÊRGOVEŢULŬ I.
TÊRGOVEŢULŬ II.
TÊRGOVEŢULŬ III.
FÊTA I.
FÉTA II.
SLUJITORĬ DELA VĂTĂVIĂ.

O piaţă în Iaşĭ, în fundŭ o biserică, maĭ încóce o pétră, în laturĭ case.

TĂNASE (*şeḑêndŭ pe pétră*)

Miluesce-mĕ, jupâne! Dumneḑeŭ va da 'nḑecit
Sufletelor, ce se'ndură d'un sărman nenorocit!

SBÏEREA (*oprindu-se în drumŭ)*

Cum? Ce spuĭ? Miïa la sută? O camătă minunată!
D'ar fi astfel, tótă starea'mĭ, eŭ ţĭ-aş da-o chĭar în dată!..
Să sciĭ însĕ, că dând una, n'o maĭ veḑĭ, n'o maĭ găsescĭ!..

TĂNASE (*sculându-se*)

Miluesce-mĕ, jupâne, cu ce singur socotescĭ!
Ş'un bănuţ o să 'mĭ adjungă!.. Ĭată de treĭ ḑile 'n gură
N'am luat un pic de pâĭne, n'am avut o fărmătură...

SBÏEREA

De treĭ ḑile? Ce mincĭună!... Ş'apoĭ cine'ĭ vinovat!
Pentru mine 'ĭ chĭar tot una, d'aĭ măncat séŭ n'aĭ măncat!...
Un bănuţ! Cum nu! E lesne!... Bănişoriĭ nu s'aruncă!
Decât cerşitor, maĭ bine ĭea toporul şi la muncă!
(Răzvanŭ se arétă în fundŭ şi se opresce din dosulŭ luĭ Sbïerea)

TĂNASE

Vaĭ, jupâne! vaĭ, jupâne!... Nu cerşesce un Român,
Nu cerşesce, cât maĭ are vr'un paĭu de nedejde 'n sîn!

Nicĭ eŭ nu cerşĭam, jupâne, pe când aveam vitişóre
Ş'un pămênt, cât trage plugul, ş'o prispuliţă la sóre;
Dar vecinii, din rea pismă, la judecată m'aŭ tras,
Ş'acum ĭată-mĕ 's, jupâne, gol pe podurĭ am remas!...
Copilaşiĭ plâng de fóme...

SBĬEREA

Copilaşiĭ!.. Vrea să ḑică,
Tu eştĭ un nebun de frunte! După ce n'aĭ chĭar nemică,
Te maĭ apucĭ de prăsilă!... Auḑĭ! Îĭ trebuĭ copiĭ!
Un ném de netoţĭ.... Dă'mĭ pace!... Ducă-se pela pustiĭ!..

TĂNASE (*aşeḑându-se*)

Of, of, of!... Şi tu, jupâne, o să daĭ de vr'o ispită!

(Sbĭerea face treĭ crucĭ marĭ de 'naintea biscriceĭ şi se depărtéză, fără a băga de sémă, că ĭ-a căḑutŭ o pungă din kimirŭ)...

RĂZVAN

Aşa crucĭ evlavióse, aşa faţă restignită,
Aşa 'nchinăcĭunĭ plecate, pênĕ la brâŭ şi maĭ jos,
Nu făcea nicĭ sfântul Petre, nicĭ însuşĭ Domnul Hristos!...
Bre! Jupânul ăsta crede, că drept la raĭu o să méargă,
Pe când draciĭ după dênsul cu limba scósă mĭ-alérgă!...

(*face câţĭ-va paşĭ şi ridică de josŭ punga*)

Aoleŭ! O punguliţă!... Ba 'ĭ un săculeţ cam greŭ!...
Îl va fi perdut boerul, cel cu zor de Dumneḑeŭ...
Mâĭ, oppresce-te, jupâne!... Stâĭ, jupâne, de m'ascultă!...

SBĬEREA (*din afară*)

La naĭbă! Ţĭ-am spus o dată, că nu'mĭ place vorba multă!
Un singur pas nu pot face, făr' să daŭ de vr'un calic!...
Fugĭ! N'am banĭ! N'am o groşiţă! N'am nemic, nemic,
nemic!

RĂZVAN

Nemic n'are sărăcuţul! Aşa ḑice!... Prin urmare,
Omul neputênd să pérḑă tocmaĭ lucrul ce nu l'are,
Punga nu'ĭ a luĭ? Atuncea... fie dar a cuĭ o vrea,
De vreme ce tótă lumea mi-se lépĕdă de ea!..

(*numeră : unu... cincĭ... optŭ...*)

Doŭe-ḑecĭ, şi toţĭ cu găurĭ! Par'c'ar fi să 'mĭ povestéscă,
Cum se desmĭerdaŭ sărmaniĭ, în salba serbătoréscă,
P'un grumaḑ de ţĕrăncuţă, grăsuliŭ şi resfĕţat,
Pên'ce ghĭara cĭocoimiĭ din carne ĭ-aŭ înhăţat!...
D'ar avé baniĭ o limbă, lucrurile ce nĭ-ar spune,
Pe mulţĭ albĭ ĭ-ar face negri, ca cel maĭ negru tăcĭune!..
Nu! Eŭ nu vreŭ astă pungă!... Şi chĭar fóme de mĭ-ar fi,
Pâĭnea, asfel cumpĕrată, mĕ tem că m'ar otrăvi!...
Moşule!

TĂNASE

Ce vreĭ?

RĂZVAN

Jupânul nu ţĭ-a dat lescae frântă?
Uite! Eŭ îţĭ daŭ o pungă!... Scólă, moşule, şi cântă!

TĂNASE

Dela un Ţigan pomană?

RĂZVAN

Dec! Şi totuşĭ pe boer,
De'ţĭ da o scărbă d'aramă, tu l'aĭ fi urcat în cer?

TĂNASE

E Român, orĭ-cum...

RĂZVAN

Jupânul e Român? Vaĭ, ce ocară!
Te 'nşelĭ, moşule! El este pétră, lemn, strigoĭu séŭ féră,
Dar numaĭ Român nu'l chĭamă, că mult maĭ Românu's
eŭ!...
Nu căta, că 'ţĭ pare sarbĕd şi părlit obrazul meŭ,
Că nicĭ nóptea nu'ĭ bălană, dar pămêntul odihnesce;
Că şi pâĭnea de secară, este négră, dar hrănesce!...
Ş' apoĭ, moşule, eŭ unul nu's Ţigan de rênd, mĕ jur!
Nu, nu, crede-mĕ! In peptu'mĭ bate suflet de vultùr!
Măĭculiţa fu Română...

TĂNASE

Moldovéncă?

RĂSVAN

Se 'nţelege!

TĂNASE

Moldovéncă? Ce-aud, Dómne!... Dar asta'ĭ o fărdelege
Unde s'aŭ aflat
Că s'a 'mpreunat
Corbĭ cu turturele,
Şerpĭ cu floricele
Urşĭ cu căprióre
Şi noriĭ cu sóre?...
O porumbiţă să'şi aĭbe de bărbat cĭoroĭ...

RĂZVAN

Tacĭ, mâĭ!
Că simţesc, cum intră'n mine şépte-ḑecĭ de năbădâĭ!...

N'atinge ţĕrêna mameĭ, că nu maĭ sciŭ, ce-o să fie :
Mi se 'ntĕmplă multe pozne, cându's coprins de mănie !..
Eŭ nu's Ţigan... ţĭ-am maĭ spus'o !.. Nu mĕ maĭ tot ză-
păci !...
Maĭ pe scurt, na, ĭată baniĭ!.. Plécă draculuĭ d'aci !

TĂNASE

Dela un şerb nu voĭu cere, nu voĭu lua nicĭ odată :
Ursita'mĭ e neferice, dar a ta'ĭ chĭar blăstemată !
De mĭ-ar fi să mor de fóme, mâna mea nu voĭu păta,
Primind milă dintr'o mână, care... nicĭ ea nu'ĭ a ta !

RĂZVAN

Eŭ şerb ? Dar bată-te focul, mitropolitul Năstase
Nu sciĭ óre, că la mórte'ĭ pe toţĭ robiĭ seĭ ĭertase ?..
Singurul vlădică 'n lume, séŭ cel puţin la Românĭ,
Care nu voĭa, ca fraţiĭ să fie slugĭ şi stăpânĭ,
Fiind tot un os ş'o carne... Aşa scris'aŭ în diată,
Poruncind să plece slobodĭ toţĭ Ţiganiĭ seĭ d'o-dată !
Toţĭ, moşule, pên' la unul : bărbaţĭ, copiĭ şi muĭerĭ...
S'a spart lanţul ! D'atuncĭ ĭată, dŭoe ĭerne şi treĭ verĭ,
Eŭ sbor în stânga şi 'n drépta, ca voĭósa cĭocărlie,
Pe care n'o maĭ popresce ferecata colivie !..

TĂNASE

Eştĭ Ţigan pe jumĕtate, nu eştĭ rob...

RĂZVAN

Asta'ĭ nemic !
Maĭ este ce-va ! Vedut'aĭ.. ?

TĂNASE

Ce ?

RĂZVAN

Un Ţigan grămătic?..

TĂNASE

Grămătic?... nu!... nu, băete!... N'am vedut, căcĭ nu se vede,
Şi chĭar d'aş vedé cu ochiĭ, pare-mi-se că n'aş crede!..

RĂZVAN

Ţiganiĭ sunt tot ce'ţĭ place : şelarĭ, ferarĭ, potcovarĭ...

TĂNASE

Calâĭ...

RĂZVAN

Adecă, nu'ĭ vorbă, nicĭ calâiĭ nu sunt rarĭ!
Dar grămăticĭ, nu!... Eĭ bine! Numaĭ singur eŭ supt sóre,
Dintre miĭ de ţigănime, sciut-am să 'nvěţ scrisóre,
(Serbéscă şi românéscă) încât adjunseĭ de mic
In casa mitropolieĭ cel maĭ isteţ grămătic!...
Grămătic, moşule dragă!... Acuma ĭea dară baniĭ,
Şi te rog a nu mě pune d'a-rêndul cu toţĭ Ţiganiĭ!..

TĂNASE

Dar aceştĭ banĭ, mâĭ băete, vor fi un lucru... furat!

RĂZVAN

Aşa 'ĭ! Tocmaĭ! Aĭ dreptate! Aĭ vorbit adevěrat!
Toţĭ baniĭ din ţéra nóstră pórtă, moşule, pe sine
Semnul furilor, ce'ĭ pradă, pintre lăcrimĭ şi suspine,
Dela noĭ, dela opincă, dela omul cel sărman,
Ş'apoĭ nu vor să nĭ-arunce în obraz un gologan!

Sburătorĭ, ce sug în umbră! Javre, moşule, d'acelea,
La carĭ omenéscă 'ţĭ-pare numaĭ faţa, numaĭ pĭelea,
Iar sufletul în dobândă fu luat dela satan,
Cu tocmélă să se 'ntórcă maĭ murdar şi maĭ viclén!...

TĂNASE

Bine, bine spuĭ, băete!...

RĂZVAN

Lucru furat! Aĭ dreptate!
Insĕ n'oĭu fi eŭ acela, care despóĭe p'un frate!
Mama, buna măĭculiţă, din mormênt ar tresări,
Sciind că 'n peptu'mĭ se mişcă pĕcatul d'a tălhări!...
Dar la naĭbă frunḑa verde! Ce să maĭ tocăm degĭabă!
Iată baniĭ, mulţumesce, du-te, caută'ţĭ de trébă!..
Află, moşule, atâta: fie băniĭ chĭar furaţĭ,
Copilaşiĭ teĭ te-aştéptă fără pită şi 'nseţaţĭ!...

TĂNASE (*luândŭ punga şi sculându-se*)

Bogdaprosti, mâĭ băete!... Bogdaprosti!... Reŭ îmĭ pare,
Ca să vĕḑ o leghiónă c'un suflet atât de mare!
D'aĭ fi Român, cale-vale! dar Ţigan... pĕcat! pĕcat!..
Tat'-teŭ va fi fost, băete, o grózā de blăstemat
D'aŭ întortochĭat pe mă-ta 'n linguşiturele luĭ!...
Multe dragostea maĭ face pe faţa pămêntuluĭ!
E curat un fel de bólă, ce de noĭ când se lipesce,
Pe Român mi'l ţigănesce, pe Ţigan mi'l romănesce,
Tóte lucrurile 'n lume pune cu susul în jos:
Angerul urît se pare, ucigă-l-crucea frumos!...
Dar eram să uĭt, băete, d'a te 'ntreba, cum te chĭamă?

RĂZVAN

Pe mine Răzvan... Smaranda chĭema pe drăguţa mamă !.
Muri an... ba nu ! trăesce ! trăesce 'n cugetul meŭ,
Şi va trăi tot-d'a-una, pênĕ voĭu trăi şi eŭ !..

TĂNASE

Dumneḑeŭ să mi-te-adjute, precum tu m'adjuţĭ pe mine;
Ḑilele tale să fie tot ḑile lungĭ şi senine ;
Iar nevoea să dobóre p'orĭ-cine'ţĭ va fi duşmàn !....
Remâĭ sănĕtos, băete !... Ce pĕcat, că eştĭ Ţigan !...

(*plécă, murmurândŭ : Răzvanŭ, Răzvanŭ, Răzvanŭ,.. apoĭ se întórce*)

Sciĭ ce ? Mĭ-am luat de sémă... Nu'mĭ trebue punga 'n-
trégă !
Mĭ-adjunge ş'un singur galbĕn... ḑeŭ aşa, Răzvane dragă!
Maĭ sunt mulţĭ săracĭ, băete, şi eŭ n'aş vré de prisos,
Pe când se sbucĭumă fraţiĭ, simţind cuţitul la os !...

(*scoţêndŭ punga*)

Na !...

RĂZVAN

Dar, moşule...

TĂNASE

Ascultă, nu maĭ face vorbă lungă !
Maĭ împarte tu ş'altora pâĭne din acéstă pungă !...

(*ĭea unŭ galbĕnŭ şi dă saculŭ luĭ Răzvan*).

Fă pe gândul meŭ, căcĭ alt-fel, ḑeŭ, nu primesc nicĭ
un ban !...
Acuma mĕ duc, băete !... Mare pĕcat, că'ĭ Ţigan !...

(*ese*)

RĂSVAN

Bĭetul om!... Ce fudulĭă! Ce vorbe late! Ce tónă!...
Cine-va privind, l'ar crede, că'ĭ un împĕrat în gónă!..
Ce despreţ! D'abĭa ne vede!.. Taĭca luĭ n'a fost Ţigan!..

(*se uĭtă în gĭurŭ cu paḑă, apoĭ scóte din sînŭ o hărtiă*)

Lumea 'şĭ bate joc de mine! Rîde lumea de Răzvan!..
O să rîḑ şi eŭ de lume!.. Da! vom rîde fie-care!
Ea de mine cu trufiă, eŭ de dênsa cu turbare!..

(*lipesce hârtia de unŭ stêlpŭ şi ese, pe cândŭ uşa biseri-ceĭ se deschide, venindŭ maĭ mulţĭ, dintre carĭ dascălulŭ se opresce lângă hărtiă, ĭar ceĭ-l-alţĭ se grămădescŭ*)

TÊRGOVÊŢA I

Uf! Nu maĭ staŭ pe picĭóre de necăjită ce sînt!
Ḑeŭ, nu'ĭ pré-bună zăbava, fie locul cât de sfînt!
Părinţelul Agaftanghel ar fi un preot cu minte,
Dar lungesce, vaĭ!... Te face să fugĭ chĭar de cele sfinte!

TĔRGOVÉŢA II

E maĭ deştept popa Tacu dela sfântul Nicolaĭu;
In doŭe vorbe ţĭ-arată calea 'n ĭad şi calea 'n raĭu,
Ş'apoĭ îţĭ ḑice: ĭea sémă! — şi 'ntr'o suflare sfĕrşesce!
De'ţĭ place ĭadul séŭ raĭul, cum vreĭ! el nu te silesce...

(*Dascălulŭ, stândŭ lângă hărtiă, începe a rîde cu hohotŭ*)

TĔRGOVEŢUL I

Dar tu ce 'mĭ rîḑĭ, mâĭ fărtate, singur, chĭar ca un smin-tit?
Te scieam om de ispravă! Dóră n'aĭ înnebunit?
Spune, ce scrie p'acolo?

TERGOVEŢELE

Cine scrie şi cum scrie?

TERGOVEŢUL II

Nu cum-va érŏşĭ vr'un cântec, rănjind de bĭéta domnie?

TĔRGOVEŢUL III

Séŭ póte vr'o păcălélă, pe vornicĭ? pe logofeţĭ?

DASCĂLUL

Ἔγνων, ἀνέγνων, κατέγνων : nesce caĭ verḑĭ pe păreţĭ!...

TERGOVEŢUL I

Eştĭ nerod şi pace bună! Eŭ nu's cărturar ca tine!

TERGOVEŢUL II

Nicĭ eŭ!

TERGOVEŢUL III

Nicĭ eŭ!

TOŢĬ

Chĭar nicĭ unul!..

DASCĂLUL

Aşa să fie?

TOŢĬ

Veḑĭ bine!

DASCĂLUL

Vaĭ de ţéră!

TERGOVEŢUL I

Tu citesce!

TERGOVEŢUL II

Eştĭ dascăl!

TERGOVEŢUL III

E tréba ta!

TERGOVÉŢA I

Curând! Curând!

TERGOVÉŢA II

Ḑi o dată!

CELE-L'ALTE

Nu maĭ putem aştepta!

DASCĂLUL

Fiind-că voĭ nu sciţĭ carte...

TOŢĬ

Eĭ bine?

DASCĂLUL

Dar faceţĭ gură...

TOŢĬ

Eĭ bine?

DASCĂLUL

Căcĭ din pĕcate, a Românuluĭ făptură
Este...

TOŢĬ

Eĭ bine?

DASCĂLUL

Să sbĭere cu cătu 'ĭ maĭ nătăreŭ...

TOŢÏ

Eĭ bine?

DASCĂLUL

De voĭ mĭ-e milă...

TOŢÏ

Eĭ bine?

DASCĂLUL

Voĭu citi eŭ!

TERGOVEŢUL I

Citesce!

TERGOVEŢUL II

Da! da!

TERGOVEŢUL III

Incepe!

TERGOVEŢELE

Ascultare! Ascultare!

TERGOVEŢUL I

Eŭ port bumbac în ureche! Rădică'ţĭ glasul maĭ tare...

TERGOVEŢUL II

Dar nu rĕcni, că pe mine mĕ cam supĕră la cap...

TERGOVEŢUL III

Maĭ-în sfêrşit, tu citesce, nicĭ pré tare, nicĭ pré slab!

DASCĂLUL

Frundă verde de negară
De când domnesce în ţéră
Petru-vodă şchĭop şi slut,
De rîs ţéra s'a făcut!...

TOŢĬ

De rîs ţéra s'a făcut! Da, da, da!
Hi, hi, hi! Ha, ha, ha! Hi, hi! Ha, hà!

TERGOVÉŢA I

Petru-vodă schĭopĕtéză, dar nu'ĭ slut!...

TERGOVÉŢA II

Nu, nu, nu este!
Ba 'ĭ chĭar frumuşel la faţă, ca Fĕtul cel din poveste!

TERGOVEŢIĬ

Tăceţĭ, găscelorŭ, o dată!

TERGOVEŢELE

Audĭ, obraznicĭ! mojicĭ!

DASCĂLUL

Orĭ me'ţĭ asculta, séŭ alt-fel, mĕ duc şi vĕ las aicĭ...

TERGOVEŢIĬ

Ba nu!... Citesce! citesce!

TERGOVEŢELE

Noĭ gâsce! Noĭ!... Ce ocară!

TERGOVEŢUL I

Tăceţĭ séŭ plecaţĭ!

TERGOVEŢUL II

Firesce!

TERGOVEŢUL IV

Da, da! Afară! Afară!

DASCĂLUL

Vreţĭ să m'ascultaţĭ o dată?

TERGOVEŢUL I

Negreşit! Ce maĭ întrebĭ?

TERGOVEŢUL II

Citesce! Haĭde! Tăcere!

TERGOVEŢUL III

Apoĭ dară ce nu 'ncepĭ?

DASCĂLUL

Frunḑă verde de negară!
Vodă dórme în cămară,
Iar boeriĭ tot furând,
Îşĭ fac trebele pe rênd!

TOŢĬ

Îşĭ fac trebele pe rênd! Da, da, da!
Hi, hi, hi! Ha, ha, ha! Hi, hi! ha, ha!

DASCĂLUL

Frunḑă verde de negară!
Norodul plânge şi sbĭară,
Dar în cer şi pe pămênt
Nu'l aude nicĭ un sfânt!

TOŢĬ

Nu'l aude nicĭ un sfânt! Da, da, da!
Hi, hi, hi! Ha, ha, ha! Hi, hi! Ha, ha!

DASCĂLUL

Frunḑă verde de năg...

TÊRGOVÉŢA I (*intrerumpênd*)

Haĭde! iarăşĭ frunḑă de năgară?
Ce Dómne! Tot numaĭ una?.. Ca şi când n'ar fi 'ntr'o vară
Felurĭ de felurĭ de frunḑe!..

TÊRGOVÉŢA II

Viorele, rosmarinĭ...

TÊRGOVÉŢA III

Garofiţe, bosuĭóce...

TÊRGOVÉŢA IV

Trandafirĭ, brănduşe...

TOATE

Crinĭ...

TÊRGOVEŢUL I

Tăceţĭ o dată, că'ĭ poznă!

TÊRGOVEŢUL II

O să vĕ luăm la gónă!

TÊRGOVÉŢA I

Auḑit'aĭ, soro, vorbe!

TÉRGOVEȚUL III

Bre! Dór' nu eștĭ o icónă!

TÊRGOVÉȚA II

Dar nicĭ dumnéta nn vodă, ca să ne batjocorescĭ!

DASCĂLUL

Vrețĭ să citesc maĭ departe? Nu vrețĭ?

TOȚĬ

Ba da! Să citescĭ!

DASCĂLUL

Frundă verde de negară!
Decât un domn de ocară,
Iar boerĭ mișeĭ și hoțĭ,
Maĭ bine la dracu toțĭ!

TOȚĬ

Maĭ bine la dracu toțĭ! Da, da, da!
Hi, hi, hi! Ha, ha, ha! Hi, hi! Ha, ha!

TÊRGOVEȚUL I

Mâĭ! Óre tocmaĭ la dracu?.. Să nu fie?.. Sciĭ?.. Maĭ lasă!..

TÊRGOVEȚUL II

Ba nu! Nicĭ decum! La dracu!

TÊRGOVEȚUL III

La dracu ceĭ ce ne-apasă!

TÊRGOVEȚUL I

Fie și la dracu, totușĭ mie 'mĭ plac vorbe maĭ dulcĭ;

De pildă : la cel cu códă şi cu córne să te ducĭ;
Se 'nţelege că'ĭ tot dracul, dar ocara'ĭ maĭ cĭoplită...

DASCĂLUL

Aş! Cu córne şi cu códă póte să fie ş'o vită!
Maĭ bine dar drept la dracu!

TÊRGOVEŢUL II

Maĭ bine, pre legea mea!

MAĬ MULTE VOCĬ

Ho! Incet! Vine vatavul!..

TÊRGOVÉŢA I

O să dâm de vr'o belea!..

(*Se arată Başotă, inconjĭuratŭ de slujitorĭ.*)

DASCĂLUL

Sosesce nenorocitul, tocmaĭ când vorbĭam de vite :
Se'ntêmplă, ḑeŭ, câte-o dată cimiliturĭ potrivite!..

BAŞOTĂ

Ómenĭ bunĭ! Ce staţĭ aice? Ce veste? Ce v'aţĭ oprit?
Cu ce scop?.. A! o hărtiă!.. Să vedem, ce'ĭ de citit?

TÊRGOVEŢUL I

Va fi o carte domnéscă...

TÊRGOVEŢUL II

O cazaniă...

TÉRGOVEŢUL III

O rugă...

BAȘOTĂ

Slujitorĭ! să fițĭ cu pađă, ca nicĭ unul să nu fugă...
Par'c'aș fi sigur, că'ĭ érășĭ vr'un cântec nerușinat!

TÊRGOVEȚUL I

N'aș crede!..

TÊRGOVEȚUL II

Nu'l maĭ citesce!

TÉRGOVEȚUL III

Fórte reŭ ne-am încurcat!

BAȘOTĂ (*apropiându-se de placardŭ și silabizândŭ: frun...frunđă... verde... de negară... de când... dom... dom... domnesce...*)

Cum? Impotriva domnieĭ? Impotriva stăpâniriĭ?..
Și voĭ toțĭ suntețĭ în glótă părtașĭ aĭ nelegĭuiriĭ?
A! v'am prins, litfe spurcate! Vi-ĭ dragă vĭéța séŭ ba?
Să'mĭ spună dar adevĕrul, pe cine l'oiŭ întreba!

(*apucă de peptŭ pe Têrgovețulŭ I*)

Tu aĭ o față cam próstă: frunte jos, gură căscată,
Semnele cele maĭ bune d'o inimă nestricată...
Pune dar mâna pe cuget, ș' arétă'mĭ, cine l'a scris,
Acest cântec, ce cutéđă p'un vodă să'l ĭea ė 'n rîs?

TÉRGOVEȚUL I

Iértă-mĕ, jupân vatave... măria ta și stăpâne...
Eŭ nu sciŭ chĭar nemicuță... de nu'ĭ așa, să fiŭ câne!..
Eŭ am sosit acușica... Sum omul cel maĭ smerit...
Eŭ nu sciŭ carte, jupâne... Nu eŭ, altul a citit...

(*Răzvanŭ, întrândŭ pe nesimțite, se amestecă în glótă.*)

BAŞOTĂ

A cetit? Dar cine-anume? Care dintre toţĭ? Arată!

TÊRGOVEŢUL I (*arĕtând la Dascăl*)

Acesta, jupân vatave...

BAŞOTĂ

A! Fiinţă blăstemată!..

DASCĂLUL

Da, da! Cam aşa, jupâne!.. Ce să ḑic! Eŭ am citit!
Dar nu cu voe veghĭată : chĭar dumnélor m'aŭ poftit!..
Cercetéză şi'ĭ întrébă... Nu's eŭ acel cu pricină!
A citi când nu te lasă, să fie óre vr'o vină?

BAŞOTĂ

Ómenĭ bunĭ! Acuma dară, ca să vĕḑ ce'ĭ de făcut,
Vĕ maĭ întreb, cum anume v'a citit acest limbut?

TÊRGOVEŢUL I

Curat pe moldoveniă...

TÊRGOVEŢUL II

Negreşit! Cum se citesce!

BAŞOTĂ

Drace! nu'ĭ aci 'ntrebarea. Eŭ sciŭ că moldovenesce!
Dar citit'a óre ĭute? Fără d'a se 'nvălmăşa?
Resfirat? Limpede? Neted? Repede?

MAĬ MULŢĬ

Aşa! aşa!..

BAŞOTĂ

Aşa'ĭ, hoţule?.. Eĭ bine! Acuma ce'mĭ veĭ respunde?

DASCĂLUL

Hoţ! Γνῶθι σἀυτὸν, jupâne! Eŭ nu doresc a m'ascunde!
Citit-am cum este rêndul; veḑĭ bine, că nu 'n zădar
Am tot învĕţat la buche! Sum dascăl! Sum cărturar!

BAŞOTĂ

Ticălosule! Cum, Dómne, nu'ţĭ e greŭ, nu'ţĭ e ruşine
Să'mĭ spuĭ tu mie palavre, când vorbescĭ tocmaĭ cu mine?..
Eŭ! eŭ vatavul cel mare! mĕ 'nţelegĭ tu, cine's eŭ?
Mâna dréptă a luĭ hatman, carele la locul seŭ
Este şi el mâna dréptă a luĭ vodă.... Prin urmare,
Vréŭ să'ţĭ spuĭu, cap făr' de crierĭ! că eŭ, vatavul cel mare,
N'aş puté citi pré ĭute ceea ce-un altul a scris!
Ş'apoĭ tu! tu s'o poţĭ face? Ar fi un lucru de rîs!
Un dăscălaş, o nemică, tu să mĕ 'ntrecĭ chĭar pe mine?
Acésta'ĭ peste putinţă! Acésta nu se cuvine!..
Decĭ, judecata'ţĭ e scurtă, fiind fórte vederat,
Că cine'ĭ fórte obraznic, este fórte vinovat.
Tu aĭ scris cântecul ăsta! Te cunoscĭ după sprĕncénă!
Un nas ascuţit de vulpe, o bărbiuţă viclénă,
Ochĭ micĭ şi buză subţire... chĭar un chip de fariseŭ!
Veḑĭ, că te-am ghicit? Pe mine, nu mĕ 'nşelĭ tu, fĕtul meŭ!..
Slujitorilor, luaţi'l! E bun de spênḑurătóre!..

RĂZVAN

Maĭ staţĭ! De ce'ĭ aşa pripă! Turcĭ, Tătarĭ sunteţĭ voĭ óre,
De săriţĭ dintr'o năvală grabnicĭ a ne spênḑura?..

Jupân vatav, mână dréptă! Mĕ rog nu te supĕra!..
Să fie óre cu cale, în ţéra moldovenéscă,
A omorî pentr'un cântec o fiinţă omenéscă?..

BAŞOTĂ

Ţigan! Cĭóră! Faraóne!..

RĂZVAN

Fie tóte cum veĭ vra,
Dar pe bĭetul om, jupâne, ĭértă'l! nu'l maĭ spênḑura!
El nu'ĭ Faraon, nu'ĭ cĭóră; îĭ Român, îţĭ este frate...

TERGOVEŢIĬ

Are dreptate Ţiganul! Ţiganul are dreptate!

BAŞOTĂ

O să'l învĕţ eŭ în dată! Să mĕ 'nfrunte ş'un netot?..
Băeţĭ! P'amêndoĭ luaţi-ĭ! Spênḑuraţi-ĭ bot la bot!

RĂZVAN

Ḑeŭ? Ce spuĭ? Aşa'ĭ povestea? De minune! Fórte bine!..
Atuncĭ lăsaţi'l pe dascăl, şi luaţi-mĕ pe mine!
El nu'ĭ vinovat, sărmanul; cântecul făcut-am eŭ;
L'am scris, l'am lipit, şi pace! De nu'ĭ bun, îmĭ pare reŭ!..
Ce privițĭ aşa la mine? Dóră nu's o arĕtare!

MAĬ MULŢĬ

Tu aĭ scris?

RĂZVAN

Chĭar eŭ, firesce!

BAŞOTĂ

Lucru vrednic de mirare!
Un Ţigan să scrie stihurĭ, n'aş fi credut-o!.. Ce'ĭ drept,
Mutra'ĭ óre-cum arată suflet ager şi deştept...
Vrea să dică, ş'acea doĭnă din septemâna trecută?..

RĂZVAN

Frundă verde magheran,
Logofĕtul e viclén...
Da, da, jupâne vatave! Tot de mine e făcută!..

TOŢĬ

Bre!

BAŞOTĂ

Cĭudat! Să scie carte o jivină de Ţigan!

RĂZVAN

Ba póte că 'ntrec, jupâne, pe mulţĭ boerĭ din divan...

BAŞOTĂ

Slujitorĭ! lăsaţĭ pe dascăl, macarcă eŭ cu arcanul
Pe toţĭ dascăliĭ ĭ-aş prinde, ş'aş spêndura cu toptanul;
Căcĭ eĭ resvrĕtesc norodul, eĭ învéţă pe ceĭ mulţĭ,
C'ar trebui ca boeriĭ să fie goĭ şi desculţĭ;
Şi chĭar ăst Ţigan n'ar merge astă-dĭ la spêndurătóre,
Să nu fi fost nicĭ un dascăl, ca să'l pună la scrisóre!..
Cată dar, dascăle, cată! Scăpat-aĭ cum aĭ scăpat,
Dar păzesce-te de dracul, c'o să daĭ de vr'un pĕcat!..
Acuma tu, Faraóne, respunde'mĭ dar d'o cam dată,
De ce te-apucĭ tu d'o trébă poprită şi neĭertată?
O facĭ óre de la tine, séŭ cine-va ţĭ-a fi spus?

RĂZVAN

Apoĭ dĕ, jupân vatave, unu'ĭ jos, altul e sus!
Dumnéta mereŭ ne spênḑurĭ, ş'astfel trăescĭ boeresce;
Eŭ fac doĭne şi doĭniţe, ca să'mĭ petrec ţigănesce;
Fie-care cu ce póte!.. Nu'ĭ dat dreptul orĭ-şi-cuĭ
Să pună 'n ştréng omenirea în mijlocul têrguluĭ!..
Ş'apoĭ acest drept, jupâne, dacă mi s'ar da şi mie,
Eŭ n'aş omorî nicĭ unul, ca să pociu ĭerta o mie!

BAŞOTĂ (*surîḑêndŭ*)

Şiret Ţigan!.. Dar nu'ĭ lesne d'a scăpa p'un osândit!
Fapta, ce tu aĭ făcut'o, îĭ un lucru de gândit!
A necinsti cârmuirea, a batjocori divanul,
Póte numaĭ dóră vodă, séŭ măria sa Sultanul!..
Totuşĭ, dragul meŭ, o lege, un vechĭu şi sfânt obiceĭu,
Te-ar scóte din gura morţiĭ... Eştĭ însurat séŭ holteĭu?

RĂZVAN

Ba nu's însurat, jupâne...

BAŞOTĂ

Mare noroc! Eştĭ ferice!
Aĭ puté să fiĭ cu ḑile!.. In pravila ţereĭ ḑice,
Cum-că d'osândă se ĭértă, pe cine 'l vrea de bărbat
O copilă, o fecĭóră, un suflet nevinovat...
Aşa 'ĭ obiceĭul nostru, datina cea strămoşéscă!
Acuma remâne numaĭ vr'o fată să se găséscă.

(*cătră tergoveţe*)

Pintre voĭ nu este óre?

FATA I

Sum eŭ.

FATA II

Şi eŭ.

BAŞOTĂ

Minunat!
Doŭe fete cum se cade? Nu'ĭ aşa? De măritat?

FATA I

Negreşit!

FATA II

Fără 'ndoélă!

BASOTĂ

Pré-bine. Spuneţi'mĭ dară,
Care dintre voĭ, de milă, nu va lăsa ca să péră,
D'o caznă fórte cumplită, acest băét priceput?
Însuşĭ eŭ voĭu face nunta, după cum am maĭ făcut.
M'eţĭ fi ciracĭ...

FATA I

Iertăcĭune! Eŭ una nu vréŭ, jupâne!..
Un bărbat Ţigan!.. O Dómne!.. Cum se póte!.. Mĭ-e ruşine!

FATA II

Şi nicĭ eŭ!.. Feréscă Sfântul!.. O batjocoră! un rob!..
S'adjung de povestea lumiĭ! Eŭ, fată de potropop!..

RĂZVAN

Aşa'ĭ? Atuncĭ de ce dară eşit'aţĭ voĭ amêndoŭe,
Resărind în sus d'o dată, ca cĭupercele când ploŭe,
Ca să ne cântaţĭ din tobe, că sunteţĭ de măritat?

FATA I

De ce!.. Ĭată!.. Să se scie!..

FATA II

Ce Ţigan neruşinat!

RĂZVAN

Măĭ! Le-aţĭ auḑit cu toţiĭ, dela mic şi pân' la mare!
Asfel dar d'acum 'nainte, veţĭ sci bine fie-care,
Spunênd'o 'n tótă Moldova, spre sciinţa tuturor,
Dela Nistru pân' la Munte, că cine sunt dumnélor!
Mirese de poruncélă, ce-ar vré bărbaţĭ să'şĭ găséscă...
Iar dumnéeĭ maĭ cu sémă, o fată potropopéscă!

(*Toţĭ rîdŭ cu hohote*)

SBĬEREA (*intrândŭ*)

Ce ómenĭ lipsiţĭ de minte! Să rîḑă chĭar de prisos:
Şi fără nicĭ o dobêndă, şi fără nicĭ un folos!

RĂZVAN

Aĭ veḑut, jupâu vatave, că nu 'ĭ nicĭ o fată 'n lume,
Ca să nu se 'nfioreze, când aude d'al meŭ nume!..
Frumósă 'ĭ legea străbună, ce ĭértă p'un vinovat,
Dacă póte să'l ĭubéscă un ânger fără pĕcat;
Frumósă 'ĭ legea străbună, care pricepe c'o céţă
Se perde, când o resbate o raḑă de diminéţă;
Frumósă 'ĭ legea străbună, care crede, că nu'ĭ reŭ
Alesul uneĭ fiinţe, curate ca Dumneḑeŭ!..
Frumósă 'ĭ legea străbună.. dar dênsa nu'ĭ pentru mine,
Precum într'o florăriă nu'ĭ loc unuĭ mărăcine,
Precum într'o serbătóre nu'ĭ loc unuĭ cerşitor,

Precum în zvonul de rîsurĭ nu'ĭ loc plânsuluĭ de dor;
Căcĭ numaĭ cerul primesce, sub streşina'ĭ milostivă,
Scaĭu şi flóre, catiféŭa şi sucmanul, d'o potrivă!..
Eŭ Ţigan! eŭ... o, jupâne! Decât vaĭ, decât amar,
Maĭ dulce'ĭ spênḑurătórea! Nu maĭ aştepta 'n zadar!..

(*In acestŭ intervalŭ Sbĭerea, zărindŭ capĕtulŭ pungeĭ, eşitŭ din căméşa luĭ Răzvan, se pipăe cu îngrijire la kimirŭ*)

BAŞOTĂ

Pentru cea de 'ntêĭu greşélă, mórtea ştrénguluĭ e mare...
Slujitorĭ! Acum d'o dată... duceţi-mi'l la 'nchisóre!

. SBĬEREA (*smulgêndŭ punga din sînulŭ luĭ Răzvanŭ*)

Sacul meŭ, jupân vatave!.. Iată'l, săculeţul meŭ!

(*se pune a numera baniĭ*)

BAŞOTĂ

Cum? Aşa să fie óre? L'aĭ furat? Tu?..

RAZVAN

Ba nu eŭ!

TERGOVEŢUL I

Ţiganul la mal se 'nnécă!

TERGOVEŢUL II

Ţiganul îşĭ dete 'n petec!

TERGOVEŢUL III

Ḑi că'ĭ un Ţigan, şi pace!

TERGOVEŢELE

Un ticălos! Un desmetec!

SBÏEREA

Fost'aŭ doŭe-ḑecĭ de galbenĭ... Numaĭ noŭe-spre'cĭ maĭ
sînt!..
Unde'ĭ unul? unul? unul?.. Daţi-mi'l de sub pămînt!

BAŞOTĂ

Unde'ĭ galbĕnul, Ţigane?

SBÏEREA

Un gălbĕnaş rupt din sóre!
Strălucitor, fără gaŭră, ferecat.. M'auḑĭ tu óre!

BAŞOTĂ

De ce nu respunḑĭ, Ţigane?

SBÏEREA

De ce mĕ nenorocescĭ?!

RĂZVAN

Apoĭ de!.. Iértă, jupâne!.. Galbĕnu'ţĭ nu'l maĭ găsescĭ!..
In locu'ĭ va fi o pâĭne intr'o colibă săracă...

SBÏEREA

Eŭ nu te'nţeleg! Eŭ nu sciŭ!.. Scóte-mi'l din pétră sécă!

BAŞOTĂ

Ţiganul e pré-obraznic. Am fost cu dêsnul pré-blând.
Slujitorilor, luaţi'l! Spênḑuraţi'l maĭ curând!

SBÏEREA (*apucândŭ pe Başotă de mână*)

Maĭ stâĭ, jupâne vatave! Nu te grăbi! Maĭ aştéptă!..
Spênḑură'l, dar maĭ 'nainte fă-mĭ o judecată dréptă!

BAŞOTĂ

Cĭudat, boerule dragă! Apoĭ ce'ţĭ pot face eŭ?

SBĪEREA

Cum ce? Vréŭ sfânta dreptate!.. Cum ce? Dă'mĭ gal-
bĕnul meŭ!..
Uĭtat'aĭ pravila ţereĭ? obiceiŭ? canóne? lege?..

DASCĂLUL

In ce gurĭ încape legea!

SBĪEREA

In gura mea, se 'nţelege!..
Ascultă, jupân vatave!.. Nu mĕ lăsa păgubaş!..
Séŭ Ţiganul să'mĭ întórcă acel galbĕn... gălbĕnaş...
Orĭ de nu, atuncĭ, jupâne, stăpânul să mi'l plătéscă!..
Astfel este obiceĭul! pravila moldovenéscă!..

BAŞOTĂ

Al cuĭ eştĭ tu, mâĭ Ţigane? Cum se chĭamă domnul teŭ?

RĂZVAN

Sum Ţigan ĭertat, jupâne: Ţiganul luĭ Dumnedeŭ!

SBĪEREA

Iertat? Cu atât maĭ bine! Dup'a legiĭ glăsuire,
Băétul mi se cuvine, în loc de despăgubire!..
Aşa'ĭ, jupâne vatave!.. Pravila dice curat:
Furul se dă aceluĭa, de la care a furat!
Dă-mi'l rob...

RĂZVAN

Eŭ rob?

SBÏEREA

Firesce!

BAŞOTĂ

Adecă, orĭ-cum să fiă,
Vréĭ, boerule, să'l capeţĭ fórte lesne 'n obăciă!
Sciĭ c'un Ţigan, chĭar de lae, se plătesce orĭ-şi-când
Peste duo-ḑecĭ de talerĭ, pe când ăsta nu'ĭ de rând:
E frumos şi scie carte..

SBÏEREA

Scie carte?

BAŞOTĂ

Fórte bine.

SBÏEREA

Tocmaĭ aşa rob îmĭ trebuĭ! Este tocmaĭ pentru mine!
Îmĭ va ţiné catastişe, socotelĭ şi daraverĭ!..
Dă-mi'l după legea ţereĭ...

DASCĂLUL

'Cea făcută de boerĭ!

SBÏEREA

Nu sciŭ de cine'ĭ făcută, dar sciŭ că'ĭ fórte cu cale!

BAŞOTĂ

Atuncea se schimbă tréba... Să'ţĭ spuĭu verde dumitale,

C'aş avé şi eŭ nevoe d'un Ţigan aşa de rar,
Cam cutedător, cam falnic, dar deştept şi cărturar.
Nu 'nţeleg, nu pociu pricepe, şi nu voiu, ca el să fie
Bună pradă pentr'un altul, pe când îmĭ place şi mie!..
Decĭ, ïea'ţĭ galbĕnul din parte'mĭ, şi robul va fi al meŭ.

SBĬEREA

Nu, jupâne! Nicĭ o dată! Nu, nu, nu! Nu vreŭ! Nu vreŭ!..
Vinovatul să'mĭ plătéscă! Nu altul! Nu orĭ-şi-care!

BAŞOTĂ

Boerule! Sciĭ pré-bine, cine'ĭ vatavul cel mare..?

SBĬEREA

Dec! şi eŭ la visteriă fost'am ftori-cămăraş!

BAŞOTĂ

Boerule! Află dară, că postelnicul mĭ-e naş...

SBĬEREA

Dar apoĭ şi eŭ, jupâne, cu logofĕtul sum rudă!

BAŞOTĂ

Boerule! Nu m'aprinde!.. Mĕ facĭ să plesnesc de ciudă!..

SBĬEREA

Plesnesce! eŭ nu te'mpedec!.. Dar Ţiganu'ĭ tot al meŭ!..

BAŞOTĂ

Boerule! Tacĭ din gură, că mĕ fac un paraleŭ!..

RĂZVAN (*cătră poporŭ*)

Câĭnii osul ca s'apuce, corbiĭ stĕrvul ca să'mpartă,
Boeriĭ ca să robéscă, uniĭ cu alţiĭ se cértă!..

TERGOVEŢUL I

Se 'nţelege!

TOŢĬ

Aşa este!

SBĬEREA

Îĭ veḑĭ, jupâne vatav!
Taĭe-ĭ pe toţĭ! Nimicesce mojicimea cu nărav!
Dar pe Ţigan dă-mi'l mie!

RĂZVAN

Staţĭ, boerĭ! Vorba'ĭ degĭabă!
Nu me'ţĭ robi voĭ pe mine! Mĕ jur că nu! Maĭ de grabă
Veţĭ pune 'n lanţurĭ furtuna, cu tunete şi cu ploĭ,
Decât s'adjung eŭ vr'o dată rob la unul dintre voĭ!..
Jupâne! Eŭ cer osânda. Spênḑurătórea m'aştéptă.
Mĭ-a u bătut joc de domniă : îĭ cea maĭ grozavă faptă!..
Cine-va póte să rîḑă de sfinţĭ şi de Dumneḑeŭ.
Dar de vodă, nu... Eĭ bine!.. Dă'mĭ, stăpâne, ştréngul meŭ!

BAŞOTĂ

Slujitorilor, luaţi'l!.. Ba nu!..
(*luĭ Sbĭerea la o parte*)
Boerule dragă,
Uĭtă cérta, căcĭ pe cinste, am glumit, a fost o şagă,
Un nemic!.. Dumnéta, frate, cu logofĕtul eştĭ ném,

Și chiar la logofeția eŭ o judecată am
Cu'nesce redași... Un petec... Nu'ĭ tocmaĭ o trébă mare...
Mĕ'nțelegĭ... Să fim prietenĭ... O pricină de hotare...

(*se strîngŭ de mânĭ cu căldură*)

RĂZVAN

Ce maĭ așteptațĭ voĭ dară? Ce statĭ? Ce vĕ maĭ gândițĭ?..
Calâĭ, ce pe robĭ ucidețĭ, pe ceĭ slobodĭ îĭ robițĭ!..

TOȚĬ

Are dreptate Țiganul! Țiganul are dreptate!

BAȘOTĂ

Slujitorĭ! Dați'mĭ afară tóte gurile căscate!

(*Slujitoriĭ gonescŭ poporulŭ, care se depărtéză cu nemulțumire*)

TÉRGOVEȚUL I

Lasă-mĕ, jupân vatave, să vĕd cioroĭu spĕndurat!

CEĬ-L'ALȚĬ

Și eŭ! și eŭ!

BAȘOTĂ

Ba la naĭbă!

SBĬEREA

Afară de la mezat!..

BAȘOTĂ

Așa'ĭ! Acum suntem singurĭ!.. Nimenĭ nu'mĭ maĭ stă la spate,

Ca să strige că'ĭ cu cale, séŭ că nu este dreptate...
Slujitorilor, la lucru!.. Apucaţi'l pe Ţigan!

RĂZVAN (*lăsându-se în mânele slujitorilorŭ*)

Mĕ daŭ eŭ singur, jupâne!

BAŞOTĂ

Tréba merge găitan!..
Legaţi-mi'l şi duceţi-l...

RĂZVAN

Intins la spĕnḑurătóre!
Omul ce vrea om să fie, decât şerb maĭ bine móre!
Ş'apoĭ mórtea'ĭ înviere pentru cel despreţuit!

SBĬEREA

Aleŭ! Vorbesce 'ntr' aĭurea!.. Necum să fi 'nebunit!..

BAŞOTĂ

Prietene! Ĭea'ţĭ Ţiganul, c'aşa ĭ-a fost scris în sórte!
Duceţi'l drept la boerul!..

RĂZVAN (*sbucĭumându-se cu desperare*)

Cum? Eŭ rob? O, mórte, mórte!

CĂNTULŬ II

RESBUNAREA

Ţiganul şi clăcaşul
Aŭ fost gândirea mea ;
Stăpânul, arendaşul,
Şi legea lor cea grea. . .
C. BOLLIAC.

FEŢELE:

RĂZVAN, căpitan de haĭducĭ.
REDAŞUL, VULPOĬU, céuşĭ de haĭducĭ.
VĂSCAN GANEA, boerŭ.
VIDRA, nepóta vorniculuĭ Moţocŭ.
SBĬEREA.
MOŞŬ-TĂNASE.
HOŢUL I.
HOŢUL II.
HOŢUL III.
CĬOBANUL.
HAĬDUCĬ.

Unŭ crîngŭ în codrulŭ Orheĭuluĭ în Besarabia. In fundŭ unŭ pěrêŭ. Maĭ încóce unŭ trunchĭu resturnatŭ. In laturĭ stâncĭ.

HOŢUL I

Ian' să'mĭ spuueţĭ, ce să facem, ca să maĭ scurtăm din
vreme?

HOŢUL II

Face-vom ce face frunḑa, când prin codru vêntul geme;
Orĭ vom face ca isvorul, când aruncă spuma luĭ,
Scăpĕrând argint din undă, pe verdéţa crânguluĭ;
Séŭ se facem ca securea, când feru 'n copacĭu lovesce,
Iar copacĭul nu se lasă, luptându-se bărbătesce!
Frunḑa, securea, isvorul, tóte ne cântă cu dor:
Să cântăm şi noĭ ca frunḑă, ca secure, ca isvor!..

HOŢUL III

Cantecul să fie frémĕt, troscot, şóptă, tóte 'ntr'una;
Blând ca dulcea sărutare, crunt şi gróznic ca furtuna!..

HOŢUL I

Să cânte Reḑaşul dară!

REḐAŞUL (*oftândŭ*)

De ce nu, d'aş avé cuĭ,
Ştergêndu'mĭ plânsul cu plânsul, cum se scóte cuĭu prin
cuĭu!..

Dar ce ḑic! Nu sum eŭ numaĭ, care sufere şi plânge;
N'oĭu fi singur eŭ, în care doĭna'mĭ inima va frânge;
Tot ca mine vérsă lăcrimĭ, despuĭaţĭ şi nevoĭaşĭ,
Toţĭ aceĭ ce 'n ţéra nóstră se mândresc a fi reḑaşĭ,
Păstrând, ca o móşte sfântă, crisóve, peceţĭ, urice,
Putreḑite de vechime, şi 'n carĭ cu falǎ se ḑice,
Că strămoşiĭ lor în lupte, rîurĭ de sânge versând,
Aŭ câştigat ca resplată, câte-o brazdă de pământ!..
Tune, fulgere, trăsnéscă, cu potopul şi pojarul!
Mult-mare mĭ-este mânia! Mĭ-este mare-mult amarul!..

HOŢUL I

Eŭ am auḑit, băd iţă, c'adecă şi la Muntenĭ
Ar fi reḑaşĭ ca ş'aĭ noştri, numiţĭ acolo moşnenĭ..

HOŢUL II

Sunt şi 'n Ardél, mâĭ fărtate; ba şi 'n ţéra unguréscă!
Le ḑice kinejĭ, dar este chĭar o bréslă reḑăşéscă!

REḐAŞUL

Apoĭ orĭ-unde să fie, tot o sórte, tot un drac!
Tot veciniĭ mi'ĭ înşélă, tot veciniĭ mi'ĭ desbrac!
Vecinĭ de ceĭ cu putere, cu căftane daurite,
Numaĭ fir, numaĭ mĕtase, numaĭ cu samur blănite!
Vecinĭ dintr'aceĭa care, c'o 'nbrâncire, c'un cuvînt,
Satul întreg, plin de vĭéţă, mi'l prefac într'un mormênt!
Vecinĭ, dintre carĭ acuma, de 'ĭ vĕḑ în cale'mĭ, îĭ spintec,
Şi hohotesc spintecându'ĭ...

HOŢUL III

Dar tu aĭ uĭtat de cântec!

REḑAŞUL

Ba n'am uĭtat! Vrut'am numaĭ sângele'mĭ să'l puĭu în joc,
Ş'asfel pomenind trecutul, să poců cânta maĭ cu foc!

(îşĭ drege glasulŭ, îşĭ apésă cuşma pe frunte, şi cântă)

Frunḑă verde de sălciă!
Bat'o scărba reḑăşiă!
Eŭ credeam că'ĭ boeriă,
Şi'ĭ curată caliciă!
Anĭ întregĭ m'am judecat,
Sănĕtatea mĭ-am mâncat,
Şi nimic n'am câştigat!
Eŭ umblam la judecată,
Copii 'mĭ plângeaŭ pe vatră,
Nevésta'mĭ era uĭtată!
Dar acuma Dumneḑeŭ
A făcut pe gândul meŭ,
Ca să'mĭ maĭ resbun şi eŭ!
Pentru dalba haĭduciă,
Pentru mândra voĭniciă,
M'am lăsat de reḑăşiă,
Ş'am ales judecătorĭ
Ceĭ stejarĭ nestrâmbătorĭ,
Ca să'mĭ fie frăţiori!

TOŢĬ

Numaĭ codruleţul drag
Dă dreptate la sărac!
Numaĭ arcul după spate
Dă săracului dreptate!

HOŢUL I

Ḑi, Reḑaşule, 'nainte! Ḑi 'nainte! Nu maĭ sta!
Că să sciŭ că pere lumea, tot cu drag te-aş asculta!

HOŢUL II

Ḑi 'nainte! Ḑi 'nainte! Să te-audă sfântul sóre!

HOŢUL III

Uf, uf, uf! Reŭ mĕ frămêntă! Mĭ-e şi cald, mĭ-e şi recóre!

REḐAŞUL (*ĭea arculŭ în mână şi cântă*)

Frundă verde lemn sucit!
Şi de când m'am haĭducit,
Dragu-mi'ĭ drumul cotit
Şi de umbr' acoperit!
Când vĕd pe cĭocoĭu viind,
Mĕ fac bróscă pe pămênt,
Îmĭ aşed săgéta'n vênt,
Şi mi'l ĭeaŭ la căutare,
De la cap pĕn' la picĭóre,
Fără ah, fără cruţare!
Şi kitesc, şi socotesc,
Şi cuget, şi mĕ gândesc,
Pe unde să'l nemeresc!
La retedul pĕruluĭ,
Din dosul işliculuĭ,
Unde'ĭ greŭ cĭocoĭuluĭ! . . .

TOŢĬ

Las'să móră ca un câĭne,
Că mult te-a căznit pe tine!
Las'să móră ca o fĭară,
Că mult geme bĭéta ţéră! . . .

(*Se arétă, trecéndŭ puntea pĕreuluĭ, Ganca şi Cĭobanulŭ*)

HOŢUL I

Un boĭer aice'n codru!

CEÏ-L'ALŢÏ (*apucândŭ armele*)

Un căftan!.. Suntem trădaţĭ!..

CÏOBANUL

Linişţiţi-vĕ, căcĭ dóră ne cunóscemŭ, mâĭ fărtaţĭ!
Eŭ vi'l aduc pe credinţă: eŭ vi's kezaş şi povaţă!..
Voĭ aveţĭ lipsă de galbenĭ, el are lipsă de braţă...

GANEA

Care'ĭ căpitanul vostru?

RĂZVAN (*eşindŭ dintre tufe*)

Ce'ţĭ trebue? Ce poftescĭ?

GANEA

Pe căpitan...

RAZVAN

Căpitanul sunt eŭ; dar tu cine'mĭ eştĭ?

GANEA

Dumnéta? Să fie óre? Bicĭu de grózā şi de spaĭmă,
De care tremură ţéra?..

RĂZVAN

Numaĭ reiĭ să se teamă!

GANEA

Dumnéta Răzvan?..

RĂZVAN

Eĭ bine, sciĭ acuma cine's eŭ;
Spune-mĭ dar şi tu, jupâne, cum este numele teŭ?

GANEA

Nu'ĭ vorba de nume...

CĬOBANUL

Lasă! ţĭ-oiŭ spune eŭ, căpitane!
Din botez Văscan îĭ ḑice, ĭar după poreclă Gane;
Fecĭorul luĭ Osip Gane, ce fusese căminar...

GANEA

Eŭ n'am venit în pădure, ca să vorbim în zadar!
Lucrul, carele m'aduce, trebuĭ isprăvit în dată...
Nu'ncape nicĭ o zăbavă... Află, că ĭubesc o fată...

RĂZVAN

Atuncĭ du-te la vr'un popă, dintre ceĭ ce pentr'un zlot
Cunună sóra cu frate şi mĕtuşa cu nepot!
N'aĭ ce căta pe la mine,
Preoţit de cruda sórte
Ca să cunun al-de tine
Numaĭ cu duhul de mórte!..
Aşa dar plécă, jupâne; plécă, vesel c'aĭ scăpat!..
Inse, d'aĭ venit aice cu vr'un scop inveninat...

(*Pune mâna pe pumnarŭ*)

CĬOBANUL

Nu'l sperià, căpitane... Boeriĭ sunt slabĭ la fire:
Braţul, haĭna, mintea, faţa, inima, totu'ĭ supţire!..

RĂZVAN

Urméḑă'ţĭ vorba, jupâne. Te-ascult...

GANEA

Apoĭ îţĭ spuneam,

C'am îndrăgit p'óre-cine, firesce fétă de neam;
Din nenorocire totuşĭ, n'avênd nicĭ mamă, nicĭ tată,
Unchĭu-seŭ vrea să'ĭ răpéscă moştenirea cea bogată,
Luându'şĭ de gând s'o 'nchidă călugĕriţă la schit...
O faptă nelegĭuită! Un lucru nepilduit!..

RĂZVAN

Sărmană!.. Dar zestrea'ĭ mare?..

CĬOBANUL

Avuţiĭ nenumerate!..

RĂZVAN

Sărmană!.. Morĭ după dênsa?..

CĬOBANUL

Lôngă Nistru patru sate!..

GANEA (*dândŭ luĭ Răzvanŭ o pungă*)

Ĭată treĭ sute de galbenĭ. Alţĭ treĭ-sute, negreşit,
O să'ţĭ aducă cĭobanul, după lucrul sevĕrşit...

RĂZVAN

Cum o chĭamă pe sărmana?.. Pe ĭubita cea bogată?

GANEA

Nu'ĭ vorbă...

CĬOBANUL

O chĭamă Vidra... Sciĭ?.. A luĭ Moţoc nepótă!..
Şi cin' óre n'o cunósce!

RĂZVAN

Dar! Am audit și eŭ...

HOȚUL II

Un fĕtoĭu, ce călăresce și'mpușcă chĭar ca un zmeŭ!
Intr'o di am întêlnit'o alergând la vênătóre...
E voĭnică, n'am ce dice! Și'ĭ frumósă ca o flóre!

REDAȘUL

Sciut! După ce'ĭ din osul aceluĭ vornic Moțoc,
De care Moldova 'ntrégă mi se temea ca de foc!

GANEA

Căpitane! Noĭ în vorbe perdem vremea fără trébă...

RĂZVAN

Se'nțelege!.. Tu aĭ sete s'apucĭ zestrea maĭ în grabă!..
Spune'mĭ însĕ maĭ 'nainte, pentru baniĭ ce nĭ-aĭ dat,
Care lucru vreĭ anume dela codru 'ntunecat?

GANEA

Chĭar acuma, căpitane, dece călărașĭ în silă
Tăresc la călugĕriă pe nefericea copilă...
Monastirea nu'ĭ departe... S'o smulgĭ din mâĭnele lor..
Dă-mĭ-o mie...

RĂZVAN

Te ĭubesce?

CĬOBANUL

Așa! Nu'ĭ ce-va ușor!

Vidra'ĭ o fétă semétă, ticsită cu fudulie,
Care n'o să bage 'n sémă nicĭ chĭar pe sfântul Ilie!..
Să ĭubéscă pe jupânul? Dec! Să-şĭ pună pofta 'n cuĭu!..
Boerul sciŭ c'o ĭubesce, dar nu ea pe dumnéluĭ!..

GANEA

După cununiă, lasă! şi ĭubirea o să vie!..
Dar grăbesce, căpitane...

RĂZVAN

Aşa'ĭ! După cununie!
Adevĕrat! Eŭ uĭtasem, c'asta'ĭ lege pe la voĭ:
Numaĭ zestrile 'nainte, ĭar ĭubirea maĭ apoĭ!..
Maĭ apoĭ? ba nu! ĭubirea nu maĭ vine nicĭ o dată,
Unde dintre dŭoe inimĭ, una'ĭ marfă cumpĕrată!..
Dar, maĭ în sfêrşit, ce'mĭ pasă!..

CĬOBANUL

Curat aşa ḑic şi eŭ:
De nu se ĭubesc boeriĭ, pentru dênşiĭ e maĭ reŭ!

RĂZVAN

Băeţĭ! Mergeţĭ cu jupânul. Aţĭ auḑit ce poftesce.
Simbria'ĭ destul de bună: faceţĭ tréba voĭnicesce!..

CĬOBANUL

Sănĕtate, căpitane!..

GANEA

Nicĭ o dată n'oĭu uĭta
Slujbuliţa cea frumósă, ce-o mi'ĭ face dumnéta,

Şi 'ţĭ făgăduesc pe cinste, că dacă din întêmplare
Veĭ fi prins de cărmuire, te scap eŭ din supĕrare:
Sum cumnat cu parcalabul, ĭar vorniciĭ amêndoĭ
Mi's cam rude de departe...

RĂZVAN

Cĭocoiĭ sunt tot cĭocoĭ!

(*către Reḑaşulŭ, care vrea să plece cu ceĭ-l'alţĭ*)

Reḑaşule! Maĭ aştéptă!

REḐAŞUL

Poruncesce.

RĂZVAN (*luându'lŭ de-o parte*)

Cată bine.

De'ĭ pricepe, că mirósă...

REḐAŞUL

A trădare? Las' pe mine!

RĂZVAN

Dar nu v'atingeţĭ de Vidra... E femee!

REḐAŞUL

Chĭar să vreĭ,

Reḑaşul nu se pogóră la bătae cu femeĭ!

(*Ganea, Cĭobanulŭ şi haĭduciĭ esŭ*)

RĂZVAN

Femee!... Precum pojarul se nasce dintr'o scântee,

Aşa m'aprinde pe mine cĭudată vorba : femee!..
Femee! Decând pe dênsa o făcuse Dumneḑeŭ,
El nu maĭ face nemica, fermecat de lucrul seŭ,
Şi privind cu mulţumire către 'mbobocita lume,
Ḑice : eŭ sum temeliă, dar femeea este culme!..
Femee!.. Şi totuşĭ omul, de lăcomiă tărît,
Ĭubesce nu pe femee, dar auru'ĭ cântărit!..
Pentru dênsul e femee, moşia cea mĕsurată,
O sculă preţeluită, séŭ o pungă numĕrată!..

(*Se aude afară unŭ glasŭ, strigândŭ : Răzvanŭ! Răzvanŭ!!*)

Mĕ chĭamă?.. Cine să fie!..

TĂNASE (*arătându-se dintr'o parte*)

A! Ĭată că te-am găsit?

~~TĂNASE~~

Stâĭ!.. Tu eştĭ... Mĭ-aduc aminte!.. Eştĭ acel nenorocit,
Carele la Iaşĭ pe podurĭ, obosĭaĭ strigând « jupâne »,
Pên' să capeţĭ o lescae, séŭ o fărамă de pâne!..
Te cunosc, deşi d'atuncé, trecut-aŭ un véc întreg :
Treĭ anĭ cumplițĭ de robiă...

TĂNASE

Robiă? Nu te 'nţeleg!
Te scieam slodod, băete; sprinten ca o rendunică;
Bătêndu'ţĭ joc de necazurĭ.. Ḑeŭ! nu maĭ pricep nemică!..

RĂZVAN

Da! O robiă de spaĭmă, cum numaĭ duhul cel reŭ,
D'ar puté să biruéscă, ar robi pe Dumneḑeŭ!

Fost-am şerb, fost-am în lanţurĭ, ş'acum inima'mĭ suspină,
Intêlnindu-te pe tine, carele fuseşĭ pricină!..

TĂNASE

Eŭ?..

RĂZVAN

Tu, moşule! Tu singur! Asta'n vecĭ eŭ n'oĭu uĭta!..
Ş'apoĭ ĭată-mĕ's în codru, haĭducind din vina ta,
Şi mâĭnĭ, de'mĭ va fi ursita, să mor pe spênḑurătóre,
Ţĭ-o voĭu datora tot ţie...

TĂNASE (*făcêndŭ semnulŭ cruciĭ*)

Pozná!.. Nu glumescĭ tu óre?..
Să sciŭ c'aşa'ĭ adevĕrul, o clipă n'aş zăbăvi,
Dându'ţĭ peptul meŭ drept ţintă, să te poftesc a lovi!..

RĂZVAN

Tu! Numaĭ tu eştĭ unéltă, îndemnat de cruda sórte,
Ce-amestecă şi'mpletesce şi'ncurcă faptele tóte,
Ast-fel c'ades muritorul, bun ca blândul mĭeluşel,
Face rele peste rele, făr' s'o scie singur el!..

TĂNASE

Dar ce spuĭ?..

RĂZVAN

Ţĭ-aducĭ aminte nenorocita de pungă,
Din care luaşĭ un galbĕn, ḑicêndu'mĭ c'o să'ţĭ adjungă;
Că sunt mulţĭ sărmanĭ în lume, şi nu'ţĭ place de prisos,
Pe când se sbucĭumă fraţiĭ, simţind cuţitul la os?..

Moşule! Făcênd acésta, puteaĭ să gândescĭ tu óre,
C'o să mĕ cufundĭ pe mine în robia 'ngrozitóre?..
Eĭ bine! căḑut în fére pentr'un galbĕn ce-a lipsit,
De primĭaĭ tu punga 'ntrégă, eŭ scăpam nepedepsit!..
Ha, ha, ha! Ş'apoĭ maĭ strige căpĕţinele 'nţelepte,
C'omul scie tot ce face, scie tot ce-o să'l aştepte,
Uĭtând c'un flutur de séră, ce trece răpede 'n sbor,
Este 'n stare să restórne tótă prevederea lor!..
O faptă cât de frumósă, ca o flóre cu otravă,
Tăĭnuesce câte-o dată peirea cea maĭ grozavă!..
In sfîrşit, tu eştĭ pricină!..

TĂNASE

Dar de ce, copilul meŭ,
Să nu mĕ vestescĭ în clipă, lăsându-mĕ 'n locul teŭ
Insuşĭ eŭ să'ncarc robia pe cărunţele mele,
Şi scăpându-te pe tine, să port lanţurĭ cât de grele!..
Un Ţigan, ce miluesce p'un neputincĭos betrân,
Ḑică tot ce'ĭ place lumea, este chĭar ca ş'un Român!..

RĂZVAN

Haĭde! Ce-a fost, se trecuse!.. Spune'mĭ acuma, ĭubite,
De ce'ţĭ tĕrescĭ tu la codru ósele cele 'nvechite?
Cum de ţĭ-aĭ lăsat copiiĭ?

TĂNASE

Ba copiĭ m'aŭ lăsat!

RĂZVAN

Te-aŭ lăsat? Nu'mĭ vine-a crede!..

TĂNASE

Săracĭĭ aŭ reposat!..

In ţéra nóstră cea mare şi bogată, mâĭ băete,
Sunt Românĭ, ce pĭer în fóme! Sunt Românĭ, ce mor de
sete!...
Ast-fel în tótă Moldova, pĕcătosuluĭ Tănas
Nicĭ un sprijin, nicĭ un radĕm, nicĭ un scut n'a maĭ re-
mas,
Decât numaĭ să'şĭ insemne peptul cu cea sfântă cruce
Şi ḑicêndu'şĭ «Dómne-adjută!» calea codruluĭ s'apuce;
Căcĭ d'o bucată de vreme, cerşitorind pe meĭdan,
Auḑĭam mereŭ tot vorbe de căpitanul Răzvan...

RĂZVAN

Cum? La Iaşĭ?..

TĂNASE

La Iaşĭ, băete, se vorbesce despre tine
Felurite verḑĭ ş'uscate, câte nicĭ în cap nu'ţĭ vine!
Uniĭ te laudă fórte, ca p'un strălucit vitéz;
Alţiĭ, adică boeriĭ, te sfâşie cu 'năcaz;
Iar Ţiganiĭ teĭ... ĭertare! O să'mĭ puiŭ lacăt la limbă,
C'alta orĭ-ce nuĭ-aş face, dejaba! tot nu se schimbă!..

RĂZVAN

Ḑi, moşule! ḑi 'nainte... Eŭ nu mĕ supĕr de loc!

TĂNASE

Eĭ bine! Ţiganiĭ sbĭară, că tu eştĭ al lor proroc:
Tu o să'ĭ scoţĭ din cătuşe, tu o să'ĭ spelĭ din pecate,
În tine'ĭ tótă nădejdea, fără tine nu'ĭ dreptate!
O nebună de Ţigancă le-a spus, c'a visat prin somn,
Că tu o s'ajungĭ o dată, nu numaĭ jude, ci domn!..

RĂZVAN

Cĭudat!

GANEA

O blăstemăţiă! Audĭ cine să domnéscă!
Insuşĭ dracul nu croesce mincĭună maĭ ţigănéscă!
Dar nu'ĭ vorba de Ţigancă... Apoĭ precum îţĭ spuseĭ,
Remâind singur în lume, fără copilaşiĭ meĭ,
Fără milă şi 'ndurare, fără căpătêiŭ şi vatră,
Maĭ rĕŭ decât chĭar Ţiganiĭ, ce colindéză cu şatră,
M'am pus pe gândurĭ, băete! gânditu-m'am, resgândit,
Ş'acum ĭată-mĕ's aicea, bucuros că te-am găsit!..
Nu cată că-s vechiŭ de ḑile : în tinereţele mele
M'am bătut cu multe litfe, care de care maĭ rele,
Ba Leşĭ, ba păgânĭ, ba Ungurĭ, ba Frânciĭ d'aĭ luĭ Despot,
Şi ce-am învĕţat p'atuncea, n'am uĭtat încă de tot!..
Mĕ veḑĭ prăpădit, dar altfel acéstă mână secată
Tot ar maĭ puté trimite duşmanuluĭ o săgétă!..
Decât să mor în oraşe de cruḑimea celor reĭ,
Maĭ bine voĭu în pădure prin mine să pĭéră eĭ!..
O fiinţă cât de slabă, sporesce când îşĭ resbună!
Incércă-mĕ şi pe mine!.. Sum haĭduc şi pace bună!

RĂZVAN

Aşa te vréŭ, moş-Tănase! Ş'o să veḑĭ peste puţin,
C'oraşu'ĭ o leghiónă şi numaĭ codru'ĭ creştin!..
În oraş totu'ĭ şerbiă; cel maĭ mic şi cel maĭ mare,
Toţĭ ca unul pórtă lanţurĭ, toţĭ ca unul gem în fére;

Fie-care slugăresce, şi nicĭ unul nu'ĭ stăpân;
Însuşĭ Domnul cu ruşine plécă fruntea la păgân!..
Pe când aicea stejarul lôngă buruénă cresce,
Dar fie cât de puternic, el pe dênsa n'o robesce;
Iar selbatecele fĭare, ce flămânde retăcesc,
Omóră sărmana jertfă, pe care mĭ-o nemeresc,
Dar n'o 'njugă 'n obăciă, ca fĭara cea omenéscă,
Care prada'ĭ n'o ucide, şi n'o ĭértă să trăéscă!..
În oraş totul se'ngrópă şi putreḑesce de viŭ
În locuinţa'ĭ ângustă şi rece ca un sicriŭ,
Unde suflarea se curmă, unde vĕzduhul lipsesce,
Unde cărămidă, lespeḑĭ, lut şi pétră te 'nvĕlesce;
Pe când aicea verdéţa ne ţine loc de păreţĭ,
Ne-acopere numaĭ frunḑa şi numaĭ cerul măreţ,
Iar jos s'aşterne covorul, vĕpsit cu miĭ de vĕpsele,
Ce singură firea 'l ţese, din ĭerburĭ şi floricele!..
Lumea totuşĭ de departe ne numesce cu fiorĭ
Ucigaşĭ, împuşcă 'n-lună, hoţĭ, tâlharĭ, omorîtorĭ!..
O nu, moşule! Nu crede! Aşa fost-aŭ tot-d'a-una,
Că de cel gonit se légă clevetirea şi mincĭuna,
Precum muşchĭul se lăţesce pe copacĭu, pe care'l taĭ,
Şi nu'l lasă pôn'ce vermiĭ nu'l prefac în putregaĭ!
Săracul ţeran, ce'şĭ perde vitişórele séŭ plugul,
Robul osândit, ce fuge, blăstemând bicĭul şi jugul,
Toţĭ ceĭ slabĭ, isbiţĭ de sórte, de năpăştĭ încungĭuraţĭ,
Află 'n codru mângăere, şi ne daŭ nume de fraţĭ!
Când privescĭ tótă Moldova părăsită 'n jaf şi'n silă;
Pe ceĭ bunĭ în neputinţă, pe ce reĭ fără de milă;
Veneticul şi păgânul, cel de ném şi cel bogat,
Numaĭ eĭ avênd dreptate, şi la vodă şi la sfat,
Căcĭuliţĭ de tótă lumea, fără grijă de nemică!..
O! atuncea'ţĭ pare bine, când d'o dată se ridică

Spaĭma de haĭducĭ în ţéră, născuţĭ din al ţereĭ chin,
Precum o durere crudă nasce'n pept câte-un suspin!

TĂNASE

Urméză, frate Răzvane! Maĭ vorbesce! Maĭ vorbesce!..
Unda cuvintelor tale m'alină, mĕ recoresce!..
Sunt vorbe de sus, băete, ĭar nu d'un om pămêntén!..
O Dómne! Să ésă tocmaĭ dintr'o gură de Ţigan!..

VULPOĬU (*de departe*)

Căpitane! Căpitane!

RĂZVAN

Ce veste?

VULPOĬU (*târêndŭ dupŏ dênsulŭ pe Sbĭerea*)

O caracudă!
Am pĕscuit'o acuma p'uscat fără multă trudă!..

RĂZVAN

Sbĭerea?! In mâĭnele mele!

SBĬEREA

Chĭar Răzvan!.. Vaĭ!.. Sum topit!..

TĂNASE

Te cunosc şi cŭ pré-bine!

SBĬEREA (*căḑêndŭ în genuchĭ*)

Şi dumnéta?.. Am murit!..

Sfinte Petre!.. Sfântă Ana!.. Mucenice Spiridóne!..
Scăpaţi-mĕ din peire!.. O să vĕ daŭ treĭ icóne,
Tot d'aramă poleită cu aur... ba cu argint!..

VULPOĬU

Drace! Nu scieam eŭ singur, c'am pus mâna chĭar p'un sfînt!
L'am găsit în drum la stânga, într'o căruţă stricată;
De gras ce'l veḑĭ, de departe mi se pĕru că'ĭ o rótă;
Dar fiind că vrea să fugă, îĭ deduĭ un bobărnac,
Şi simţiĭ atuncĭ d'aprópe că 'n rótă 'ĭ ascuns un sac!
Decĭ acuma, căpitane, poţĭ să'ĭ daĭ revaş la dracul,
Că tot ce-a fost bun într'ênsul, nu maĭ este: ĭată sacul!..

SBĬERKA (*frângêndu-şĭ mâĭnele*)

Talerĭ treĭ miĭ patru sute cincĭ-ḑecĭ şi şépte ş'un ort!..
Sum perdut!.. Pré-sfântă Troĭţă! Maĭcă precistă!.. Sum mort!

TĂNASE

Daţi'mĭ cine-va-şĭ o armă, căcĭ poftesc cu pofta mare,
Să'ĭ numĕr tot unul-unul, vr'o ḑece miĭ pe spinare!

RĂZVAN

Eŭ Ţigan, şi ĭată cine se laudă că'ĭ Român!..
Fraţilor! Priviţi'l bine: eŭ sum rob, dênsu'ĭ... stăpân!..

TOŢĬ

Stăpân?..

RĂZVAN

Boerule, scólă!.. Nu'ĭ frumos şi nu'ĭ cu cale

Să 'ngenunchezĭ de'naintea unuĭ rob al dumitale!
Jupânuluĭ, ce'ĭ cu dreptul d'a şedé chĭar în divan,
Nu se cade să se plece de frica unuĭ Ţigan!..
Scólă dar ca ş'altă dată, scuĭpă-mĕ şi pălmuesce,
Că vodă nu'ţĭ cere séma, şi pravila nu te-opresce!
Scólă dar ca ş'altă dată, şi pune p'argaţiĭ teĭ,
Ca să'mĭ dea şi dênşiĭ palme, ca să mĕ scuĭpe şi eĭ!
Ţéra 'ntrégă nu'ĭ a vóstră?.. Codru séŭ oraş, ce'ţĭ pasă?
Orĭ-când ş'orĭ-unde, jupâne, sunteţĭ tot la voĭ acasă!..

(*Sosescŭ Vidra, Ganca, Redaşulŭ şi ceĭ-l'alţĭ hoţĭ*)

REDAŞUL

Căpitane! Îţĭ aducem pe nepóta luĭ Moţoc!
E cam cu nărav cĭocóĭca: n'o audĭ vorbind de loc!..

VULPOĬU

Bre! Ce de maĭ boerime! Doĭ jupânĭ ş'o jupânésă!

HOŢUL I

Par' că'ĭ la curtea domnéscă!

HOŢUL II

O adunare alésă!

REDAŞUL (*privindŭ la Sbĭerca*)

Haĭde-de! Dar ăsta cine'ĭ?.. De când maĭca m'a făcut,
N'am întêlnit nicĭ o dată om maĭ pocit şi maĭ slut!

HOŢUL I

O gadină!

HOŢUL II

O şopârlă!

HOȚUL III

O năpârcă 'nveninată!

RĂZVAN

Tăcere! Să fiţĭ cu toţiĭ marturĭ la o judecată!
Ăst boer, de care-acuma mi'l vedeţĭ îngenunchĭat,
Şi care la Iaşĭ se plimbă, mândru ca un imperat...

SBĬEREA

Nu, nu, nu...

VULPOĬU

Tacĭ, caracudă!

RĂZVAN

Ast boer prin reutate
Întrece gadinĭ, şopârle, şi năpârcĭ înveninate!..
Ca paĭanjinul, ce ţese pe furiş viclénu'ĭ cĭur,
Şi'l întinde, şi'l anină, şi'l acaţă pe 'npregĭur,
Şi drept din mijloc pândesce, pironit în neclintire,
Aşteptând să'ĭ intre gâza în căpcana'ĭ cea subţire,
Apoĭ lacom se repede, bucuros c'aŭ înşelat,
Ş'o tot rumpe, ş'o tot viră, în stomahu'ĭ desfundat,
Şi ĭar îşĭ cărpesce cĭurul, şi ĭar la pîndă s'aşédă,
Şi ĭar ochesce 'n tăcere, noŭă pradă să'ĭ maĭ cadă...
Astfel şi boerul ăsta, de'l vedeţĭ plin şi rŏtund,
Să sciţĭ bine, că şi 'ntr'ênsul musculiţele s'ascund!..

SBĬEREA

Nu, nu...

VULPOĬU

Tacĭ, că te ĭea naĭba!

HOŢUL I

Nici ĭadul n'o să'l priméscă!

RĂZVAN

Inse din jertfele sale, nu'ĭ alta ca să'l urască
Cu furia maĭ cumplită, c'un foc maĭ înverşunat,
Decum Răzvan îl uresce, setos d'a fi resbunat!
Pentr'un galben, ce pe drumurĭ l'am găsit pe néşteptate,
El, cu pravila'ĭ în mână şi pe buză'ĭ cu dreptate,
Mĕ ĭea rob... rob pentr'un galben, şi mĕ face nevĕḑut
Intr'un becĭu, de muceḑélă în mocirlă prefăcut,
Unde mĕ legase 'n sgardă, ca p'un câĭne 'n bătătură...
Îl uresc cu cea maĭ cruntă şi nepovestită ură!..

(Vidru face o mişcare de grózā)

TĂNASE

Resbunare! Resbunare!

HOŢIĬ

Furcă!

RĂZVAN

Da! voesc şi eŭ
Să'mĭ resbun; dar mórtea 'n furcă ĭ-ar fi pré-puţin!..

SBĬEREA *(căḑêndŭ josŭ)*

Valeŭ!

RĂZVAN

Cruce, ţépă, glonţ, săgétă... Nu'ĭ destulă resbunare!
Vréŭ o alt-fel de pedépsă : o pedépsă şi maĭ mare!..

REDAŞUL

Căpitane! Ian sfĕrşesce! Că decât să maĭ aştept,
Maĭ bine-acum d'o cam dată, să'ĭ înfig măcĭuca'n pept!

RĂZVAN

Mâĭ Vulpoĭule, rădică'l!..

SBĬEREA (*când îl scólă Vulpoĭu*)

Vaĭ mie!.. Răzvane frate!..
Mĕ jur c'am lăsat acasă catastişe ne'ncheĭate!..
Iartă-mĕ!.. Tocmaĭ pe tocmaĭ!.. Fost'aĭ rob, te ĭert şi eŭ!..
De vreĭ, îţĭ voĭu da ş'un zapis!,. Martur mĭ-este Dumneḑeŭ!..

RĂZVAN

Vulpoĭule, du'l din codru! Scóte-mi'l pên' la respînte,
Arétă'ĭ drumul cel mare, şi ḑi'ĭ aceste cuvinte :
Iată drépta, ĭată stânga, ĭată jos şi ĭată sus;
Alege la dél, la vale, în resărit, în apus!
Răzvan te-avusese'n palmă, şi numaĭ c'un semn de mână
Ar fi putut să te facă praf, pulbere şi ţĕrână...
Totuşĭ uĭte! Nu'ţĭ lipsesce un fir dintre perĭĭ teĭ!..
Să trăéscă codrul verde!.. Plécă slobod unde vreĭ!..

(*Vidra e fórte mişcată*)

TĂNASE

Cum? Îl ĭerţĭ? Îl laşĭ să scape?..

REḌAŞUL

Căpitane! Mi se pare,
Că tu 'ţĭ cam petrecĭ cu glume, ş'aĭ uĭtat de resbunare!

RĂZVAN

Resbunaraa cea maĭ crudă, este când duşmanul teŭ
E silit a recunósce, că eştĭ bun şi dênsu'ĭ reŭ!..

REḌAŞUL

Astea nu se trec la mine! Dóră nu's o fată mare,
Ca să cred că resbunarea... ĭĭ un fléc de sărutare!..
Noĭ l'am prins, al nostru'ĭ dară, al codruluĭ, nu'ĭ al teŭ!
Nu'l ĭert eŭ, bată'l năpastea!..

VULPOĬU

Şi nicĭ eŭ nu'l ĭert!

HOŢUL I

Nicĭ eŭ!

HOŢUL II

Bagă séma, căpitane! Noĭ nu te-am ales pe tine,
Ca să te pupĭ cu boeriĭ, şi să ne daĭ de ruşine!

O VOCE

Ţiganul se pré-gurguţă!

O ALTĂ VOCE

Se cunósce, că'ĭ Ţigan!

MAĬ MULTE VOCĬ

Ţigan! Chĭar Ţigan!..

RĂZVAN

Ţiganul nu maĭ este căpitan!

(*scóte din brâŭ o bardă poleită*)

Când voĭ m'aţĭ pus peste codru, dându'mĭ în mână securea,
Juraràţĭ, c'o să m'asculte lunca, drumul şi pădurea!
Iată barda, ce-a pătat'o jurămêntul cel viclén:
Daţĭ-o unuĭ alt maĭ vrednic, care nu va fi Ţigan!
Puneţĭ dintre voĭ p'acela, cine-ĭ meşter să vĕ 'nveţe
A năvăli 'n slăbiciune, a se isbi 'n betrăneţe,
Séŭ p'o singură furnică să dea ĭurăş câte doĭ!
Aşa căpitan vĕ trebuĭ, dar Răzvan nu'ĭ pentru voĭ!

(*aruncă barda şi voesce a eşi*)

REDAŞUL

Haĭde, haĭde, căpitane! Te ĭuţescĭ peste mĕsură!
Nu te perdem noĭ pe tine pentru astă pocitură!

(*privesce incruntatŭ la Sbĭerea, apoĭ rădică de josŭ securea şi o dă luĭ Răsvau*)

Iată barda, ĭea-ţĭ-o érăşĭ, fă ce'ţĭ place, fă cum sciĭ...
Dar eŭ unul... of, măĭcuţă!.. l'aş tăĭa făşiĭ-făşiĭ!

VULPOIU

Să trăéscă căpitanul!

TOŢĬ

Căpitanul să trăéscă!

TĂNASE

Da, da! Şi de ţigănie să nu se maĭ pomenéscă!

RĂZVAN (*cătră Sbĭerea*)

Stăpâne, acuma plécă!..

SBÏEREA

Să plec?.. Cum?.. Adevĕrat!..
O, ce om! Ce pétră scumpă! Ce suflet de matostat!..
Dar fiind că scapĭ de mórte p'un creştin fórte-cucernic,
O să te blagoslovéscă Dumneḑeŭ a-tot-puternic!..

RĂZVAN

Fugĭ, boerule, d'aice!.. Fă'mĭ şi tu pe placul meŭ!.
Mĭ-e scărbă s'aud din gură'ţĭ numele luĭ Dumneḑeŭ!

VULPOÏU (*împingêndŭ pe Sbïerea*)

Mişcă! Mişcă, caracudă!

SBÏEREA

Ba nu... Mĕ rog! Fără pripă!..
Maĭ avemŭ o socotélă... Numaĭ un cuvînt!.. O clipă!..
Daţi'mĭ sacul meŭ!.. Răzvane!.. Nu mĕ sărăci de tot!..
Talerĭ treĭ miĭ patru sute cincĭ-ḑecĭ şi şépte ş'un zlot!..

(*ese ghïontitŭ de Vulpoïu*)

VIDRA (*înaintândŭ şi întinḑîndŭ mâna către Răzvan*)

Aş fi mândră, căpitane, ca să strîng o mână, care
Nu voesce să'şĭ resbune, decât numaĭ prin ĭertare!..

RĂZVAN

Mâna mea?.. Acéstă mână, desmĭerdată de cuţit,
Arsă de foc şi de vênturĭ bătută necontenit,
Spĕlată de ploĭ şi grindinĭ, aspră şi négră din fire,
Cuteḑa-va ea s'atingă mâna'ţĭ dalbă şi subţire?...

VIDRA

Decând ómeniĭ din codru răpitu-m'aŭ după drum,
N'am oftat, n'am ḑis o vorbă, fost'am mută pên'acum,

Oprind lacrima pe génă şi 'necând în pept suspine,
Ca să nu pogor pe Vidra pên'la eĭ şi pên'la tine!...
Dar nu'ĭ o pasere 'n lume, care nu cântă cu dor,
Când ḑioa'ĭ plină de sóre şi cerul e fără nor;
Nu'ĭ femee, să nu simţă 'n inima'ĭ o turburare,
Când s'aşterne de 'nainte'ĭ luminând o faptă mare!..
Şerb, Ţigan, haĭduc, d'orĭ-unde sórtea să te fi adus,
Un suflet c'al dumitale îşĭ va face loc în sus!

(*Răzvanŭ remâne aţintitŭ*)

TĂNASE

Aferim! Ce maĭ muĭere! Iat'o Româncuţă verde!

GANEA

Ce facĭ, dragă jupânésă? Ce ruşine! Cine-ar crede!...
Nepóta mareluĭ vornic şi fiĭca unuĭ spătar,
Dumuéta să staĭ la vorbă... Ce 'njosire!.. C'un tâlhar!..

REḐAŞUL

Căpitane! Căpitane!.. Fă'ţĭ cu mine o pomană!
Dă'mĭ voe măcar dintr'ênsul să'ţĭ ferb de prânḑ o tocană!.

HOŢIĬ

Da, da! Să'l tăem îndată!..

REḐAŞUL

Să'l bucăţim mĕrunţel,
Incât nicĭ să nu se véḑă, d'a fost boer séŭ viţel!..

RĂZVAN (*eşindŭ din gândire*)

Cum?.. De ce'ĭ aşa urgiă?.. Lăsaţi'l în bună pace!..

El nu v'a făcut nemica...

REḌAȘUL

Nu cum-va! Iată ce'mĭ place!..
Dór n'aĭ fost surd, căpitaņe!.. Nu'l maĭ apĕra 'n zadar!..
Nu l'aĭ auḑit tu singur, că te numesce tâlhar?..

RĂZVAN

Eŭ tâlhar?.. Dar cin' a ḑis'o?.. Răzvan nu putea s'auḑă,
Căcĭ simțirea 'ĭ se perduse, retăcindu-se p'o buză,
Din care sorbĭa cu 'ncetul cuvinte, ce'mĭ par mereŭ,
Că tot încă sună, sună, și resună 'n gĭurul meŭ!..
O tu, femee măréță! tu un ânger! tu o ḑină!
Tu ivire minunată, ce'mĭ resaĭ ca o lumină!
Să te maĭ auḑ o dată, că locul meŭ este sus...
Așa c'aĭ spus'o? Maĭ spune'mĭ! Maĭ spune'mĭ încă!..

VIDRA *(cu sfială)*

Am spus!..

RĂZVAN

Aĭ spus!.. Eŭ credeam că 'n lume nu va fi nicĭ o ființă,
Ca să'șĭ cufunde privirea, sub gunoĭu de umilință,
Pôn'la omul, care'n vĭéța'ĭ n'a gustat de nicăirĭ
Decât despreț și nemilă, batjocură și 'nbrâncirĭ!..
Dar sciĭ tu óre puterea, ce-o dŭ cuvintele tale,
Luminându-mĕ, ca raḑa, străcurată printr'o vale,
Unde d'ale nopțiĭ umbre, supt un vĕl întunecos,
Ascundeaŭ în adormire, tot ce'ĭ bun, tot ce'ĭ frumos?..
Tu mĭ-aĭ dat o lume nouă, mĭ-aĭ deschis o nouă cale!
C'un cuvênt, c'o vorbă numaĭ, cu suflarea gureĭ tale,

Ca Domnul Hristos pe Lazăr, tu din mórte m'aĭ sculat!..
Ce putere! Ce putere!..

REDAŞUL

Căpitanu'ĭ fermecat!

RĂZVAN

Dar tu staĭ şi tacĭ acuma?.. Îţĭ pare reŭ dumitale,
C'aĭ picurat o nedejde peste noĭanurĭ de jale!
Póte 'ţĭ maĭ aducĭ a-minte, cin' eştĭ tu?.. Eĭ bine dar,
Să n'uĭt dar nicĭ eŭ atunce, că Răsvan îĭ un tâlhar!

(cătră Ganea)

Sum tâlhar!.. Aşa'ĭ, jupâne?.. Eĭ da! Sum tâlhar!
Firesce!..
Am înţeles cum mĕ chĭamă, ş'o să mĕ port tâlhăresce...

(aruncândŭ josŭ o pungă)

Na, boerule! Ĭea'ţĭ punga!..

GANEA

Ba nu! Ĭea-ţĭ-o dumnéta!..
Îţĭ maĭ datoresc treĭ sute.. Crede-mĕ, că n'oiŭ uĭta...
Cĭobanul o să'ţĭ aducă!

RĂZVAN

Nu'mĭ pasă de datoriă!
Ĭată baniĭ teĭ, jupâne! Dă'mĭ o altfel de simbriă!..
O simbriă tâlhăréscă! Las' prin cântec să ţĭ-o spuĭu:
Numaĭ cântecul deschide cugetul haĭduculuĭ!

P'un dél, p'un colnic,
Mergea un voĭnic,

Voĭnicul voĭnicilor
În ţéra piticilor:
Cu faţa voĭnică,
Ş'o inimă mică!
Lângă el mergea,
Şi la el privĭa,
Şi mereŭ ofta,
Póte că'l ĭubĭa,
O copilă dalbă
Cu galbenĭ în salbă,
O dulce fetiţă,
Cu florĭ în cosiţă,
Cu raĭu în guriţă!
Amendoĭ mergea,
Şi mergênd grăĭa,
Şi grăind zimbĭa,
Când ĭată
D'o dată
Pe drum mi s'arată,
Stând în calea lor,
Vătavul haĭducilor,
Căpitanul hoţilor,
Gróza veneticilor!
Şi cum mi s'arată,
Privesce la fată,
O vede şi ĭată:
I se face milă
De bĭéta copilă!
Şi ḑice apoĭ
Către cel cĭocoĭ,
Către cel voĭnic,
Voĭnic de nemic:
Calea e a ta,
Mândra e a mea,
Şi de nu mĭ-o daĭ,
Haĭ la luptă, haĭ!..

(Vidra îşĭ pune mâna pe frunte)

TĂNASE

Uf, uf, ce inimă mare! Pĕcat, ḑeŭ, că nu'ĭ creştin!..

GANEA

Eŭ nu 'nţeleg, căpitane... Ce vreĭ?.. Ţĭ-oĭu plăti deplin...

REḐAŞUL

Nu 'nţelegĭ ce este luptă?

GANEA

Luptă?

REḐAŞUL

Luptă voĭnicéscă:
Unul p'altul să'mĭ apuce, ş'apoĭ să mi se trântéscă!

GANEA

Dar câpitanu'ĭ maĭ ţare... maĭ umĕros... maĭ cu pept!..
Lesne póte să mĕ bată... nu se cade... n'ar fi drept!

RÀZVAN

A! Jupânuluĭ, pe semne, îĭ place lupta nemţesce?
Daţi'ĭ săbiĭ dumisale: să'şĭ alégă ce poftesce!..
Pentru mine 'ĭ chĭar tot una: ne vom bate cum va vrea;
D'oĭu muri, nu'ĭ mare trébă, ĭar de nu, Vidra 'ĭ a mea!

(*scóte paloşulŭ, pe cândŭ Reḑaşulŭ dă pe alŭ seŭ luĭ Ganea*)

Apucă spata, jupâne!..

GANEA (*scoţéndŭ paloşulŭ*)

Din dragoste!

CĬOBANUL

Patru sate!

RĂZVAN (*năvălindŭ*)

Apĕră-te!..

VIDRA (*descoperindu'şĭ faţa şi punĕndu-se între amĕndoĭ*)

Nu, Răzvane!.. Nu, Răzvane!.. Nu te bate!..

CĂNTULŬ III

NEPÓTA LUĬ MOŢOCŬ.

> **Să nu te blăsteme cineva : s'adjungĭ slugă la caĭ albĭ şi stăpân femee s'aĭbĭ !**
>
> ANTON PANN.

FEŢELE:

RĂZVAN, ostaşŭ leşescŭ.
VIDRA, ĭubita luĭ.
REDAŞUL } tovarăşiĭ luĭ.
VULPOĬU }
SBĬEREA, prinsŭ de resboĭu.
HATMANUL.
MINSKI } căpitanĭ.
PIOTROWSKI }
ISCOADĂ MUSCĂLÉSCĂ.
OSTAŞUL I.
OSTAŞUL II.
OSTAŞUL III.
CĂPITANĬ ŞI OSTAŞĬ LEŞESCĬ.

O taberă leşéscă la marginile ţěreĭ muscălescĭ : corturĭ, tunurĭ, arme...

(*Treĭ ostaşĭ, din carĭ I şi II ducŭ pe celŭ d'alŭ treilea, greŭ rănitŭ*)

OSTAŞUL I

Mulţĭ Muscalĭ ucis'aĭ óre?

OSTAŞUL II

Cu sabiă?

OSTAŞUL I

Cu ce vreĭ!

OSTAŞUL II

Cu suliţa duo sute, şi cu paloşul vr'o treĭ!
Opt séŭ noŭe sute 'n totul... Póte şi maĭ mult!..

OSTAŞUL I

Sum sigur!

OSTAŞUL II

Dar tu?

OSTAŞUL I

N'am ucis nicĭ unul! Nu'mĭ place! N'am vrut eŭ singur!..

Rănit'am însă vr'o mie... Tu mĕ scii, că's cam voĭnic!..
Tot rânĭ de cele maĭ grele : dela cap pên' la buric!..

OSTAŞUL II

Veḑĭ aşa suntem noĭ Leşiĭ!

OSTAŞUL I

Trăéscă ţéra leşéscă!
Muscalul d'ar fi cu dracul, tot nu'ĭ chip s'o biruéscă!..

OSTAŞUL III

Of!.. Eŭ mĕ sfĕrşesc cu totul... şi voĭ, ca nesce nebunĭ,
Când nu tremuraţĭ în tufe, vĕ desfĕtaţĭ în minciunĭ!..
Ah, duceţi-mĕ la doftor!.. Incaĭ să mor maĭ de grabă!..

(*Câteşĭ-treĭ esŭ la drépta, pe cândŭ la stânga se arată Minski şi Piotrowski*)

MINSKI

Uĭte, mâĭ! Inima 'n mine plesnesce, fĭerbe şi crapă!..
Sângele mi se rădică şi mi se suĭe 'n obraz,
De cĭudă, de 'ntărîtare, de durere, de năcaz!
Cum ţi se pare, ĭubite, ca 'ntr'o tabĕră crăéscă,
Tocmaĭ în mijlocul nostru şi 'n ţéra nóstră leşéscă,
Un străin, o venitură, un om fără căpĕteĭu,
Un nătăreŭ din Moldova, să fie tot cel de'nteĭu,
Pe când eŭ zac la o parte, lăsat fără nicĭ o trébă,
Uĭtat ca o jucăriă, ca un copil, ca o babă!..

PIOTROWSKI

Ce vreĭ! *Ut verum dicamus*, mărturisesce şi tu,
C'acest *vir Valachus* este *strenuissimus*...

MINSKI

Ba nu!
Eŭ nu recunosc acésta! Nu se chĭamă vitejiă
A nu se teme de mórte, numaĭ din obrăzniciă!
Un nu sciŭ cine ca dênsul, un mojic necunoscut,
Nu'ĭ este ĭertat a face lucrurile ce-a făcut!
Să cuteḑe el s'apuce stégul muscălesc cel mare...
Acésta m'aruncă 'n frigurĭ, în furiă şi 'n turbare!..
Să petrunḑă chĭar în cortul voevoduluĭ rusesc!..
O! acésta'ĭ grozăviă! Sum gata să'nebunesc!
Spune singur tu, fărtate, dacă nu era maĭ bine
Nesce-asemenea isbânde să se fi făcut de tine?
Séŭ d'un altul orĭ-şi-care.. ĭar de mine maĭ ales!..
Spune, spune tu!..

PIOTROWSKI

Firesce! *Non est in dubio res*;
Inse *carissim'amice*, aşa va fi tot-d'a-una,
Că *virtus* nu'ĭ alta 'n lume, decât *prospera fortuna*!
Răzvan e *felix ad casum*! Tóte 'ĭ merg ca găitan!
E noroc! *Venti faventes*!..

MINSKI

Tot Răzvan! Răzvan! Răzvan!
Tabĕra leşéscă 'ntrégă mi'l înalţă şi'l ridică,
Ĭar despre noĭ nu s'aude, nu se vorbesce nemică!..
Dreptu'ĭ óre, ca'ntr'o ţéră, în care eŭ sum născut,
Un venetic fără nume să fie maĭ cunoscut?!..
Ḑicĭ că'ĭ noroc?.. Nu'ĭ acésta!.. Nicĭ noroc, nicĭ vitejie!
Este alt ce-va, ĭubite, ş'o să ţĭ-o spuĭu numaĭ ţie!..
Eŭ sum sigur ş'aş fi gata chĭar să jur, c'acest Răzvan
E frate...

PIOTROWSKI

Frate cu cine?

MINSKI

Cu...

PIOTROWSKI

Dic, *quaeso*!

MINSKI

Cu satan!

PIOTROWSKI

Ce spuĭ, *Domine mi Deus*!.. Dar d'unde s'o sciĭ acésta?..

MINSKI

O veĭ sci şi tu ca mine... Spune'mĭ, veḑut'aĭ nevésta,
Imbrăcată bărbătesce, haĭne negre, chip bălan,
Şi care 'ntovărăşesce neîncetat p'acest Răzvan?

PIOTROWSKI

Am veḑut'o... E frumósă!.. *Virgo facie concina*!
Perdecora, *pervenusta*..

MINSKI

Ha, ha, ha! Asta'ĭ pricina!..
Răzvan ḑice că'ĭ e soră, dar eŭ pociu să'ţĭ dovedesc,
C'acea muĭere 'ĭ chĭar dracul, numaĭ botu'ĭ femeesc!
Dênsa'ĭ o fermecătóre, ce cu farmecele sale
Are putere p'orĭ-cine să'ntunece, să'l înşale,
Să'ĭ ĭea vĕḑul, să'l orbéscă, să facă nópte n'améz,
Încât s'o credĭ că'ĭ frumósă, şi pe Răzvan că'ĭ vitéz!..

PIOTROWSKI

Ce'ĭ drept, *Sanctissimus Thomas* în *Summa Theologiæ*
Firmat asemenea fapte, ĭar *Petrus Hispanus* scrie,
Cumcă *foemina* şi dracul sunt *affines* óre-cum :
Dracul e foc, ĭar femeea ese dintr'ênsul ca fum...

MINSKI

Crede-mĕ, c'acea muĭere, orĭ-ce'ĭ spune, orĭ-ce'ĭ ḑice,
Orĭ-ce'ĭ vré, iĭ însuşĭ dracul...

PIOTROWSKI

Tacĭ, că ĭată vin aice
Alii duo Valachi, ce'ĭ tot vĕd maĭ-maĭ d'un an
Conjunctissime vivere, nedespărţiţĭ de Răzvan...

MINSKI (*privindŭ în partea, de unde vinŭ Reḑaşulŭ şi Vulpoĭu*)

Piha! Ce făpturĭ cĭudate! Ce fiinţĭ nesuferite!
Ce mişcărĭ respingătóre! Ce obrazurĭ necĭoplite!..
Eŭ unul îţĭ spuĭu atâta, că d'oĭu fi vr'o dată craĭ, —
Lucrul este cu putinţă, — eĭ bine! de treĭ orĭ vaĭ,
Ce legĭ aspre n'aş maĭ face, ca să daŭ peste hotară
Şi să gonesc într'o clipă toţĭ Moldoveniĭ din ţară!
Însĕ toţĭ! Toţĭ pên'la unul! Nicĭ un om! Nicĭ un picĭor!
Numaĭ pe Răzvan, el singur, l'aş lăsa... ca să'l omor!

REZAŞUL (*cântând de departe*)

Vom imblăti la săcară,
Pênĕ 'n mândra primăvară,
Ş'om eşi la codru éră,
In capetul şesuluĭ,
La marginea drumuluĭ,
In calea Arménuluĭ!

MINSKI (*dulce*)

Să trăiţĭ, voĭnicĭ!

VULPOĬU

Pré-bine; mulţumim...

REḌAŞUL

Şi sănĕtate;
Căcĭ în lume sănĕtatea îĭ maĭ bună dintre tóte!

MINSKI

Mĕ pré-bucură 'ntêlnirea... Doriam să vĕ vĕḑ de mult...
Eram să vĕ 'ntreb un lucru...

REḌAŞUL

Intrébă, dar maĭ pe scurt!
Fiind că noĭ, Moldoveniĭ, scim aşa, că vorba lungă
E nebuniă de crierĭ şi sărăciă de pungă!

MINSKI

Aş dori s'aflu... Eĭ bine... Răzvan al vostru mi'ĭ drag
Şi.... vorbind c'un óre-cine... făcut-am remăşag...
Ca să nu'l perd... mĕ pricepeţĭ... vréŭ să ḑic... îmĭ trebuĭ mie...
In sfêrşit, ce fel de slujbă séŭ ce fel de boerie
Va fi avut în Moldova vitézul cel strălucit,
Oştaşul cel maĭ de frunte, bărbatul cel maĭ vestit,
Podóba tabereĭ nóstre, un lucéfĕr, o minune!

VULPOĬU

Drace! Vreĭ numaĭ atâta?..

REḌAȘUL

Tacĭ, Vulpoĭule! Nu'ĭ spune!..

VULPOĬU (*zîmbindŭ*)

Ba să'ĭ spuĭu! De ce să pérḍă săracul un remășag!
Maĭ vêrtos, sciind acuma, că Răzvan îĭ este drag!..
Învață dar dela mine, că slujba, ce-o avusese,
In țara Moldoveĭ este dintre cele maĭ alese;
O tréptă atât de mare, încât era mitutel
Boerul cel maĭ puternic, când se punea lôngă el!..

PIOTROWSKI

Admirandum!

MINSKI

Dar ce slujbă? Cum se chĭamă?

REḌAȘUL

Mâĭ, țĭ-adjungă!
Că ne-am înțeles o dată d'a nu face vorbă lungă!..
Sum cam ĭute! Baga séma!..

VULPOĬU

Las, Reḍașule!.. Eŭ vréŭ
La tóte câte doresce, să'ĭ pocĭu respunde pe șléŭ!
Că dór' nu ne cercetéză cu vr'un scop de reutate,
Maĭ cu sémă când ĭubesce pe Răzvan ca și p'un frate!..
Așa dar, mĕ 'ntrebĭ ce slujbă? Cum se chĭamă?.. Fel de fel!
Uniĭ căpitan îĭ ḍice, alțĭ'ĭ ḍice vătășel...
Dar trépta'ĭ mult maĭ de frunte, prin putere și simbriă,
Decum pe la voĭ aice este chĭar o hătmăniă!..

PIOTROWSKI

Capitaneus pedestris?

VULPOÏU

Ba şi călare 'ĭ ades :
Pedestrime la strimtóre şi călărime la şes...
In codru se pedestresce, pe câmp încalecă ĭară :
Asfel este rĕnduéla oştilor la noĭ în ţară !..

MHNSK

Dar avea moşiĭ?

VULPOÏU

Ha drace! L'asta eŭ nu m'am gândit!..

(*după o tăcere*)

Cât póte da o moşiă, Răzvan capĕta 'ndecit...
Adecă ce-va-şĭ ca dijmă, în banĭ, în vite şi'n grîne,
Ce trebuĭa la poruncă să'ĭ dea pe loc orĭ-şi-cine!..

POTROWSKH

Şi'ţĭ fi avut multe *pugnas*, *videlicet* bătăliĭ?

VULPOÏU

O! se 'ntêmpla câte-o dată şi 'ntr'o ḑi dŭoe séŭ triĭ,
Cât ţinea vremea de vară, căcĭ în urmă, la ernatec,
Ne reposam cum fac Turciĭ : obiceĭu îndemănatec!

MINSKI

Dar spune'mĭ, acea femee...

REḐAŞUL (*cu furiă*)

La dracu! La noŭe dracĭ!
La noŭe-sute!..

MINSKI

Ce'ţĭ trebuĭ? Ce vreĭ, voĭnice?..

REḐAŞUL

Să tacĭ,
Bată-te mama păduriĭ!.. Te maĭ legĭ şi de muĭere?

MINSKI

Ba nu; doriam să sciŭ numaĭ...

REḐAŞUL

Ḑeŭ, maĭ bine fă'mĭ plăcere,
Orĭ ne lasă tu aice, séŭ noĭ te lăsăm aicĭ!..

MINSKI (*către Piotrowski*)

Haĭdem, tovarăşe!

PIOTROWSKI

Ergo...

MINSKI

Să fiţĭ sănĕtoşĭ, voĭnicĭ!

(*ese cu Piotrowski*)

REḐAŞUL

Bună trébă!.. Pizma, ura, zavistia, vrăjmăşia,
Şi nicĭ un paĭu de resplată pentru tótă vitejia,
Iată câştigul cel mare, ce Răzvan l'a dobândit,
De când părăsise ţéra şi codrul blăgoslovit!
Vaĭ de dreptatea leşéscă! Vaĭ de bunătăţĭ streine!
Ne-am păcălit, mâĭ fărtate! Rĕŭ ne-am păcălit!..

VULPOÏU (*gânditoriŭ*)

Vedĭ bine!..

REḌAŞUL

Maĭ înţelept moş-Tănase, când ḑicea oftând cu foc :
Tu fă ce'ţĭ place, Răzvane; dar eŭ o să staŭ pe loc;
Nu las Moldova şi pace; fómete, sete, ruşine,
Aice să sufĕr tóte, căcĭ e cuïbul meŭ...

VULPOÏU

Vedĭ bine!..

REḌAŞUL

Şi eŭ, Vulpoïule dragă, trebuïa verde să'ĭ spuïu,
Iar nu să caut orbesce capĕtul pămêntuluĭ!
Uïtându'mĭ de reḑăşiă!.. Póte că prin judecată,
De maĭ remâneam în ţéră, tot o câştigam o dată!
Hrisógele mele ïată's!

(*scóte din sînŭ o legătură*)

Aci treĭ urice sînt
Dela Alexandru-vodă şi de la Ştefan cel Sfînt,
Pe carĭ le stropesc cu lăcrimĭ, mătur de praf cu suspine,
Şi le sciŭ pe din afară, făr'să fi citit!

VULPOÏU

Vedĭ bine!

REḌAŞUL (*sărută şi apoĭ ascunde legătura*)

Îĭ ḑiceam eŭ : mâĭ Răzvane, n'asculta tu ce-alţi'ţĭ spun!
Decât orĭ-ce traïu în lume, traïul codrulu'ĭ maĭ bun...
Of! Nu vru să mĕ 'nţelégă!.. Şi tu sciĭ, a cuĭ e vina?

Aşa'ĭ când tace cocoşul, lăsând să cânte găina ;
Aşa'ĭ când capra'ĭ în frunte, poruncind în loc de ţap ;
Aşa'ĭ când bărbatu'ĭ códă, aşa'ĭ când muĭerea'ĭ cap !..
Din dobitócele tóte, numaĭ matca la albine
N'are cusur ca stăpână... Cele-l-alte, vaĭ !

VULPOĬU

Vedĭ bine !

REDAŞUL

Dracul ne trimise 'n cale pe nepóta luĭ Moţoc !
Sărmanul Răzvan acuma nu'ĭ om, ci'ĭ un năpĕrstoc,
Pe care Vidra mi'l mişcă şi 'l întórce fără preget,
Şi la drépta şi la stânga, nu cu mâna, ci c'un deget !..
Ş'apoĭ eŭ nu daŭ cu gândul, orĭ-cât de mult chibsuesc,
De ce Vidreĭ nu'ĭ plăcuse obiceĭul haĭducesc ?

VULPOĬU

M'am gândit şi eŭ l'acésta, ş'am adjuns drept încheere,
Să cred că Vidra'ĭ nebună, ca orĭ-şi-care muĭere,
Iar Răzvan, ce-a fost o dată cu o minte de bărbat,
Decând ascultă pe Vidra, şi dênsul s'a deochĭat ;
Căcĭ nebunia s'acaţă maĭ reŭ ca un mărăcine,
Şi trece ca o căscare dela om la om...

REDAŞUL (*gânditorŭ*)

Vedĭ bine !

VULPOĬU

Este 'nvederat, că Léhul nu face haz de Răzvan...
Ş'apoĭ d'ar maĭ sci, o Dómne, că nu'ĭ creştin, ci'ĭ Ţigan !..

Oho! L'ar goni departe! Ba cu dênsul şi pe tine...
Iată cum ne duce Vidra, trăgêndu'l de nas!

REḌAŞUL

Veḍĭ bine!

VULPOĬU

Leşiĭ aŭ o lege-anume, c'un om de ném ţigănesc
Să nu calce cu picĭorul pe pămêntul cel leşesc...
Alte némurĭ să poftéscă, orĭ-şi-când séŭ orĭ-şi-cine,
Iar Jidoviĭ, maĭ cu sémă, sunt ca'n ţéra lor!

REḌAŞUL

Veḍĭ binc!

ISCOADA (*arĕtându-se din fundŭ*)

Creştinĭ cucernicĭ...

VULPOĬU

Ce'ţĭ trebuĭ?

ISCOADA

V'am vĕḍut, de nu mĕ'nşel,
Umblând cu Răzvan...

REḌAŞUL

La naĭbă! Nicĭ tu nu te'mpacĭ cu el?!

ISCOADA

Nu mĕ'mpac? Iartă-mĕ, Dómne! Eŭ nicĭ nu'nţeleg ce'ĭ ură:
A ĭubi pe toţĭ creştiniĭ mĕ 'nvéţă sfânta scriptură...

Aşa dar, vĕ rog să'mĭ spuneţĭ, într'un chip cuviincĭos,
Unde pocĭu óre să'l aflu, în numele luĭ Hristos?..

(*zărindŭ pe Răzvanŭ, care se apropie*)

Dar ce vĕd! Iată chĭar dênsul!.. Dumnéta eştĭ, mi se
pare,
În tótă creştinĕtatea luptătorul cel maĭ tare?
Ca sabia luĭ arhanghel, ca toégul luĭ Aron,
Praştea luĭ David prorocul, buzduganul luĭ Samson...

RĂZVAN

Sum Răzvan...

ISCOADA

E de nevoe, ca să vorbim fără marturĭ,
Precum vorbise Ĭehova cu Moĭse...

RĂZVAN (*către Vulpoĭu şi Redaşulŭ*)

Daţi-vĕ 'n laturĭ.

REDAŞUL

Crede-mĕ c'ar fi maĭ bine, ca şi pe noĭ să ne laşĭ:
Aĭ mulţĭ duşmanĭ... Chĭar Muscaliĭ nu'ţĭ sunt aşa de
vrăjmaşĭ,
Ca Léhul cel pizmătareţ, ce-alta'n lume nu viséză,
Decât el să se rădice şi tótă lumea să cadă...

RAZVAN

N'aveţĭ grijă! Fiţĭ în pace!.. Puteţĭ să vĕ depărtaţĭ:
Braţul meŭ e lôngă mine şi sabia lôngă braţ...

VULPOĬU (*depărtându-se cu Reḑașulŭ*)

Haĭdem, Reḑașule dragă! Să'ĭ spunem Vidreĭ acésta:
Cine pe noĭ nu ne-ascultă, o s'asculte pe nevésta...

RĂZVAN

Suntem singurĭ. Ce vreĭ?

ISCOADA

Jură d'a nu spune nimĕruĭ
Taĭna cea de mântuire, ce-am venit ca să țĭ-o spuĭu...

(*Răzvanŭ face unŭ semnŭ de învoire*)

Nu'ĭ așa! Eŭ vréŭ anume pe crucea pré-lăudată,
Pe ceĭ doĭ-spre-ḑecĭ apostolĭ și pe maĭca cea curată,
Pe cele șépte bisericĭ, pe ceĭ patru-ḑecĭ de sfințĭ,
Pe soborul din Nikeĭa cu treĭ-sute de părințĭ,
Pe-o sută cincĭ-ḑecĭ de psalmurĭ, pe șépte-ḑecĭ de têlcovnicĭ,
Pe toțĭ fericițiĭ pusnicĭ și mucenicĭ și duhovnicĭ,
Și pe ĭeslele, la care se 'nchinară ceĭ treĭ craĭ,
Să'mĭ jurĭ maĭ ântêiŭ de tóte, că Leșilor nu mĕ daĭ...

RĂZVAN

Tu nu eștĭ Léh, prin urmare?

ISCOADA (*făcêndŭ cruce*)

Dumneḑeŭ să mĕ păzéscă
D'a fi eretic ca Leșiĭ de legea papistășéscă!..
Dar dumnéta, ca și mine, eștĭ pravoslavnic curat,
Și slujind în astă țéră, facĭ cel maĭ mare pĕcat,
Precum ḑice sfântul Pavel...

RĂZVAN

Aşa! Iarăşĭ cele sfinte..?
Tu eştĭ Muscal! Numaĭ dênşiĭ sunt meşterĭ cu jurăminte
Tot crucĭ şi tot evangheliĭ să 'nşire ca din fuĭor,
Chĭar atunce când li-ĭ gândul să ne 'nhaţe maĭ uşor!...
Ce vreĭ? Ce cauţĭ p'aice? Dela cine viĭ şi d'unde?
Ce facĭ în óstea leşéscă şi ce-aĭ cu mine?.. Respunde!..

ISCOADA (*vĕdêndŭ pe Vidra, care se apropiase şi se puse în 'faţa luĭ.)*

Acest om... astă muĭere... muĭerea nu 'ĭ tocmaĭ om.
După cum mărturisesce fericitul Chrisostom...

RĂZVAN

Tacĭ!

ISCOADA

Femeĭa 'ĭ cam limbută: ea nu pricepe ce'ĭ taĭna!
Vorba'ĭ lungă ca şi códa, códa'ĭ lungă ca şi haĭna,
Precum arétă prorocul...

RĂZVAN (*apucându'lŭ de barbă*)

Ḑeŭ, nu mĕ maĭ stăpânesc!

ISCOADA

Nu mĕ necinsti!.. Sum preot şi părinte sufletesc...

RĂZVAN

Ḑicĭ că eştĭ preot?... Dar spune'mĭ, preotul ertatu'ĭ óre
Să'şĭ arunce jos veşmèntul, călcând rasa sub picĭóre,
Şi prin fapta cea maĭ négră să mânjéscă sfântul dar,
Iscódă 'n întréga lume, popă numaĭ în altar?

ISCOADA

Fiiule! Eŭ nu vĕd rĕul d'a lucra cu stăruință
Pentru Rusia şi pentru pravoslavnica credință!
Pĕcatu'ĭ al dumitale, care fiind Moldovén,
Îțĭ daĭ sufletul în ghĭara Léhuluĭ celuĭ viclén,
Popor depărtat de lege, oĭ retăcite din turmă,
Şi pe carĭ o să'ĭ strivéscă judecata cea din urmă,
La un loc cu Filisteniĭ şi cu Gog şi cu Magog....
Ş'apoĭ făcênd tóte-acestea, unde'ĭ folosul, mĕ rog?

RĂZVAN

Eŭ caut numaĭ la cinste...

ISCOADA

Flécurĭ! Trébă de cuvinte!
Folos, cinste, tot aceĭa, deşi se numesc altminte!
Aşa dar, ce fel de cinste dobândit'aĭ, de când eştĭ
Ca Nemvrodul din Scriptură, flórea ceteĭ dĭavolescĭ?

VIDRA

Are dreptate, Răzvane! Iat'a treĭa bătăliă,
In care brațul teŭ vérsă ploĭ de sânge pe câmpiă,
Lovind óstea muscăléscă, ce fuge d'un singur om,
Spartă ca stolurĭ de vrăbiĭ de'naintea unuĭ şoĭm,
Séŭ precum, când o săgétă sbârnâe la vênătóre,
Se trântesc din dél în vale ĭepuriĭ şi căprióre!..
Ş'apoĭ unde'ĭ mulțumirea şi resplata, ce-o primescĭ,
Rădicând pe brazda morțiĭ clăĭ de stĕrvurĭ duşmănescĭ?..
Pe când tu gonĭaĭ vrăjmaşul, dând cu peptul la năvală,
Alțĭ maĭ mulțĭ s'ascund în umbră, d'unde resărind cu fală
Îĭ vedĭ marĭ, îĭ vedĭ în frunte, lăudațĭ, slăvițĭ, aleşĭ,
Iar tu remâĭ tot în urmă, ca o slugă pintre Leşĭ!

RĂZVAN

Şi tu, Vidro?

ISCOADA

Jupânésa vorbit-aŭ dumneḑoesce!
Câte-o dată prin femee Duhul cel Sfânt ne vorbesce;
De pildă, Ana, Iudita, Estera... maĭ în sfêrşit,
Este 'nvederat, că Léhul de loc nu te-a resplătit...
Rusul scie mult maĭ bine să dea orĭ-şi-cuĭ dreptate...

RĂZVAN

Tacĭ! Destul!

VIDRA

Vorbesce!

ISCOADA

Ţarul îţĭ dăruesce treĭ sate...

VIDRA (*cu despreţŭ*)

Bogăţiă? Nu'ĭ acésta!..

ISCOADA

Treĭ sate lôngă Kazan.
Şi cât va ţiné resboĭul, o tréptă de căpitan..

VIDRA (*mişcată*)

Căpitan?..

ISCOADA

Maĭ pe d'asupra, pentru creştinésca faptă,
După mórte fericirea ş'un locaş în raĭu te-aştéptă...

RĂZVAN

Nu primesc!

VIDRA

Ce spuĭ, Răzvane! Dar de ce să nu primescĭ?..
Nu'ĭ puţin căpitănia în oştile muscălescĭ!..
Tu nu escĭ născut aice; poţĭ să mergĭ în lumea 'ntrégă;
De Leşĭ n'aĭ nicĭ o nevoe şi nemica nu te légă...
Cată'ţĭ norocul aĭurea, dacă nu'l găsim aicĭ!

RĂZVAN

Am jurat!

ISCOADA

Dar jurămêntul nu se dă la ereticĭ!
Decĭ, mitropolitul nostru pe dată va să'l deslege,
Judecând după sobóre şi dumneḑeésca lege,
Precum anume sunt scrise în sfântul Nomocanon,
Citesce cap paĭ-spre-ḑece soborul din Halkedon,
Cap treĭ-ḑecĭ şi treĭ séŭ patru sobor din Laodikia,
Asemenea capul dŭoĕ sobor din Antiohia...

RĂZVAN

Fugĭ, popă fără credinţă, ce legea 'ţĭ o ĭeaĭ în rîs!
Fugĭ, şi spune tuturora, ce la mine te-aŭ trimis,
Că Răzvan nu vrea să guste dreptatea vóstră ruséscă,
Pentru care lumea tótă 'ĭ o marfă negustoréscă,
Ĭar omul se socotesce ca vita, ce-un precupeţ
O cumpĕră 'n aşteptare s'o desfacă maĭ cu preţ!
Numaĭ la voĭ vrednicia prin cumpĕnă se cunóşte,
Deprinşĭ a vinde cu dramul pênĕ şi sfintele móşte,
Şi cu mâna pângărită remăşiţa unuĭ sfînt

A schimba, după tocmélă, în aur séŭ în argint!..
Fugĭ d'aci!..

VIDRA

Dar uĭţĭ, ĭubite. că d'ar fi orĭ-cum să fiă,
Muscali 'ţĭ daŭ chĭar în dată cinstea de căpităniă!..
Veĭ fi căpitan, Răzvane!.. Căpitan, acésta 'ĭ mult!..

ISCOADA

Şi treĭ sate marĭ...

RĂZVAN

Lipsesce! Mĭ-e greŭ să te maĭ ascult!..

VULPOĬU *(venindŭ ĭute, turburatŭ)*

Topeniă! Grozăviă! Bazaconiă!..

RĂZVAN

Ce este?

VULPOĬU

Lucru nevisat in vise, nepovestit în poveste!..
Vedĭ pe hatmanul acolo, stând la vorbă şi la sfat,
De tótă căpitănimea'ĭ ocolit şi 'ncongiurat?

(Iscóda se uĭtă unde arétă Vulpoĭu, şi fuge in partea cea-l'altă)

RĂZVAN

Eĭ bine, ce mĕ privesce?

VULPOĬU *(cu necazŭ)*

Eĭ bine!.. Ba ḑeŭ nu'ĭ bine!..
Eĭ vorbesc şi pun la cale şi se 'ntrébă chĭar de tine...

RĂZVAN

De mine? Ce retăcire!

VULPOĬU

Căpitaniĭ într'un gând
Îţĭ tot caută pricină şi te defaĭmă pe rând;
Unul cere să te scóţă din óste, altul din ţară,
Al treilea chĭar din lume te-ar da bucuros afară,
Iar hatmanul mi'ĭ ascultă, neclintit ca un butuc:
De multe, ce tot aude, s'a făcut şi el năuc!

VIDRA

Vedĭ, Răzvane, ce greşélă d'a ne vesteji p'aice,
Pe când într'o altă parte aĭ puté să fiĭ ferice?
Haĭ în óstea muscăléscă! Atâta ne-a maĭ remas...
Te-aştéptă căpitănia, de'ĭ face numaĭ un pas!

VULPOĬU

Vine hatmanul... Privesce!.. S'aŭ oprit în doŭe rênduri...
E posomorît bĕtrânul: se cunósce că'ĭ pe gândurĭ.

RĂZVAN

Fie ce-a fi, las' să fie!.. Eŭ unul, tot ce-am jurat,
Păstrez cu fruntea senină şi cu cugetul curat!
Jurămêntul nu'ĭ o glumă, născută pintre pahare
Şi, d'o dată cu beţia, resuflată prin uĭtare:
Jurămêntul pentru mine este mândrul curcubeŭ,
Ce légă josul cu susul şi p'un om c'un Dumnedeŭ!..

VIDRA

Ba maĭ bine'ĭ o unéltă, o păpuşă, o momélă,

Prin care cel ce nu crede pe toţĭ ceĭ-l'alţĭ îĭ înşélă!..

(*Se pune de o parte. Vinŭ hatmanulŭ, Piotrowski, Minski, maĭ mulţĭ căpitanĭ şi în urma lor Reḑaşulŭ*)

MINSKI

Sciŭ bine, sum fórte sigur şi de tot încredinţat,
Că tabĕra n'o să guste hotărîrea, ce-aĭ luat...

PIOTROWSKI

Asciscere peregrinos, multe primejdiĭ nĭ-aduce :
Pe străinĭ lasă-ĭ în códă, *sapientissime duce*...

HATMANUL

Cine pentru noĭ se luptă, nu'ĭ străin, ci'ĭ pămĕntén...
Eŭ te căutam pe tine, ĭubitule căpitan!..

RĂZVAN

Póte mĕ ĭeaĭ drept un altul, hatmane pré-luminate?
Eŭ nu's căpitan...

HATMANUL

Acésta'ĭ cam puţin; după dreptate,
Ar trebui să fiĭ hatman, căcĭ chĭar bătălia d'az,
Nu eŭ, tu aĭ câştigat'o, vitézul cel maĭ vitéz!

RĂZVAN

Ĭértă-mĕ...

HATMANUL (*rădicândŭ buzduganulŭ*)

Decĭ, în puterea semnuluĭ de hătmăniă,
Resplătind măcar în parte minunata'ţĭ bărbăţiă,

Căpitan pe câmpul lupteĭ te rădic şi te vestesc,
In faţa tabereĭ mele şi prin numele crăesc!

(*Vulpoĭu sare în susŭ, Redaşulŭ îşĭ frécă mânele*)

RĂZVAN

Eŭ?.. Dar cum... In ce cuvinte...

MINSKI (*cu căldură*)

Căpitane, eŭ aş cere,
Să te maĭ facă polcovnic! Aş leşina de plăcere!
O dorinţă 'nvĕpăĭată mĕ tot róde nencetat,
Ca dup' atâtea resbóĭe să te vĕd... înaintat!..

PIOTROWSKI (*sărutândŭ pe Răzvanŭ*)

Satisfactionis caŭsa, şi eŭ te sărutŭ acuma,
Sciindu-te *dignum esse* chĭar *amplitudine summa!..*

HATMANUL

Înse nicĭ căpitănia, mĕ jur p'acest busdugan,
Nu'ĭ ce-va destul de mare pentru braţul luĭ Răzvan!
La seĭmul cel maĭ d'apròpe, ţéra 'mĭ o să te priméscă,
Spre maĭ deplină resplată, în boerimea leşéscă...
Voĭu stărui chĭar eŭ-însumĭ şi toţĭ prieteniĭ meĭ...
Dar pên'atuncĭ, căpitane, spune'mĭ singur, ce maĭ vreĭ?

RĂZVAN

Nu pocĭu mulţumi... n'am vorbe, hatmane pré-luminnate...

HATMANUL (*zimbindŭ*)

A da! Mĭ-am adus a-minte! Pintre prădile luate
În tabĕra muscăléscă, găsit-am un Moldovén,

Un boer, un om de frunte, judecând după căftan,
Deşi de multă vechime nu maĭ are nicĭ o faţă,
Iar din ceprazurĭ sclipesce p'icĭ-colea d'abĭa vr'o aţă...
Ţi'l dăruesc...

(*Răzvanŭ se închină, Hatmanulŭ şi căpitaniĭ începŭ a eşi*)

MINSKI (*întorcêndu-se ĭute*)

Căpitane! În vecĭ nu m'oĭu sătura
Tóte bunurile lumiĭ cu toptauul a'ţĭ urà,
Şi vĕḑêndu-te pe cale la o tréptă şi maĭ 'naltă,
Inima 'mĭ de bucuriă, saltă, saltă, saltă, saltă...

(*Ese. Răzvan încrucişézǎ mânele pe peptŭ şi remâne nemişcatŭ pe gândurĭ. Vidra îlŭ privesce în tăcere*)

VULPOĬU (*cu mişcărĭ de o mulţumire neghióbă*)

Iată 'n sfîrşit, căpitane, eştĭ chĭar căpitan acum!
Şi'n pădure, căpitane, fuşĭ căpitan óre-cum,
Astăḑĭ însĕ, căpitane, eştĭ maĭ cu căpităniă!..

REḐAŞUL

Bată'l norocul să'l bată! Haĭ să facem o beţiă!

(*tăresce afară pe Vulpoĭu, cântândŭ*)

Frunḑă verde de castan!
Căpitanu'ĭ căpitan!
Tan! tan! tan!
Tan! tan! tan!
Căpitanu'ĭ căpitan!
Frunḑă verde de castan!..

RĂZVAN (*eşindŭ din uĭtare şi veḑêndŭ pe Vidra*)

Ĭértă-mĕ, scumpo ĭubită!.. Chĭar fericirea ne-apasă,
Când d'o dată, ca un fulger, pe sărmanul om se lasă!..

Simţ în mine-o greutate...Doresc şi nu pociŭ să crez...
Nu 'ĭ cum-va vr'o nălucire? Póte dorm? Póte visez?..

VIDRA

Cum? Atâta veseliă? Pentru ce?.. Pentr'o nemică!
Căpitan! Ce mare lucru!.. Căpitanu 'ĭ o furnică!..
Veselésca-se Reḑaşul séŭ Vulpoïu, făpturĭ de rând,
Care pentr'un paĭu sunt gata a muri bênd şi căntând!..
Dar tu?.. Tu s'o facĭ, Răzvane?.. Căpitaniĭ într'o óste
Sunt atâţia că'n mulţime niciĭ unul nu se cunóşte...
Căpitan!.. O jucăriă!.. Căpitan!.. E un cărlig,
Cu care se póte prinde numaĭ pescele cel mic!..

RĂZVAN

Ce? Căpitanu'ĭ o glumă? Într'o tabĕră crăéscă?
Dar ce fel de lucru 'ţĭ trebuĭ, care să te mulţuméscă?..

VIDRA

Când omul urcă vr'o scară, poftind s'adjung' unde-va,
Ş'a trecut d'abĭa o tréptă séŭ douĕ trepte d'abĭa,
Iar partea de sus a scăreĭ de păşit îĭ maĭ remîne,
El nu se popresce 'n cale'ĭ, ḑicênd: destul pentru mine!

RĂZVAN

Dar nu mĕ'nvĕţaĭ tu, Vidro, d'a merge chĭar la duşman,
Câştigând prin vicleniă tot cinstea de căpitan?
Nu'mĭ spuneaĭ tu dineóre, cu măniă şi mustrare,
Că'ntr'o tabĕră domnéscă căpitanu'ĭ lucru mare?..
Lămuresce-mĕ, ĭubito, unde vreĭ tu să m'aducĭ?..
Nu'ĭ de mult de când în codru, cu o mână de haĭducĭ,
Numele'mĭ suna prin ţéră, ca o seceră ce sună,

Când retéḑă buruéna, de cresce érba cea bună!
Eŭ credeam atuncĭ, că'n lume nicĭ nu póte fi p'aĭurĭ
O zodiă maĭ ferice, ca traĭul uneĭ pădurĭ,
Unde braḑiĭ şi stejariĭ, uriaşĭ din vremea vechĭă,
Ce'nfruntă miĭ de furtune, vitejĭ fără de părechĭă,
Mi se'nchinaŭ cu rebdare, m'apĕra şi m'asculta,
Pên' ce din sînul lor verde nu m'a smuls voinţa ta!..
Te veḑuĭ... ĭubirea şterge tot ce'ĭ place ca să ştérgă:
Lăsat-am cărărĭ ănguste ş'am eşit la calea largă,
Uĭtat-am codrul, Moldova, tot ce-a fost, tot ce-a trecut,
Venit'am în ţerĭ străine, cum aĭ spus şi cum aĭ vrut!..
Astăḑĭ norocu'mĭ zimbesce; sum căpitan şi pe cale...

VIDRA

D'a fi boer ca toţĭ Leşiĭ! O boerime de jale!

RĂZVAN

Hatmanul mĕ socotesce, de ceĭ-l'alţĭ sum căutat,
Numaĭ tu pe bucuria'mĭ tragĭ un vĕl întunecat,
Pe când c'un cĭas maĭ 'nainte eraĭ d'o altă părere...
Nu sum un copil, de care să'şĭ bată joc o muĭere!

VIDRA

Da! O muĭere ce'ĭ némul aceluĭ gróznic bărbat,
Care numaĭ c'o 'nbrăncire patru domnĭ a resturnat,
Ş'al căruĭa falnic sânge clocotesce cu putere,
Ca talazurile măriĭ, în peptul meŭ de muĭere!
Ah, ascultă-mĕ, Răzvane! Şi'ntre firile de jos,
Fórte mulţĭ sunt tarĭ la mână ş'aŭ un suflet inimos,
Dar totuşĭ remân ca brósca, ce'ĭ cufundată 'ntr'o baltă,
D'unde numaĭ câte-o dată ese la raḑa cea caldă,
Privesce la mândrul sóre, se 'ntinde p'un verde strat,

Sughiţă 'n sine cu poftă vezduhul lin şi curat,
Încât aĭ crede vĕḑênd'o, c'a priceput ce 'ĭ lumina,
Şi nu póte să maĭ guste intunerecul şi tina,
Pe când n'a trecut o clipă : ĭată că brósca 'napoĭ
Se 'ntórce ĭarăşĭ în nópte, în mocirlă şi 'n noroĭ!..
Vitejia cea maĭ mare, inima cea maĭ alésă,
Miĭ de bunătăţĭ, cu care nu sciŭ cine te 'nzestrasă,
Sunt, ĭubitule, ca ferul ruginit şi fără preţ,
Pênĕ când nu'ncape 'n mâna lucrătoruluĭ isteţ,
Ce 'l apucă strîns în cleşte, îl curăţă pe cărbune,
Şi dintr'o grămadă négră mi'l veḑĭ scoţênd o minune,
Strălucită ca oglinda şi gingaşă 'ncăt suflând,
Suflarea'ĭ întipărită pe luciul cel plăpând!
Acel lucrător, Răzvane, se numesce...

RĂZVAN

Se numesce?

VIDRA

Setea d'a merge 'nainte!.. Ĭată ceĭa ce 'ţĭ lipsesce!
Acea sete, care ferbe şi 'ngheţă inima mea!
Dar trebuĭ s'o aĭbĭ, Răzvane! Eŭ voesc, ş'o veĭ avea...
Atunce când buza Vidreĭ d'obrazu'ţĭ pĕrlit s'atinge,
Ochiĭ meĭ în ochi'ţĭ cată, mâna mea pe mâna'ţĭ strînge,
Sufletul meŭ desfăşóră
Câte-o părtăcea mereŭ,
Ce pe furiş se străcóră
Adânc în sufletul teŭ!..
Vidra 'ĭ pentru tine 'n lume
Ca izvórele de munte,
Ce fac Dunărea să spume
Din pĕraele mĕrunte...

VULPOÏU (*vine șovăindŭ*)

Hi, hi! Dunăre!.. Departe!.. Căpitane, eŭ sum bét,
Ș'aș vré să'țĭ spuĭu, căpitane, un lucru fórte cĭudat...
Adecă-te, căpitane... ḑeŭ, n'are nicĭ o părechie...
Dar lasă-mĕ, căpitane, ca să țĭ-o spuĭu la urechie...

RĂZVAN

Spune...

VULPOÏU

Apoĭ, căpitane, sciĭ Léhul cel blăstemat?..
Sciĭ cela ce'țĭ strîngea mâna?.. Sciĭ, asinul încălțat?..
Sciĭ, se vêră 'n om ca musca?.. Sciĭ, chĭar cu nepusă masa?.
Hi, hi! Sciĭ Léhul acela? Sciĭ, că vrea pe jupânésa?

RĂZVAN

Vidra?

VIDRA

Eŭ?

VULPOÏU

Da, da, da, Vidra!.. Mĭ-a spus că'ĭ place de foc!
Ḑeŭ așa! Chĭar acușica!.. Ha, ha, ha! Ce dobitoc!..

(*Minski se arétă în fundŭ*)

Dar ĭată'l! Întrébă'l singur! Bată'l năbădaĭca Léhul!..
Hi, hi, hi!.. Mĭ-e somn... Mĭ-e lene!.. Ba nu!.. Mĕ dóre stomahul!..

(*ese*)

RĂZVAN (*mergéndŭ ĭute înaintea luĭ Minski și apucându'l de mână*)

Ascultă-mĕ, cum te chĭamă!.. Scii un lucru? Scii séŭ ba?..
Noĭ trebue să ne batem!..

MINSKI

Dar pentru ce?

RĂZVAN

Nu 'ntreba!..
Pentru ce?.. Pentru că... pentru... pentru că, privind la tine,
Simţesc un fel de simţire... maĭ în sfĕrşit, nu mĭ-e bine!..
O să ne batem chĭar astădĭ... chĭar acuş! M'aĭ audit?..

MINSKI

Cum aşa?.. Nu pot pricepe, tovarăşe pré-ĭubit!..
Eŭ nu ţĭ-am făcut nemica... Să ne batem nu'ĭ cu cale..
Spune maĭ ânteĭu pricina?..

RĂZVAN (*cu furiă*)

Nu'mĭ plac ochiĭ dumitale!
Mĕ supĕră, mĕ'ntărâtă, m'aprind... Nu maĭ pocĭu vorbi!..

MINSKI (*zimbindŭ cu dulcéţă*)

Numaĭ atâta? Eĭ bine... Atuncĭ când ne-om întĕlni,
Mĕ jur a'mĭ închide ochiĭ... O să mĕ feresc de céртă...
Dar sum grăbit... Am o trébă... Mĕ duc... Ĭértă, ĭértă, ĭértă!..

(*fuge*)

RĂZVAN (*cu desgustŭ*)

Ce mişel!

VIDRA

Mě mir, Răzvane, vědêndu-te rěvnitor!
Nu cum-va m'aĭ crede 'n stare pên'la vĭermĭ să mě pogor?..

RĂZVAN (*luând-o de mână cu aprindere*)

Şi palaturĭ aurite, ş'un acoperiş de pae,
Când flacăra le cuprinde, fac tot un fel de văpae :
Rěvna este foc, ĭar focul, orĭ cât de jos ar veni,
E grozav când isbucnesce, şi 'ĭ lesne d'a isbucni!..
Mĭ-eştĭ dragă şi 'n tótă lumea găsesc cu putinţă tóte,
Dar dragostea fără rêvnă, nu se póte, nu se póte!..

VIDRA (*arětândŭ în urma luĭ Minski*)

Cugetă acum, ĭubite, de 'ĭ cinste pentr'un Răzvan
O bĭétă căpităniă : şi dênsul e căpitan!..

OSTAŞUL (*aducêndŭ pe Sbĭerea, care vine cu capulŭ plecatŭ şi numěră pe degete*)

Robul dela hatman!..

(*se închină şi ese*)

RĂZVAN

Sbĭerea!..

SBEĬREA (*ridicândŭ capulŭ, cu bucuriă*)

Tu eştĭ, Răzvănaşe dragă?.
Şi dumnéta, jupânésă?.. Par'că věd o pungă 'ntrégă!..

RĂZVAN

Te rog, să ne spuĭ şi nouě, prin ce minune 'ncăpuşĭ
Aşa departe de ţéră, tocma'n taběră la Ruşĭ?

SBÏEREA

Încăpuĭ ca doĕ 'n patru... Ce 'ntrebare! Nu scii óre,
Că tabĕra muscăléscă este fórte 'ncăpĕtóre?
Ş'apoĭ, maĭ avênd necazurĭ, slăbisem maĭ mult d'un şfert:
Carnea spênḑură pe mine, curat ca un sac deşert...

RĂZVAN

Eŭ te 'ntreb, prin ce 'ntêmplare te găsescĭ în astă ţară?
Cum de te-aŭ luat Muscaliĭ?..

SBÏEREA

Dela Tătarĭ mĕ luară...

RĂZVAN

Dar Tătariĭ?

SBÏEREA

Mĕ robise maĭ an-ţĕrţ, când aŭ trecut
Prin moşia mea... greşélă!.. prin o moşiă la Prut!..
Asta n'ar fi fost nemica, să nu fi luat cu mine
Un chimir cu treĭ fâşicurĭ, pline, pline, pline, pline!
Cel d'ânteiu numaĭ cu talerĭ, altul numaĭ cu florinţĭ,
Al treilea numaĭ galbenĭ de ceĭ ungurescĭ cu zimţĭ!...
Ce chimir!.. De pele négră, şi bagă bine de samă,
C'avea 'n ĭuru'ĭ acăţate ḑece năsturaşĭ d'alamă...

RĂZVAN (*zimbindŭ*)

Tătarul dela Moldova, Muscalul dela Tătar,
Dela Muscal te ĭea Léhul, ş'ar fi cu putinţă ĭar
Dela Léh să te ĭea Némţul, încât astfel într'o ḑi
D'o dată cine maĭ scie prin ce ţéră te-aĭ treḑi!..

Óre nu era maĭ lesne, cu puţină cheltuĭală,
Să te rescumperĭ din lanţurĭ şi să scapĭ de tărbăcélă?

SBĬEREA

Cum? Să maĭ plătesc? Vaĭ mie! Ar fi maĭ bine să crap!
O asemenea prostiă nicĭ că mĭ-a trecut prin cap!
Ce'mĭ pasă, că nu's pré-slobod, când stăpânul mĕ hrănesce,
Ĭar pên' atuncĭ în Moldova venitul meŭ cresce, cresce...
Ş'apoĭ eŭ am tot-d'a-una o nedejde 'n Dumnedeŭ,
Că Sfîntul mereŭ mĕ scapă, fără să'ĭ daŭ nicĭ un leŭ,
Decăt numaĭ câte-o dată vr'o luminare de céră,
Care, de frica scumpeteĭ, o fac la mine la ţéră...

RĂZVAN

Du-te, boerule, du-te! Nedejdea te-a măntuit...
Întórce-te la Moldova, fără să fiĭ cheltuit!
Te ĭert pentr'a dŭoa óră...

SBĬEREA *(făcêndŭ cruce)*

În sfêrşit, o Dómne sfinte!

RĂZVAN

Te-am maĭ ĭertat în pădure...

SBĬEREA

Bine că'mĭ aducĭ aminte!
Răzvănaşe, cer dreptate! Ar fi un pĕcat să tac...
Hoţiĭ teĭ atuncĭ în codru mĕ despoĭară d'un sac!
Fiĭ şi tu om cum se cade, fă'ţĭ o pomană deplină!
Nu te bucura, drăguţă, d'o avuţiă streină...
Dă'mĭ înapoĭ săculeţul!.. Tu sciĭ, c'a fost peste tot
Talerĭ treĭ miĭ patru-sute cincĭ-decĭ şi şépte ş'un zlot...

VIDRA (*luândŭ pe Răzvanŭ la o parte*)

Vedĭ! Invéţă dela dênsul, patima ce vrea să dică!
Acest om pentr'o lescae, acest om pentr'o nemică,
Va suferi cu plăcere, fără să scóţ'un suspin,
Robiă, lanţurĭ, ruşine, bătăĭ, închisóre, chin...

SBĬEREA (*zimbindŭ cu măndriă*)

O da, da...

VIDRA

Ş'orĭ-ce adaos, orĭ-ce spor de bogăţiă,
În loc ca să'l mărginéscă, îĭ dă o poftă maĭ viă,
O dorinţă maĭ setósă ş'un avênt maĭ ardĕtor,
D'a vedé lucind în ladă'ĭ sunător pe sunător!

SBĬEREA

O aşa... aşa...

VIDRA

Aruncă'ĭ tot ce cuprinde pămîntul,
Şi petrele nestimate, ş'auru'n grămedĭ, ş'argintul...

SBĬEREA (*cu desfĕtare*)

Şi...

VIDRA

Dênsul tot n'o să 'ţĭ spue : stăĭ! acuma's mulţumit!

SBĬEREA

Haĭ-de-de-de! Firesce! Dóră n'am înnebunit!

VIDRA

O! dacă şi tu, Răzvane, aĭ simţi aşa de tare
Dulcea patimă d'a cresce tot maĭ mare şi maĭ mare,
Precum Sbĭerea miĭ de galbenĭ din nemic a secerat,
Tu dintr'o căpitănie rădica-te-aĭ împĕrat!..

SBĬEREA

Atuncĭ me'ĭ da şi dobânda... Acum inse, d'o cam dată,
Să ne rĕfuim cu sacul! Fiĭ datornic bun de plată...
Răzvănică! Sufleţele! N'uĭta, că eştĭ un creştin...
Numaĭ camătă s'ar face nŭoĕ-sute pe puţin...

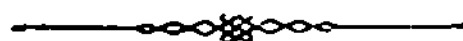
RĂZVAN

Nu!.. Departe dela mine tóte patimele, care
Cu lăcomia luĭ Sbĭerea aŭ vr'un fel d'asemĕnare!..

VIDRA (*respingêndu'lŭ cu despreţŭ*)

Fugĭ! Mĭ-e milă şi mĭ-e jale! Mic, tot mic şi érŏşĭ mic!
In deşert din înjosire eŭ mĕ'ncerc să te rădic!
Du-te dar de te'nvĕrtesce 'n pĕcătósa'ţĭ vizuină:
Cércă mintea 'n întunerec, scaldă'ţĭ sufletul în tină!
Eŭ te las! Te las, Răzvane! Om tĕmpit şi sfiicĭos!
O prăpaste ne desparte: eŭ pré-sus şi tu pré-jos!..

(*Vrea să ésă, Răzvan se repede după dênsa, Sbĭerea strigă Saculŭ meŭ! saculŭ meŭ!..*)

CĂNTULŬ IV

ÎNCĂ UNŬ PASŬ

Pentru Ţiganĭ s'aŭ ḑis multe, ca să nu fie primiţĭ
Căcĭ ruşine Eterieĭ a fi cu Ţiganĭ uniţĭ,
Căcĭ luându-se Elada, de vor fi şi eĭ ostaşĭ
Vor cere cu tot cuvîntul şi eĭ să fie părtaşĭ. .

BELDIMAN, *Jalnica tragodiă.*

FEŢELE:

RĂZVAN, polcovnicŭ leşescŭ.
VIDRA, nevésta luĭ.
REḐAŞUL.
VULPOĬU.
SBĬEREA.
HATMANULŬ.
BAŞOTĂ.

Locuinţa luĭ Răzvanŭ într'unŭ orăşelŭ leşescŭ la marginea Moldoveĭ.

REḐAŞUL

Nu maĭ pocĭu, bată'l năpastea, d'atâtica timp în şir
Să nu văd o sărmăluţă, ci tot numaĭ borş cu ştir!
Destulă străinĕtate!

(*arată la gâtŭ*)

M'am săturat pên' aice!
D'amarîtă ce mĭ-e vĭéţa, nu maĭ sciŭ cum ĭ-aş maĭ ḑice!..
Şése verĭ şi şése ĭerne, nicĭ o lună, nicĭ un an,
De când parc'aş fi o umbra după paşiĭ luĭ Răzvan;
Ba ḑeŭ chĭar ş'umbra, fârtate, când nu'ĭ lumină, s'ascunde,
Pe când eŭ remân cu dênsul, amêndoĭ orĭ-când ş'orĭ-unde!..
Haĭducit'am împreună şi 'mpreună am trecut
In astă ţéră leşéscă, unde dracul s'a născut!
Cu Muscaliĭ, cu păgâniĭ, nu vr'un an şi nu vr'o lună,
Şése verĭ şi şése ĭerne bătutu-ne-am împreună!..

VULPOĬU (*cu desplăcere*)

Haĭde! Cine-va te-ar crede, cumcă numaĭ amêndoĭ
Aţĭ făcut şi marĭ şi late! Dar uĭtat'aĭ pe Vulpoĭ?

REḐAŞUL

Orĭ-ce'ĭ ḑice tu, acuma fostul nostru harambaşă
Adjuns'aŭ obraz de cinste, cât un vizir séŭ un paşă:

Îĭ polcovnic, îĭ om mare, şi ca mâĭnĭ o să'l privim
Inălţându-se d'o dată şi maĭ pe sus!.. Aferim!..
Nu'ĭ vorbă... I se cuvine!.. N'a căştigat de pomană!
Chĭar septĕmâna trecută căpĕtat'a chĭar o rană
In lupta cea cu Tătariĭ..,

VULPOĬU

Aş! D'abĭa l'aŭ sgăriat!
Sărutare de săgétă... Nu'ĭ lucru de speriat!..
Dec! A fost rănit şi dênsul într'o singură bătae,
După ce trecuse téfĕr prin duo-ḑecĭ de resboae!..

REḐAŞUL

Dar să lăsăm tóte-acestea!.. Nu sciŭ, ce voĭam să'ţĭ ḑic...
Aa! Uĭte pe ferésta!.. Privesce!.. Nu veḑĭ nemic?..

(cântă, arĕtândŭ cu mâna)

Cu miros de viorele,
Trandafir şi micşunele,
Bate vêntul ţereĭ mele!
Bate-aĭ, vêntule curat,
Să alinĭ al meŭ oftat!
Bate-aĭ, véntule uşor,
Să'mĭ maĭ trécă diu cel dor,
Bate-aĭ, vêntule cu foc,
Să mĕ muţĭ din acest loc!

Aşa'ĭ, Vulpoĭule dragă! Tare mĕ furnică dorul!
Ţerişóra 'ĭ chĭar aprópe: de'ĭ asvĕrli cu toporul,
Daĭ de brazda românéscă!.. Nu maĭ este p'unde fuĭ:
Pe la Muscalĭ, pe la dracu, pe la tatăl draculuĭ!
Ş'apoĭ astăḑĭ în Moldova nu maĭ şéde Petrea Şchĭopul
Prietenul cĭocoimiĭ, bat'o focul şi potopul!

Alt vodă stătuse 'n locu'ĭ, un stăpân maĭ omenos,
Care de şi 'ĭ sus, dar ţine tot cu norodul de jos!
Cică'l chĭamă Aron-vodă... un voĭnic, un flăcăĭandru,
O viţă lăpuşnenéscă: fecĭorul luĭ Alexandru...
Sciĭ? Cel Alexandru-vodă, ce mânca boerĭ de viĭ,
Incât îĭ făcea de grózá bejenarĭ pe la pustiĭ!..
Aşa dar, p'aci mĭ-e drumul! Trec prin foc şi prin furtună!
Să maĭ stea Răzvan şi singur... Nu remân şi pace bună!..
Mĕ duc la Iaşĭ cu hrisóge...

(*scóte din sînŭ o legătură*)

Ĭată-le! Aice sînt
Ispisóce şi direse chĭar dela Ştefan cel Sfînt!..
E cam veche legătura, de mare mult ce'ĭ purtată,
Dar n'o las de lôngă mine, n'o las cu capul o dată!
O voĭu strînge tot la sînu'mĭ, cât voĭu umbla pe pămênt,
Şi'n urmă, dând ortul popeĭ, o voĭu duce şi'n mormênt!..

(*sărută legătura ş'o ascunde*)

Voĭu merge dar l'Aron-vodă, o să vorbesc cu domnia,
Dóră va da Sfîntuleţul ca să'mĭ căştig reḑăşia!..

VULPOĬU

Drace! Nu cum-va tu'ĭ crede, c'o să remâĭu numaĭ eŭ?
Culcă-te p'acea ureche! Nu cunoscĭ tu gândul meŭ!
Orĭ-ce ţipeniă 'n lume un sfînt are séŭ o sfîntă:
Aşa bun'óre pe tine reḑăşia te frĕmîntă,
Pe mine mĕ prigonesce frumuseţea codruluĭ,
Când şedeam cântând din frunḑă la umbra stejaruluĭ!
Tu a tale, eŭ a mele, fie-cine 'şĭ ale sale!..
Uĭte, ḑeŭ, când mi se'ntêmplă să'ntêlnesc cumva'şĭ în cale
Un cĭocoĭu ca o fetiţă, mitutel şi curăţel,
Lins la céfă, slab la faţă, sprintenel şi spĕlăţel,

In sfêrşit, o pocitură dintre cele gurĭ căscate, —
Mĕ'nvóltă, mĕ resucesce, ca să'ĭ daŭ pe după spate!..
Când privesc într'o livadă copăcelul ofticos,
Cu crêngĭ tocite d'omidă şi cu trunchĭul găunos,
Hoţomanul meŭ de cuget mĕ gădilă şi'mĭ şoptesce :
Nu'ĭ aşa că 'n codrul nostru cĭuperca maĭ bine cresce?
Când aud o păseruĭcă ciripind pe vr'un zaplaz,
Mi se pare ciripirea'ĭ, că ḑeŭ n'are nicĭ un haz,
Căcĭ mĭ-aduc aminte bine... of, of, of, mĭ-aduc aminte,
Cum ciripĭa dineóre, cum ciripĭa maĭ 'nainte,
Cum ciripĭa la pădure, prin rărişul cel din crâng...
Şi când mĭ-o aduc aminte, pe loc îmĭ vine să plâng!

(*Intră Răzvanŭ, cu braţulŭ stângŭ legatŭ*)

REḐAŞUL

Polcovnice!

RĂZVAN

Ha? Ce trébă?

REḐAŞUL

Dă'mĭ drumul să plec d'aice!

VULPOĬU

Şi eŭ...

RĂZVAN

Mĕ lăsaţĭ pe mine?

VULPOĬU

Ba nu... totuşĭ... cum s'ar ḑice...

RĂZVAN

Ce? Nu vĕ maĭ place dară al armelor meşteşug?
In loc de sabia lată vreţĭ la sapă şi la plug?
Vi s'a urît cu resbóe? Poftiţĭ odihnă?..

REDAŞUL

Nu încă!

RĂZVAN

Póte vi'ĭ fóme? Vi'ĭ sete?.. N'aveţĭ cuşmă séŭ opincă?

VULPOĬU

Nu...

RĂZVAN

Atuncĭ care'ĭ pricina?

REDAŞUL

Apoĭ dĕ! Ce să vorbesc!
Mĭ-e dor de ţéra Moldoveĭ, de căminul strămoşesc!..

VULPOĬU

Şi mie...

RĂZVAN (*furiosŭ*)

Aşa, nemernicĭ!.. Cum? Voŭe vi'ĭ dor de ţéră!..
Dar eŭ? Ce's eŭ? Ce's? Respundeţĭ!.. Sum o gadină?
O fiară?
Óre inima'mĭ, cernită ca o radă dup'un nor,
Nu plânge şi ea, sĕrmană, de foçul aceluĭ dor?..
Numaĭ voĭ ĭubiţĭ Moldova?.. Dor de ţară!.. Dor de ţară!..
Renduricele când plécă, se gândesc la primăvară,

Ca să se 'ntórcă voïóse ïar la cuïburile lor,
Ş'omul póte óre singur să nu simţă nicï un dor!..
Fugiţï! Lipsiţï de 'nainte'mï...

VULPOÏU

Polcovnice...

RĂZVAN (*lovindŭ cu picïorulă în pămêntŭ*)

Dor de ţară!..

REḐAŞUL (*scărpinându-se la capŭ*)

Ḑeŭ, n'aï cuvênt să te superï...

RĂZVAN (*punêndŭ mâna pe sa'ïă*)

Eşï afară! Eşï afară!..

(*Reḑaşulŭ şi Vulpoïu esŭ prin o uşă, pe cândŭ Vidra intră prin alta*)

VIDRA

Ce 'nsemnéz'atâta larma?

RĂZVAN

Dintêiŭ, să mĕ linişteac!..

VIDRA

Eştï turburat?

RĂZVAN

Nu'ï nemica... Nu pocïu să mĕ stăpânesc...
Dor de ţară!... Sum cam ïute...

(*strigă*)

Mâï, Reḑaşule! Vulpoïu!..

VIDRA

Dar ce vreĭ să facĭ, ĭubite?

(Vulpoĭu intră cu sfièlă)

RĂZVAN *(dându'ĭ mâna)*

Fie pace între noĭ!..
Cela-l'alt de ce nu vine?..

VULPOĬU

Aş! El fulgeră, trăsnesce,
După cum sciĭ că'ĭ e firea: când se supĕră, plesnesce!

RĂZVAN

Spune'ĭ, că'l rog să mĕ ĭerte... Mĭ-aţĭ vorbit într'un cĭas reŭ...
Cât despre plecarea vóstră, o să vedem maĭ târḑiŭ.

VULPOĬU

Să trăescĭ!

(ese)

VIDRA

Aş vré să aflu şĭ eŭ cu tot dinadinsul,
Ce'ĭ şi cum?..

RĂZVAN

Am fost la hatman...

VIDRA

A! Şi ce-aĭ făcut la dînsul?

RĂZVAN

Dragă, o să'ţĭ spuĭu în urmă lucrurile ce-am grăit;

Adjungă'ţĭ acum d'o dată, că eşiĭ fórte măhnit...
M'arunc pe cal ca vĕrtejul, infig în cósta'ĭ un pinten,
Murgul scutură din cómă, sbóră vesel, fuge sprinten,
Şi cu cât sălta maĭ tare, şi cu cât maĭ mult sărĭa,
Mişcarea'ĭ cea furiósă simţĭam că mĕ recorĭa,
Pênĕ ce'l lăsaĭ în voe, asvĕrlind din mânĭ căpîstru :
Calul, născut în Moldova, mĕ duse drept pên'la Nistru!..
Nistru, apă românéscă, ce spuméză pintre stâncĭ,
Ingropând duşmaniĭ ţereĭ, în vĕlvórele'ĭ adâncĭ!
Nistru, ale căruĭ unde altă dată 'n ḑile grele
Apĕraŭ în loc de tunurĭ hotarele ţereĭ mele!
Nistru!... Nistru!.. Pên' acuma sciut-am să mĕ feresc
D'a trece pe lôngă ţermu'ĭ. ca să nu mĕ ispitesc,
Şi să nu mĭ-aduc a-minte, că remâĭu în ţerĭ străine,
Pe când scumpa mea Moldovă nu'ĭ departe dela mine!
Astăḑĭ însĕ de nevoe, mĕ simţiĭ împins la mal,
Căcĭ dorul ţereĭ rĕsbate pên' şi sufletul de cal!..
Nainte'mĭ se desvăliră, şerpuind ca un balaur,
Holde şi câmpiĭ, în care, jucând pintre spice d'aur,
Se zărĭaŭ, ca petricele preserate p'un inel,
Bosoĭoc şi garofiţă, rosmarin şi ghiocel,
Ĭar prin ele 'n depărtare, un Român muncind la sóre,
Falnic, rumĕn, plin de vĭéţă, se părea şi el o flóre!..
Le vĕḑuĭ acele locurĭ şi din vĕḑ le sărutaĭ :
Ţéra'mĭ, unde însuşĭ ĭadul par' că se preface 'n raĭ!..
Numaĭ tu poţĭ înţelege, numaĭ tu, Vidro ĭubită,
Poţĭ simţi, cu ce durere am trecut eŭ prin ispită
Şi, scăldând calul în spume, dela ţermul fermecat
Eŭ şi dênsul fără voe, amêndoĭ ne-am depărtat!..
Viŭ a-casă... d'abĭa inse puseĭ picĭorul, şi ĭată
Vinŭ Reḑaşul şi Vulpoĭul de'naintea mea d'o dată,
Nesciind că 'n peptu'mĭ arde pojarul îngrozitor,

Şi 'mĭ vorbesc de ţéra nóstră, şi'mĭ vorbesc d'al ţereĭ dor!
Eĭ să plece la Moldova!.. Dor de ţară! Dor de ţară!..
Iară sângele meŭ ferbe! Furia m'apucă ïară!..

VIDRA

Vrea să ḑică, tu, Reḑaşul, calul vostru şi Vulpoïu,
Sunteţĭ toţĭ chïar d'o potrivă, tot un fel şi tot un soïu?

RĂZVAN

Cum aşa?..

VIDRA

Inima vóstră se vaetă şi suspină
Dup'o pulbere deşértă, o bucată de ţĕrînă,
Un pămênt umed şi rece, de ïerburĭ acoperit,
Printre carĭ o floricică de'ntêmplare-a resărit!..
Asta'ĭ ïubirea de ţéră?.. D'aşa ïubire mĭ-e jale,
D'aşa fiinţă mĭ-e milă!..

RĂZVAN

Tu ïar cu visele tale!..

VIDRA

Vise!.. Nu orĭ-cine póte să viseze-al Vidreĭ vis!..
Când te-am întĕlnit în codru şi'ntĕlnindu-te mĭ-am ḑis:
Acest haïduc o să'ntrécă trândăvita boerime, —
Eŭ visam... ş'astfel de vise, altul nu viséză nime!
Când te-am smuls la lumea largă din ascunsu'ţĭ adăpost,
Impingêndu-te 'nainte, érăşĭ visul meŭ a fost!
Ş'acum eŭ visez, Răzvane, când mi se pare cïudată
Iubirea ţereĭ, ce numaĭ prin buruenĭ se desfată!..

Omul ce'şĭ ĭubesce ţéra cu adevĕratul dor.
Nu cată la lutul ţereĭ, ci l'al ţereĭ viitor!
Ĭnalţă-te, fă-te mare, năzuesce pên' la stele,
Şi slava'ţĭ o să se verse ş'asupra Moldoveĭ tele,
Precum luminosul sóre,
Din lŏcaşu'ĭ depărtat,
Sparge făr' să se pogóre
Vĕlul nopţi'ntunecat!..
Să fie Răzvan orĭ-unde, el tot ţéra şĭ-o ĭubesce,
Dacă prin faptele sale se rădică şi uĭmesce,
Incât îndémnă 'mpregĭuru'ĭ pe străin şi pe păgân
Să şoptéscă cu mirare : multe póte un Român!..

(*Sbĭerea se arétă în uşă*)

RĂZVAN

Tu, jupâne? Cum? Ş'aice?..

SBĬEREA (*frecându'şĭ mânele*)

Da, da! Ş'aice! Ş'aice!
De ce nu? Viŭ din Moldova ca să te fac maĭ ferice...
Jupânésă fórte scumpă, nu sciĭ încă, negreşit,
C'uncheşelul dumitale nu maĭ este?.. S'a sfîrşit,
Şĭ-a încheĭat catastihul, isprăvind de cheltuélă,
Căcĭ şi vĭéţa omenéscă 'ĭ tot un fel de socotélă...

VIDRA (*cu receélă*)

A murit? Ce spuĭ, jupâne? Şi dumnéta cum d'o sciĭ?

SBIEREA

De vr'o căt-va timp încóce eram veciniĭ la moşiĭ...
Când mĕ'ntorseĭ din robiă, cu dobânḑĭ întârḑiate
Cumpĕraĭ pe lôngă Nistru nisce câmpurĭ nelucrate...

Apoĭ bine, jupânésă, dumnéta acuma eştĭ
Deplina stăpânitóre moştenirii părinţescĭ :
Patru sate, duo ĭazurĭ, miĭ de vite rîmătóre,
Şépte morĭ, o herghelia ş'o pădure... Nu vinḑĭ óre?

VIDRA

Dumnéta aĭ vrea să cumperĭ?

SBÎERIEA

Ba nu, nu! Eŭ sum sărac!
Aş dori cu trup şi suflet, dar nu găsesc chip s'o fac..
Totuşĭ s'ar afla pré lesne altul cine-va cu stare,
Incât să cumpere dacă... n'o să vĕ scumpiţĭ pré-tare :
Acum timpurile's grele, banĭ în ţéră nu's şi nu's;
Cu Turciĭ, c'una, cu alta, toţĭ gălbĕnaşiĭ s'aŭ dus!..

RĂZVAN

Nu! Noĭ nu vindem nemica! Voĭu lăsa pe Leşĭ maĭ bine,
Ş'o să m'aşeḑ românesce, în ţéra mea şi la mine...

VIDRA

Aşa? Nu cum-va, Răzvane, să ne 'nchidem într'un sat,
Gustând vĭéţa de câmpiă şi vezduhul cel curat
Într'o cuşcă mojicéscă, plină cu miros de varḑă,
În casă grămeḑĭ de téncurĭ şi p'acoperiş o barḑă?..
Tu o să petrecĭ, ĭubite, venând pătărnichĭ şi lupĭ,
Eŭ purtând grijă de turme, de ţarină şi de stupĭ,
Ĭar vătaviĭ, părcălabiĭ şi veciniĭ de moşiă,
Vĕḑêndu-ne, o să ḑică : ce bună gospodăriă!..
Frumos traĭu! Plăcută sórtă! Noĭ, o Vidră ş'un Răzvan,
Să 'nlemnim stând la o parte, nemişcaţĭ ca un buştén!..

În Moldova sunt în totul treĭ miĭ de boerĭ de țară,
Care n'avênd altă trébă, se cértă pentru hotară:
Prin tine cisla lor cresce c'un trântor maĭ multişor:
O să fie treĭ miĭ unul!.. Ce strălucit viitor!..

SBÎEREA

Este fórte potrivită socotéla dumisale:
Decât a sta la moşiă, mult maĭ bine cu parale...

RĂZVAN

Dar ascultă, dragă Vidră, şi'n Moldova ca ş'aicĭ
Se dă cuvenita ciuste la ostaşĭ şi la voĭnicĭ...

SBÎEREA (*clătinândă din capŭ*)

Hem! s'ar puté şi ca'şacolo să te priméscă polcovnic...
Însě la Românĭ o slujbă nu'ĭ tocmaĭ lucru statornic!

VIDRA

Să věd eŭ, cum se'ncovóe cu sfiélă un Răzvan
Pe lângă ceĭ maĭ din códă boeraşĭ de la divan,
Pentru ca dintr'ênşiĭ unul, c'o inimă maĭ milósă,
Ca la un câĭne din curte, să'ĭ arunce nesce ósă?
Ba póte că şi pe Vidra, pe nepóta luĭ Moțoc,
O să mě trimițĭ cu lăcrimĭ, să mě duc într'un noroc
La nevasta vr'unuĭ vornic séŭ la vr'o logofetésă,
Care n'ar puté la mine să fie nicĭ fétă 'n casă!..
Aşa se capětă slujba, când viĭ insuțĭ ca s'o ceĭ,
În loc d'aĭ sili prin fapte să te cate singurĭ eĭ!
Nu, nu! Las'ca țéra nóstră să simță durerea crudă,
Că'n sinu'ĭ omul de frunte în deşert îl vedĭ c'asudă,
Si din cupa desnedejdiĭ bênd ocară, bênd amar,

Lucréză şi ḑi şi nópte, lucréză tot în zădar,
Căcĭ mişeiĭ, ca o strajă, cărma ţereĭ impresóră
Şi p'orĭ-cine nu'ĭ dintr'ênşiĭ, mi'l respinge şi'l dobóră!..

SBĬEREA

Ca unul ş'unul fac doĕ, vorbit-aĭ drept şi frumos!
Pe mine, ḑeŭ, tot mişeiĭ din visteriă m'aŭ scos!
Mulţĭ mişeĭ sunt în Moldova! Dumneḑeŭ să te feréscă!
Eŭ ş'orĭ-care om de trébă, póte să se prăpădéscă!..

(*cătră Răzvanŭ*)

Aşa dar, vinde'ţĭ moşia, să n'aĭbĭ bătae de cap:
Uĭte, eŭ ca un prieten, aş vré numaĭ să te scap!..

RĂZVAN (*luândŭ pe Vidra de o parte*)

Ĭubito Vidră, maĭ lasă... De ce'ĭ astă grabă mare!
Eŭ nu ţĭ-am spus încă tóte... Maĭ este o 'mpregĭurare...

(*cu recélă, cătră Sbĭerea*)

Vino maĭ tărḑiŭ. jupâne!.. Maĭ tărḑiŭ!

SBĬEREA (*cu umilinţă*)

Vĕ las! Vĕ las!..
Mĕ'ntorc într'o jumĕtate... ba nu! într'un şfert de cĭas!

(*se depărtéză, apoĭ se opresce în uşă, se maĭ închină o dată, şi ese.*)

VIDRA (*cu tăriă*)

Fie! Eŭ ţĭ-am spus, Răzvane, ş'acuma 'ţĭ voĭu spune éră,
Că Vidra nu vrea să plece, ca să se'ngrópe la ţéră...

RĂZVAN

Bine! Nu ne vom întórce!.. Vréŭ şi eŭ să'ţĭ dovedesc,

Cât de mare ţĭ-e puterea, şi cât de mult te ĭubesc...

VIDRA

Dar óre vĭéţa'mĭ întrégă nu'ĭ destul să'ţĭ dovedéscă
In tótă clipa, că Vidra póte şi ea să ĭubéscă?
Eŭ nu mĕ gândesc, Răzvane, eŭ nu maĭ pot cugeta,
Eŭ nu sciŭ, nu vréŭ nemica, decât înălţarea ta...

RĂZVAN

Nu vom pleca la Moldova; mĕ supun voinţeĭ tale;
Dar lumea'ĭ încăpătóre; s'alegem o altă cale:
La Nemţĭ, la Turcĭ séŭ aĭurea, orĭ-unde 'mĭ veĭ poruncì
Atâta 'ĭ cu neputinţă, d'a maĭ remâné p'ăci...

VIDRA

Şi de ce'ĭ cu neputinţă?

RĂZVAN

Sciĭ c'am fost la hatman...

VIDRA

Bine!..

RĂZVAN

Acum el n'o maĭ ascunde, ş'o spune la orĭ-şi-cine,
C'o să fie cu Moldova un resboĭu înfricoşat...
Astă-ḑĭ la dênsul a-casă ne-aŭ chemat pe toţĭ la sfat,
Ne spuse dintêiŭ, că Leşiĭ sunt reŭ cu ţéră nemţéscă,
Ş'avênd legăturĭ cu Turciĭ, ar dori să le păḑéscă;
Ne maĭ spuse c'Aron-vodă, noul domn moldovenesc,
Ţine 'mprotiva Turcieĭ cu 'mpĕratul cel nemţesc;
Ne-a maĭ spus altele multe, înşirând vr'o patru óre,

Şi'n sfêrşit, drept încheïere, ne-aŭ arĕtat o scrisóre,
In care craïul îĭ ḑice să fie gata pe loc
A trece hotarul ţereĭ cu sabiă şi cu foc...
M'aĭ lăsa tu óre, Vidro, ca braţul meŭ să isbéscă
Un pept de Român? S'aprinḑă o colibă romănéscă?..

VIDRA

Nu, Răzvane... inse... inse...

RĂZVAN

Atuncĭ altă cale nu'ĭ,
Decât să plecăm departe...

VIDRA (*dulce*)

Ba maĭ 'nainte să'mĭ spuĭ,
Dacă hatmanul nu póte... ca să'ţĭ dea vr'o naintare?..

RĂZVAN

Şi d'ar da?..

VIDRA

Atuncĭ... atuncea...

REḐAŞUL (*intrând zăpăcit*)

Polcovnice! Lucru mare!..
Vine hatmanul! El însuşĭ!..

(*esi*)

VIDRA

Eŭ plec, scumpul meŭ!.. N'uĭta,
Că şi remăind aice, tu poţĭ ĭubi ţéra ta...

(*Vidra ese prin o uşă, pe cândŭ prin alta intră hatmanulŭ*)

HATMANUL (*privind în urma Vidreĭ*)

Este sora dumitale? Acea femee vitéză,
Ce te''nsoţesce 'n resbóe, infruntă mórtea, veghéză
Pe câmpul de bătăliă, în rênd cu ostaşiĭ meĭ,
Pe carĭ ades îĭ întrece?.. Minune dintre femeĭ!

RĂZVAN

Este Vidra...

HATMANUL

Astă dată cerul a fost cu dreptate,
Dând o asemenea soră la un asemenea frate...

(*se aşédă, se gândesce, apoĭ după o tăcere*)

Fiind-c'astădĭ diminéţă ne certasem óre-cum,
Tu nu te-aşteptaĭ, sum sigur, să ne maĭ vedem ş'acum?..

RĂZVAN

Nu, hatmane! N'aşteptată e numaĭ cinstea cea mare
D'a te vedé 'n locuinţa unuĭ om fără 'nsemnare...

HATMANUL

În întêlnirea, ce-avurăm, pare-mi-se că 'mĭ spuseşĭ..?

RĂZVAN

Şi ţĭ-o maĭ spuĭu înc'o dată, că'mĭ daŭ viéţa pentru Leşĭ,
Ş'orĭ-unde mĕ vor trimite, le voĭu sluji cu credinţă,
Dar nu mĕ bat cu Românii... nu; asta'ĭ peste putinţă!..

HATMANUL

Polcovnice! Bagă séma, că maĭ mult ca orĭ-şi-când
Eştĭ dator tocmaĭ acuma să te jertfescĭ chĭar nevrênd.

Adjutorul dumitale, decât altul orĭ-şi-care,
Ni'ĭ cu totul de nevoe în acéstă 'mpregĭurare.
Dumnéta cunoscĭ Moldova; ţéra ş'ómeniĭ cunoştĭ,
Locurile, rĕnduéla, tot ce trebuĭ pentru oştĭ...
Resbóĭele se câştigă nu numaĭ prin vitejiă:
Ades maĭ mult ca prin braţe se póte prin dibăciă...

RĂZVAN (*posomorându-se*)

Am înţeles! Prin urmare, voŭe vi'ĭ trebuitor
Un om vîndut, o iscódă, un mişel, un trădător...

HATMANUL

A, polcovnice! Se póte să'mĭ facĭ asfel de dojene?..
Dumnéta eştĭ Léh acuma, căcĭ *patria ubi bene*.
După cum ḑice Latinul, şi nu maĭ eştĭ Moldovén:
Poţĭ să te baţĭ cu Moldova, făr' a te numi viclén...

RĂZVAN

Hatmane, Latinul ḑice... dar fiĭ bun de'mĭ tălmăcesce!
În cuĭbul meŭ, la Moldova, nu se 'nvaţă latinesce...

HATMANUL

Ţéra este une'ĭ bine...

RĂZVAN

Aşa?.. Pĕcătos Latin,
Cine ĭubĭa d'o potrivă p'un frate şi p'un străin,
Ḑicênd că ţéra'ĭ o turtă, încât să pótă stomahul
Léh a mĕ face pe mine, séŭ Muscal să facă Léhul!..
Nu, hatmane! Nicĭ o dată!.. Fie pâĭnea cât de rea,
Tot maĭ dulce mi se pare, când o sciŭ din ţéra mea!..

HATMANUL (*sculându-se*)

Vrea să dică, eştĭ statornic în hotărîrea luată
D'a eşi din sînul nostru?..

RĂZVAN

Da! Ş'o maĭ spuĭu înc'o dată,
Dar mĕ jur că de nevoe şi cu părere de reŭ:
Dumnéta singur aĭ face tot aşa la locul meŭ...

HATMANUL (*aşedându-se după o tăcere*)

Pe castelanul Piotrowski 'l cunoscĭ, că'ĭ rudă cu mine.
In resbóe tot-d'a-una s'a bătut destul de bine,
Fiind dintre ceĭ de frunte şi la luptă şi la sfat.
Nu'ĭ betrân, nu'ĭ fără stare, este fórte învĕţat...
Eĭ bine! eŭ, ca epitrop, aş puté să pun la cale,
Ca nepotul meŭ Piotrowski să 'ea sora dumitale...

RĂZVAN (*cu turburare*)

Pe Vidra? El o ĭubesce? Ţĭ-a spus?..

HATMANUL

Nu...

RĂZVAN

El nu ţĭ-a spus?..

HATMANUL

Piotrowski o să m'asculte: tênĕrul e pré-supus...

RĂZVAN (*liniştindu-se*)

Bine! O să 'ntreb pe Vidra... Vom vedé ce-o să ne dică!..

El nu ţĭ-a spus, c'o ĭubesce?.. Să fi spus... Dar nu'ĭ nemică!..

HATMANUL

Ş'acésta nu 'ĭ încă totul! Ca să leg cu ţéra mea
Pe vitézul cel maĭ mare din câţĭ am putut vedea,
Eŭ, eŭ hatmanul, sum gata să'ţĭ daŭ în căsătorie
Pe fiĭca mea...

RĂZVAN (*mişcatŭ*)

Cum? Pe fiĭcă...

HATMANUL

Aşa, polcovnice...

RĂZVAN

Mie?

HATMANUL

Nu mĕ mir că te uĭmesce...

RĂZVAN

Da! Ş'o s'uĭméscă pe toţĭ!
Hatmane! Eŭ la Moldova sciĭ óre ce-am fost?

HATMANUL

Ce?

RĂZVAN

Hoţ!

HATMANUL (*sculându-se cu mirare*)

Hoţ? O, Dómne!..

RĂZVAN

Hoț de codru! Să răpéscă și s'omóre,
Nu făcea brațul meŭ alta!.. Îmĭ maĭ daĭ pe fiĭca'țĭ óre?..

HATMANUL

Trecutul nu ne privesce... Să cătăm ceea ce'ĭ az:
Eŭ te vĕd boer, polcovnic, ostașul cel maĭ vitéz;
Când téra mea 'țĭ datoréză isbânde strălucitóre,
Iar cine caută pete, le găsesce chĭar în sóre,
Eŭ îțĭ daŭ pe fiĭca 'mĭ!..

RĂZVAN

Inse... gândesce-te!

HATMANUL (*așeḍându-se*)

M'am gândit.

RĂZVAN (*după o tăcere*)

Hatmane pré-luminate! In Bibliă 'ĭ fi citit,
Că Faraon din Eghipet s'a 'nfundat cu pĕcătoșiĭ
Din voea dumneḍeéscă în undele Măriĭ Roșiĭ?..

HATMANUL

Dar ce 'nsemnéză 'ntrebarea?..

RĂZVAN

Astfel peri Faraon;
Puținĭ dintr'aĭ seĭ scăpară din acel grozav canon;
Totușĭ o altă pedépsă dela urgia cerésca,
O pedépsă și maĭ crudă, aŭ trebuit să priméscă!
Dumneḍeŭ îĭ osândise în urma celuĭ potop
Miĭ de vécurĭ să colinde, fără țintă, fără scop,

Alungaţĭ din ţéră 'n ţéră, din loc în loc ca o turmă,
Despreţuiţĭ de noróde ca lucrul cel maĭ din urmă,
Şi 'nvêrtindu-se pe drumurĭ, pênĕ la gróznica ḑi,
Când trâmbiţa judecăţiĭ din cer o vor auḑi,
Ş'atuncĭ lumea despletită, ca muĭerea vinovată,
O să strige: Dómne! Dómne! maĭ ĭértă-mĕ ş'astă-dată!.

HATMANUL

Polcovnice! Vino 'n fire...

RĂZVAN

Acel ném nenorocit,
La Dumneḑeŭ în osândă şi la ómenĭ huĭduit,
Sufere cu nepĕsare mănia ursiteĭ sale!
Bărbaţiĭ lor nu sciŭ alta, decât să fure, să'nşale,
Tăvălindu-se 'n minciună, în mişeliĭ cufundaţĭ,
Iar femeele adjută, şi chĭar întrec pe bărbaţĭ,
Vinḑênd drumaşuluĭ flórea tinereţelor plăpîude,
Ş'apoĭ sufletul sataneĭ, când nemic nu se maĭ vinde,
Căcĭ sórta lor e să vindă... nu le pasă, ce şi cuĭ!

HATMANUL

Ţiganĭ?..

RĂZVAN (*ştergêndŭ sudórea de pe frunte*)

Tatăl dumitale a fost Léh?..

HATMANUL

Ce vreĭ să'mĭ spuĭ?.

RĂZVAN

Inse maĭca dumitale, se ḑice c'a fost Maghĭară?

HATMANUL

Polcovnice! Ce'ntrebare? Unde mergem?..

RĂZVAN

Aşa dară,

Eştĭ Maghĭar?

HATMANUL

Ba Léh; dar totuşĭ pré-cĭudate mi se par
Aste vorbe fără noĭmă...

RĂZVAN

Eştĭ Léh! Vaĭ, nu eştĭ Maghĭar!..
Némul se ĭea după taĭcă!.. După taĭcă!.. Bĭéta mamă
De loc nu se socotesce, de loc nu se bagă 'n samă!
Sărmana maĭcă, ce pórtă copilu'n sângele seŭ,
Ca să'ĭ dea suflarea vĭeţeĭ, duce chinul cel maĭ greŭ;
Cu cântecul eĭ ne'nvéţă, cu laptele'ĭ ne nutresce;
Când plângem noĭ, ea drăguţă, c'un zimbet ne liniştesce
Şi plânge de bucurie, vedêndu-ne că zimbim;
Maĭca, cea de'nteĭu fiinţă, pe care noĭ o ĭubim,
Cea de'nteĭu ce ne ĭubesce, nu'ĭ nemică!.. Totu'ĭ tată!.
O, dreptate omenéscă! O, dreptate blăstĕmată!..

HATMANUL (*cu îngrijire*)

Polcovnice! Tu mĕ sperii... Eştĭ bolnav... Eştĭ retăcit..

RĂZVAN

Maică-mea a fost Româncă! Tată-meŭ... Maĭ în sfêrşit,
Eŭ... eŭ sum Ţigan!..

HATMANUL

O Dómne! Tu Ţigan?.. Nu'mĭ place gluma!..

RĂZVAN

Da! Ţigan, Ţigan!.. Eĭ bine, să te maĭ vedem acuma!..

HATMANUL (*îşĭ pune mâna la frunte, se gândesce, apoĭ după o tăcere, în cursulŭ căriĭa Răzvan îl privesce aţintitŭ*)

Intréga ţéră leşéscă...

RĂZVAN (*apucându'l ĭute de mână*)

Tacĭ, hatmane! Tacĭ! N'uĭta,
Cine 's eŭ, ş'adu'ţĭ a-minte şi cine eştĭ dumnéta!..
În vĭéţă numaĭ o dată întêlniĭ în trista'mĭ cale
Una singură făptură cu simţirea dumitale,
Ce din falnica nălţime a nasceriĭ boerescĭ,
Privind cu ochiĭ, cu care tu, hatmane, mĕ privescĭ,
Cu mâna 'ĭ îmĭ strinse mâna şi'mĭ vorbi cu omeniă!
Acéstă făptură'ĭ Vidra... nu soru-mea, ci soţiă!

HATMANUL (*sculându-se şi rădĕmându-se pe umĕrul luĭ Răzvan*)

Am făcut, ca Léh şi hatman, tot ce'n puţinţă mĭ-a stat,
Şi nemic, nemic în lume, din parte'mĭ n'aş fi cruţat,
Ca să căştig ţereĭ mele pe ĭubitul meŭ tovarăş...
Dar nu'ĭ chip!.. Să fim prieteniĭ!.. Mâna ta!.. spuindu'ţĭ érăş,
Că primĭam cu bucuriă p'un ginere ca Răzvan!..

VULPOĬU (*întrândŭ ĭute*)

Polcovnice! De la ţéră un boer... Un Moldovan!..
(*Lasă să intre Başotă şi ese. Răzvan face o miscare de mirare. Başotă, vĕḑêndŭ pe hatmanŭ, se opresce în uşă*)

HATMANUL (*apropiându-se de Başotă*)

Boerule din Moldova! Nu te cunosc pên' acuma,
Şi totuşĭ te rog dă'mĭ voe, ca să'ţĭ spuĭu o vorbă numa...
Norodul vostru se ḑice, c'óre-şĭ-când ar fi venit
Şi s'ar trage tocmaĭ-tocmaĭ din Rîmul cel pré-vestit;
Dar cum óre vreţĭ voĭ, alţiĭ să v'asculte şi să créḑă,
Pe când tótă firea vóstră cu totul se depărtéză
Din obiceĭul acelor ómenĭ agerĭ şi vîrtoşĭ,
Pe care voĭ cu trufiă ni'ĭ arătaţĭ ca strămoşĭ?
Rîmleniĭ ceĭ din vechime căutaŭ fără 'ncetare
Ca să scótă la lumină tot ce'ĭ bun şi tot ce 'ĭ mare,
Încât la plug şi la sapă găsĭaŭ adesea bărbaţĭ,
Cu carĭ se fălesce lumea: pe Catonĭ şi Cĭncinaţĭ...
La voĭ însĕ, când o raḑă
De sóre petrunde'n ţară,
Toţĭ se scólă, toţĭ turbéză,
Toţĭ voesc s'o dea afară!..

(*arétă la Răsvan şi ese*)

BAŞOTĂ (*inchinându-se*)

Cer ĭertare; viŭ d'a-dreptul dela drum şi plin de prav!
Mĕ chĭamă...

RĂZVAN

Sciŭ cum te chĭamă, jupâne mare vatav!
Ne cunóscem fórte bine!..

BAŞOTĂ (*inchinându-se*)

Luptându-te cu Muscaliĭ,
Umplut-aĭ Moldova 'ntrégă de numele dumitale,
Şi slava, ce-o căştigaseşĭ, nu puţin a maĭ crescut

Prin vestea, că maĭ în urmă şi pe Tătarĭ ĭ-aĭ bătut;
Decĭ, icóna dumitale, la Cracovia lucrată
Şi care, cum eştĭ acuma, întocmaĭ astfel te-arată,
Stăpânul meŭ Aron-vodă o ţine 'n palatul seŭ,
Unde cu multă plăcere putut-am s'o văd şi eŭ;
Şi cum o vĕḑuĭ, pe dată ḑiseĭ: mare, mare, mare!
Nas de şoĭm! o frunte'naltă! din ochĭ inima tresare!
Maĭ în sfĕrşit, tótă faţa numaĭ duh şi numaĭ foc!...
Căcĭ pe ceĭ aleşĭ de sórtă, eŭ unu'ĭ ghicesc pe loc,
Precum tot pe loc descopĕr şi firile cele próste...
Dar mĕ mir, d'unde pe mine dumnéta mĕ poţĭ cunóşte?
Nu ne-am vĕḑut nicăirea!..

RĂZVAN

Nicăirea?

BASOTĂ (*inchinându-se*)

Cred că nu...

RĂZVAN (*cu amărăcĭune*)

Adevĕrat! Eŭ uĭtasem!.. Când boerul mĕ vĕḑu,
Nasul meŭ, ochiĭ şi fruntea vor fi fost de tot altminte!
Aşa dar nu'ĭ de mirare, că nu'ţĭ maĭ aducĭ a-minte!..
Ş'apoĭ alt ce-va maĭ este: eŭ eram atât de mic,
Încât vatavul cel mare, zărind un sărman pitic,
Nu vrea nicĭ să'l bage 'n sémă séŭ d'aprópe să'l privéscă,
Ş'ar fi putut cu picíorul ca p'o muscă să'l turtéscă!
Piticul înse d'atunce, speriat d'un vis grozav,
N'a uĭtat şi n'o să'l uĭte, p'acel puternic vatav...
Dar lăsând acestea tóte, spune'mĭ, cinstite jupâne,
Ce'ntĕmplare, ce furtună, te-a fi aducênd la mine?

BAŞOTĂ (*inchinându-se*)

Măria sa Aron-vodă, din voea luĭ Dumnedeŭ
Moşténul ţereĭ Moldoveĭ, domnul şi stăpânul meŭ,—
Ba şi naş, căcĭ maĭ dĕ-ună-dĭ, din părintésca sa milă,
Mĭ-a făcut nespusa cinste d'a-mĭ boteza o copilă, —
Mĕ trimite cu soliă la polcovnicul Răzvan,
Ca să'ĭ spuĭu că'l chĭamă ţéra, dându'ĭ un loc în divan....

RĂZVAN

În divan?..

BAŞOTĂ (*inchinându-se*)

Suntem în luptă cu puterile păgâne,
Şi după câte se spune, o să maĭ vedem ca mâne
Că şi Léhul trece Nistrul Turculuĭ în ajutor.
Un resboĭu atăt de straşnic nu'ĭ tocmaĭ lucru uşor!
Deşi Nemţiĭ şi Munteniĭ sunt legaţĭ cu noĭ frăţesce,
Deşi oştĭ avem destule, deşi hrana nu lipsesce,
Totuşĭ este trebuinţă şi d'un hatman ispitit:
Stăpânul meŭ Aron-vodă la dumnéta s'a găndit...

RĂZVAN (*ĭute*)

Cum aĭ spus? Ce dicĭ? Eŭ hatman?.. Maĭ spune dar înc'o dată!..
Hatman!.. Hatman în Moldova!.. Ce întêmplare n'aşteptată!..

BAŞOTĂ (*inchinându-se*)

Sărut mâna. Merg la gazdă, gata fiind orĭ-şi-când
La porunca dumitale... Cred c'o să plecăm curând?..
(*Ese cu multă umilinţă, pe cândŭ Vidra se arată în altă uşă, oprindu-se, fără a fi vedută de Răzvan*)

RĂZVAN (*după o tăcere*)

Acest om fără dreptate de nu m'arunca'n robiă,
Eŭ n'aş fi cătat lumină la codru şi'n haĭduciă;
De nu mĕ ducea norocul în umbra negreĭ pădurĭ,
Pe mult-ĭubita mea Vidră n'aş fi'ntĕlnit-o p'aĭurĭ;
De nu ĭubĭam o femee cu o inimă seméţă,
N'aş fi găsit în resbóe un nume ş'o noŭă vĭéţă!..
Acest om, fără s'o scie, m'a rădicat pên'aci:
O Dómne! căile tale cine le póte ghici!
Tu, ce pe duşmanii noştri ades ni'ĭ facĭ o unéltă,
Prin care ne'mpingĭ cu'ncetul la ţinta cea maĭ înaltă!..

VIDRA (*apropiându-se*)

Jupâne!.. Jupâne hatman!..

RĂZVAN (*strîngêndu'ĭ mâna*)

Tu o sciĭ?..

VIDRA

Ţi-a maĭ remas
Să facĭ pe calea măririĭ un singur, un singur pas!

RĂZVAN

Un pas?..

VIDRA

Ca s'apucĭ cu fală scaŭnul lui Stefan cel Mare,
Şi patru-ḑecĭ miĭ de óste să te-aştépte 'n ascultare,
Bucuroşĭ a 'nfige lancea, în ce parte'ĭ va 'ndrepta
Un deget al mâneĭ tale, o vorbă din gura ta!..

RĂZVAN (*turburatŭ*)

Scaŭnul luĭ Stefan cel Mare !..

VIDRA

Stefan cel Mare, ĭubite !..

RĂZVAN (*punêndŭ mâna pe braţulŭ celŭ legatŭ*)

Sciĭ tu óre, că Tătariĭ pórtă săgeţĭ otrăvite ?..
Astă rană...?

VIDRA (*zimbind*)

Astă rană ?.. Eĭ bine ?.. Ce'ĭ ?.. Să vedem !..
Te temĭ de mórte, Răzvane ?.. De când asta ?..

RĂZVAN

Da, mĕ tem !..
Nu mĕ temeam maĭ 'nainte, pênê ce cu desfĕtare
Nu gustaĭ, Vidro ĭubită, din fagurul d'a fi mare !..

VIDRA

Aşa'ĭ, Răzvane, că'ĭ dulce ?..

RĂSVAN

O, nepóta luĭ Moţoc !
Sufletul meŭ fără tine n'ar fi cunoscut de loc
Astă simţire cĭudată, ce 'l indémnă să doréscă
Jos la picĭórele mele tótă lumea să privéscă !..

VIDRA

Şi numaĭ tu ca un munte, ce primesce cel dintâĭ
Mândrul sóre, pe când nóptea stă culcată peste vâĭ !..

RĂZVAN

O da! Voesc a fi mare, precum Sbĭerea cu grămadă
Voesce movile d'aur numaí la dĕnsul în ladă!..

(*Sbĭerea scóte capulŭ prin uşa din fundŭ*)

Inse rana! rana! rana!.. O săgétă cu venin!..
Braţu'mĭ arde!.. Da!.. Mĕ muşcă!.. Ca şi când ar fi un
spin!..

SBĬERA (*inaintândŭ*)

Hatmane pré-luminate! O să 'ţĭ aduc eŭ în grabă
Un vracĭu iscusit şi eften, séŭ şi maĭ bine vr'o babă,
Care descântă 'ntr'o clipă orĭ-ce urmă de venin,
Ş'apoĭ făr' nicĭ o lescae: pentr'un păhar de pelin!..

CĂNTULŬ V

M Ă R I R E A

Aşa s'a plătit şi luĭ Răzvan reul ce'l făcuse şi el luĭ Aron-Vodă...

MIRON COSTIN, cap. II

F E Ţ E L E :

RĂZVAN, hatmanŭ moldovenescŭ.
VIDRA.
BAŞOTĂ.
SBĬEREA.
TĂNASE, REDAŞULŬ, VULPOĬU, căpitanĭ.
SOLTUŞULŬ.
UNŬ COPILŬ.

MAĬ MULŢĬ CĂPITANĬ ŞI TĔRGOVEŢĬ.

Palatulŭ luĭ Răzvanŭ în Iaşĭ.

(Redașulŭ șéde gânditorŭ, fluerândŭ o doĭnă , cu capulŭ plecatŭ pe mână. Afară se audŭ din depărtare împușcăture de tunŭ)

VULPOĬU (*intrândŭ*)

Bună ḑiŭa, căpitane!

REḐAȘUL

Ḑiŭa rea, nu ḑiŭa bună:
Unde veḑĭ tu bunătate, când tot fulgeră și tună?
Mâĭ Vulpoĭule, nu'ĭ bine!..

VULPOĬU

Te pré-poftesc maĭ ăntâĭ,
Să te'nvețĭ a nu'mĭ maĭ ḑice nicĭ «Vulpoĭule», nicĭ «mâĭ»!
Sum căpitan ca și tine, și nu's căpitan degĭabă;
Te rog dar să'mĭ spuĭ d'acuma: căpitane...

REḐAȘUL

Auḑĭ trébă!..
Nu cum-va să'țĭ ḑic «jupâne» séŭ «boerule»? Ce spuĭ!
Maĭ aștéptă! D'o cam dată, pune'țĭ, dragă, pofta'n cuĭ!..
Léhul ne trimite 'ntr'una ghĭulele peste ghĭulele,
Noĭ stăm închiși în cetate ca dobitocul în pele,
Merinda se 'mpuținéză, érbă de pușcă mĕ tem
Că peste doĕ-treĭ ḑile nicĭ de léc n'o maĭ avem,
Și tu te găndescĭ acuma, móră stricată! dihane!
A da lege și poruncă, ca eŭ să'țĭ ḑic: căpitane?!..

VULPOIU

Te speriă Léhul?.. Asta'ĭ?... Apoĭ pe pace să fiĭ!..
Noĭ ne-am înfrăţit cu dênşiĭ!.. Aşa'ĭ!..

REZAŞUL

Dar tu d'unde sciĭ?...

VULPOIU

Drace! Vulpoĭu ce nu scie?... Ascultă, să'ţĭ spuĭu pe faţă.
Măria sa Aron-vodă trimis'aŭ adĭ deminéţă
Chĭar pe Başotă vatavul drept la hatmanul leşesc...

REZAŞUL

Şi credĭ tu...?

VULPOIU

Cu bună sémă! Nicĭ decum nu mĕ'ndoesc!...
Leşiĭ sunt gata la pace... Vreĭ dovedĭ?.. Eĭ bine, ĭată!..
Dintêiŭ, cetatea Suceveĭ nu s'a luat nicĭ o dată
Şi, prin urmare, nicĭ astădĭ nu se ĭea de tot uşor;
Apoĭ Başotă vatavul este faĭmos vorbitor,
Încât îndrugând la flécurĭ, pe Leşĭ o să'ĭ ameţéscă,
Că'ĭ sciut, ce fel de pómă'ĭ înţelepcĭunea leşéscă;
În sfêrşit, duşmanul vede, că nu'ĭ glumă cu Răzvan,
Cunoscêndu'l din aprópe, că'ĭ suflet de hoţoman!...
Aşa dar, la dracu lupta, ducă-se naĭbeĭ vrăjmaşul,
Têrgu'ĭ rupt, pacea'ĭ făcută, n'ar strica nicĭ aldămaşul,
Cărşmărésa nu'ĭ departe: o mĕsură doĭ şalăĭ,
Cotnar din viĭa domnéscă...

REZAŞUL

Mâĭ Vulpoĭule...

VULPOĬU

Ĭar «mâĭ» ?
Nu poţĭ să ḑicĭ : «căpitane» ?... Ḑeŭ c'o s'ajungă la cértă!..

REḐAŞUL

Bre! N'am vĕḑut pên' acuma vr'o faptură maĭ deşértă!
Trăsni-te-ar căpitănia, că dór' sciŭ şi eŭ ce'ţĭ spuĭu :
Sunt sute de semne rele, şi bune nicĭ unul nu'ĭ!
Hatmanul nostru, de pildă, când intră, când vrea să ésă,
Mereŭ se tot poticnesce, intrând şi eşind din casă...

VULPOĬU

Dec! Astea sunt semne bune!

REḐAŞUL

Semne bune?

VULPOĬU

Negreşit!
Este rĕŭ când omul cade, dar nu când s'a poticnit...

REḐAŞUL

Veḑĭ că ş'alt ce-va maĭ este...

VULPOĬU

Orĭ-şi-câte mi s'ar spune,
Tălmăcind cu dibăciă, tóte semnele sunt bune!...

TĂNASE (*intrândŭ*)

O veste, copiĭ!... O veste!...

VULPOĬU

Căpitanĭ, ér nu copiĭ!
Te rog, căpitan Tănase, ca şi dumnéta s'o sciĭ...
Am adjuns şi eŭ o dată să fiŭ un obraz în lume,
Şi tocmaĭ acuma nimenĭ nu vrea să'mĭ ḑică pe nume!..

REḐAŞUL

Ce veste?..

TĂNASE

O veste mare! Vatav Başotă 'n sfĕrşit
Împăcâ tréba cu Leşiĭ, şi domnul a iscălit...
Avem pace chĭar la vreme: ne lipsĭaŭ hrana şi pravul,
Nu era chip a maĭ merge...

VULPOĬU

Isteţ maĭ e şi vatavul!

REḐAŞUL

Cu Leşiĭ!.. Asta'ĭ nemică!.. Maĭ este Turc şi Tătar...

VULPOIU

Haĭda-de! Eĭ sunt departe!.. Le porţĭ grijă în zădar...

TĂNASE

Ba nu'ĭ vorbă că's departe; dar Leşiĭ se'ndatoréḑă
A ne tocmi şi cu dênşiĭ...

REḐAŞUL

Cine'ĭ nebun ca să'ĭ créḑă!
(*Afară se audŭ strigăte: să trăéscă Aron-vodă*)

VULPOÏU

Aron-vodă să trăéscă... Audiţi, ce chiŭ? ce zvon?..
Mult maĭ ïubesce norodul pe măria sa Aron!..

TĂNASE

Adecă orĭ-ce s'ar dice, îĭ un vodă cum se cade :
Pe sărăcimea o cruţă, pe ceĭ cu căftan îĭ rade,
Ïar nu lasă pe cïocoïul, venit din cer cu hrizob,
Să despóe totă ţéra, cum făce i Petrea cel Şchïop!...
Însĕ nu'ĭ lucru temeïnic a noroduluĭ strigare.
Sum bĕtrân! Veduĭ cam multe!... Strigaŭ alţiĭ şi maĭ tare:
Să trăéscă Lăpuşnénul, şi'l viclenirá urît;
Despot-vodă să trăéscă, ş'apoĭ mi l'aŭ omorît;
Să trăéscă Stefan Tomşa, şi'l goniră cu ruşine;
Ión-vodă să trăéscă, şi'l dete'n ghïare păgâne...
Într'o clipă Lăpuşnénul, Tomşa, Despotul ş' Ion
Fură sus şi jos d'o dată... Vaĭ şi de vodă Aron!...
Una crede ş'alta spune, ïar face din zăpăcire
Necredute şi nespuse: aşa'ĭ Românul din fire!...

REDAŞUL

Bin'ar fi s'avem odihnă! După ce de la divan
Mĭ-am căştigat judecata, mulţumită luĭ Răzvan,
Cum aş maĭ sbura, bădiţă, să'mĭ maĭ ved de redăşiă!...

VULPOIU

Nu'ţĭ este greŭ, căpitane, ca să spuĭ o nerodiă?...
Eŭ unul, din diulica de când m'am căpitănit,
Uĭtat-am nu redăşia, ci chïar codrul inverdit!..
Ş'aice 's ca şi'n pădure, avênd puterea d'a face,
Fără frică de pedépsă, tot ce vréŭ şi tot ce'mĭ place!

Neghĭobiĭ, ce nu m'ascultă, staŭ la pândă de'ĭ ochesc,
Apoĭ mi'ĭ ĭeaŭ la bătae, mi'ĭ închid şi mi'ĭ globesc!...
Suntem ómenĭ, căpitane, pentru care totu'ĭ lesne,
Căcĭ lumea cea maĭ măruntă nu ne-ajunge nicĭ la glesne!
Venit-aŭ apa la móră! Vom măcina cât putem:
Să ne folosim de timpurĭ, când alţiĭ de noĭ se tem!...
Ce să te maĭ plângĭ atâta pentr'un paĭu de reḑăşiă,
Când acuma ţéra'ntrégă e pentru noĭ o moşiă!...

RĂZVAN (*intră fórte turburatŭ*)

Bine că sunteţĭ aice!.. Unde'ĭ Vidra?.. Ascultaţĭ!..
Mergeţĭ!.. Pe toţĭ căpitaniĭ pe dată să mi'ĭ chemaţĭ!..
Eŭ v'am fost ca ş'un părinte!.. Adunaţi'ĭ maĭ în pripă!..
Timpul sbóră!.. Maĭ de grabă!.. Într'o clipă! într'o clipă!..

(*ese prin uşa din stânga*)

VULPOĬU

Ha, ha! Înţeles'aţĭ óre vr'un singur cuvênt măcar?..
Mě tem, că hatmanul nostru e cu treĭ róte la car!..

REḐAŞUL

Ce'ţĭ spuneam eŭ dineóră? Tot la vorba ceea vine:
Poticnéla'ĭ mare lucru... Mâĭ Vulpoĭule, nu'ĭ bine!..

VULPOĬŬ (*furiosŭ*)

Mâĭ? Ĭar mâĭ?..

TĂNASE

Noĭ perdem vremea, tot la flécurĭ înşirând!...
Haĭdem! Pe toţĭ căpitaniĭ să'ĭ adunăm maĭ curând!
Hatmanul scie, ce face! El învéţă, el respunde!
Este datoria nóstră, ca să'l ajutâm orĭ-unde...

Eŭ sciŭ, că'n ţéra Moldoveĭ unul e Răzvan, mĕ jur!
Pĕcat că'ĭ Ţigan... La dracu!.. Asta'ĭ singuru'ĭ cusur!..

(*esŭ toţĭ prin uşa din fundŭ, pe cândŭ prin cea din stânga intră Răzvanŭ şi Vidra*)

RĂZVAN

Da! S'aŭ împăcat cu Leşiĭ...

VIDRA

Şi cu păgâniĭ?

RĂZVAN

Firesce!

VIDRA

Trebuĭa tu să'ĭ daĭ sfaturĭ...

RĂZVAN

De la mine nu primesce...
Atâta'ĭ maĭ reŭ!... Ĭubito, cată drept în ochiĭ meĭ!
Drept!.. Aşa!.. Spune'mĭ acuma, nu citescĭ nimic în eĭ?..

VIDRA (*cu nedomerire*)

Sunt turburĭ...

RĂZVAN

Turburĭ? Atâta?.. Fórte bine! Vrea să dică,
Nicĭ Aron-vodă în ochi'mĭ n'a putut ceti nemică!..
Ochiĭ mĭ-aŭ fost cu credinţă!..

(*strîngêndŭ pumniĭ şi cu unŭ glasŭ înecatŭ*)

Vidro! Vidro!.. Eŭ voesc
Negreşit una din doĕ: séŭ mórte, orĭ să domnesc!...

VIDRA

Asta'ĭ şi dorinţa Vidreĭ... Inse trebuĭ amânată...
Nu'ĭ timp...

RĂḌVAN

Astăḍĭ, astăḍĭ, astăḍĭ; orĭ maĭ bine nicĭ o dată!
Aron se'mpacă cu Leşiĭ, şi cu ajutorul lor
Se'ntăresce la domniă, pe când eŭ sughiţ şi mor!
Aron se'mpacă cu Leşiĭ, şi sabia'mĭ nu maĭ póte
Prin duşmanĭ să mĕ slăvéscă, ĭar slava duce la tóte!..
Aron se'mpacă cu Leşiĭ... Fără nume, fără tron,
Ce fac eŭ?.. Respunde'mĭ, Vidro!.. Aşa dară, jos Aron!..

VIDRA

Stăpănesce-te, Răzvane!.. N'uĭta c'o ast-fel de faptă
Cere multă chibsuélă... Ĭubitule, maĭ aştéptă!..
Trebuĭ dintru'ntêĭu ca Leşiĭ să se pótă depărta,
Lăsând p'Aron în cetate, cu tine şi'n voea ta!..
Nu te grăbi!.. Mĕ'ngrijesce o presimţire cĭudată,
Şi presimţirea femeiĭ nu se'nşélă nicĭ o dată...

RĂZVAN

Vorbe secĭ!

VIDRA

O nu, Răzvane! Chĭar astăḍĭ eŭ am visat
O vedeniă grozavă, un lucru de'nfricoşat...
Maĭcă-ta'n haĭne cernite din mormênt păşĭa spre mine,
Ochi'ĭ se'necaŭ în lăcrimĭ, peptu'ĭ gemea de suspine,
Şi durerea'ĭ, plămădită cu mâniă la un loc,
Îmĭ striga din gura'ĭ mórtă: pĭeĭ, nepóta luĭ Moţoc!.

RĂSVAN

Vise! O nimica tótă! Luptătorul, care'n vĭéţă
Întĕlnesce la tot pasul însăşĭ mórtea faţă'n faţă,

Încât i se par acuma d'o potrivă morţĭ şi viĭ,
Nu'l supĕră o nălucă, ce sperià pe copiĭ!..
Ş'apoĭ unde'ĭ acea Vidră, care'mĭ tot spunea o dată
D'a nu fi ca micĭ pĕrae, ci ca Dunărea cea lată?
Unde'ĭ acea Vidră, care ḑi şi nópte mĕ'nvĕţa,
Că pôn' şi ĭubirea ţereĭ e pofta d'a se'nălţa?
Unde'ĭ acea mare Vidră, ale căriĭa cuvinte,
Ca o sĕmênţă mĕruntă, îmĭ cădeaŭ adânc în minte,
Şi din taĭnicele brazde ale sufletuluĭ meŭ,
Prinḑênd rădăcinĭ cu'ncetul, desvelindu-se mereŭ,
Eşir'acuma d'o dată, pline de suc şi de vĭéţă,
Riḑênd de viscolĭ, ca bradul încins cu sute de braţă?!..
Unde'ĭ Vidra?.. De 'nainte'mĭ stă un chip tremurător,
Ce de spaĭmă crede'n umbre şi plânge de spaĭma lor!..
Aşa? Tu, ce-aĭ fost in stare, cu'nbrăncirĭ necontenite,
Pôn' la marginea măririĭ să m'aducĭ pe nesimţite,
Tocmaĭ astăḑĭ, când adjungem la doritul nostru mal,
Te'ngrozesce faţa măriĭ, ce rădică val pe val?..
Află dară, că degĭaba unda muge, vĕntul geme:
Răzvan, împins pôn' aice, de furtunĭ nu se maĭ teme,
Şi călcănd cu desperare peste undă, peste vênt,
Va sci să mérgă 'nainte: séŭ la tron, orĭ la mormênt!.

(*Intră Reḑaşul, Vulpoĭu, Tănase şi maĭ mulţĭ căpitanĭ*)

VIDRA

Mĕ duc să mĕ'nchin, Răzvane!.. Numaĭ în ḑile de gónă
Omul uĭtă necredinţa şi'nţelege o icónă!..

(*ese*)

CĂPITANIĬ

Să trăescĭ!

RĂZVAN

Nu'ĭ timp de vorbe!.. Pe când vitézul Mihaĭu
Scaldă Ţéra- Muntenéscă, dela Gĭurgĭu pôn' la plaĭu,
In săngele de năpârcă al urdiilor păgâne ;
Pe cănd Jigmond Ungurénul, la otarele române,
Păscut cu noĭ împreună de şérpele veninos,
Îşĭ pune peptul în luptă pentru crucea luĭ Hristos;
Pe cănd Nemţiĭ, Frăncul, Papa, ţerele creştine tóte,
S'aŭ unit ca să dobóre spurcata păgănătate;
Numaĭ Leşiĭ ceĭ sburdalnicĭ sunt cu Turcul înţeleşĭ.
Ĭar domnul Aron al vostru s'a tocmit argat la Leşĭ!..

TĂNASE

Aşa'ĭ!

TOŢĬ

Aşa'ĭ! Aĭ dreptate!...

VULPOĬU

O dreptate fórte mare!..

RĂZVAN

Totuşĭ o să'mĭ spuneţĭ, póte, c'astă jalnică'mpăcare
A fost smulsă fără voe de vr'un bicĭu dumneḑeesc?
De vr'o urgiă, la care bĭetul pitic omenesc
Nu'ĭ mijloc să'ĭ stea'mpotrivă, şi n'avênd ce se maĭ facă,
Primesce cruda pedépsă, şi de nevoe se plécă?..
Nu, fraţilor! Nu'ĭ urgiă!.. Nu, ĭubiţilor! Nu'ĭ bicĭ!..
Cetatea nóstră 'ĭ pré-tare, şi'n cetate sunt voĭnicĭ!..
Slavă domnuluĭ, pôn'astăḑĭ Sucéva maĭ stă'n picĭóre,
Ĭar peste doĕ-treĭ ḑile ne maĭ sosesc ajutóre...
Vedeţĭ dară, c' Aron-vodă ne-a trădat şi ne-a vêndut?

TĂNASE

Sigur!..

TOŢĬ

Ne-aŭ ucis mişelul!..

VULPOĬU

Acuma ce'ĭ de făcut?..

RĂZVAN

Sunteţĭ Românĭ, şi Româniĭ n'aŭ suferit nicĭ o dată
Pe fruntea domnilor ţereĭ măcar o singură pată!
Un vodă'ĭ un fel de doftor, şi norodul, fraţiĭ meĭ,
Nu'ĭ dator să fie jertfa doftorilor celor reĭ!..
Mulţĭ domnĭ avuse Moldova; ceĭ bunĭ aŭ domnit o vĭéţă,
Ceĭ-l'alţĭ aŭ purtat cununa o singură diminéţă;
Căcĭ făcêndu-se lumină şi sórele fiind sus,
Poporul da jos p'aceea, pe care dênsul ĭ-a pus!..
Un vodă, ca orĭ-şi-cine, îşĭ ĭea plata după faptă!..
M'aţĭ înţeles! Vremea trece...

CĂPITANIĬ

Jos Aron!..

RĂZVAN (*arătândŭ uşa*)

Ţéra v'aştéptă!

(*Căpitaniĭ esŭ, afară de Vulpoĭu şi de Tănase*)

VULPOĬU

Să'l ucidem?..

RĂZVAN

Nu! Lăsaţi'l!.. Domniĭ când nu maĭ domnesc
S'asémĕnă cu strigoiĭ: eĭ umblă, dar nu trăesc!..

VULPOÏU

Bine !..

RĂZVAN

După ce'l veţĭ prinde, să daţĭ semne din pistóle...

VULPOÏU

Inţeleg !.. Ş'apoĭ să facem, ca norodul să se scóle
Ş'adunându-se cu glótă, mic şi mare, pe meĭdan,
Să sbere dobitocesce : trăéscă vodă Răzvan !..

RĂZVAN

Pe Başotă...

VULPOÏU

Sciŭ ! Cu dênsul voĭu avé chĭar eŭ a face :
De mult îl pîndesc d'aprópe, că nicĭ de frică nu'mĭ place!..

(*ese*)

TĂNASE

O să plec şi eŭ îndată, numaĭ o vorbă să'ţĭ spuĭu...
Facĭ reŭ !..

RĂZVAN

De ce ?

TĂNASE

Apoĭ bine, nu se cade orĭ-şi-cuĭ
A şedé pe scaŭnul ţereĭ !..

RĂZVAN

Ce 'nsemnéză..?

TĂNASE

Prósta minte

Ar vré să 'ndulcéscă vorba şi nu găsesce cuvinte...
Dă'mĭ voe să'ţĭ spuĭu pe faţă...

RĂZVAN

Spune verde, moş-Tănas!

TĂNVSE

Despot fu Grec, Ión-vodă fu Armén şi Ĭancu—Sas...
Dar orĭ-şi-cum pôn'acilea, din mila ḑumneḑeéscă,
Noĭ n'am avut nicĭ un vodă... sciĭ!.. Ţéra va să cărtéscă!
Ce să'ĭ facĭ!.. Maĭ bine hatman!.. Să nu fi fost tată-tĕŭ...

RĂZVAN (*incruntatŭ*)

Cum?..

TĂNASE

Apoĭ de! Bĕtrâneţe!.. Să ne ĭerte Dumneḑeŭ!..

(ese)

RĂZVAN

(face câţĭ-va paşĭ prin odaiă, apoi se opresce pe locŭ)

Nu 'ĭ greŭ încă patru ḑile d'a ne maĭ lupta'n cetate,
Pôn'ce tabĕra luĭ Jìgmond va lovi pe Leşĭ la spate...
D'o cam dată, pôn'atunce, nu ne temem de păgânĭ:
Ramazanul lor maĭ ţine tocmaĭ doĕ septĕmânĭ...
M'am găndit bine la tóte!.. Căte grijĭ şi câte trude
Numaĭ ca s'apucĭ domnia!..

(cu turburare)

Dar pistolul nu s'aude!..

(ascultândŭ)

Nu!.. Tot nu!..

(işĭ frécă fruntea, se aşéḑă pe divanŭ şi plécă capulŭ pe mâinĭ)

VIDRA (*intrândŭ încetŭ*)

Acum, ĭubite, nu'ĭ timp a maĭ cugeta!
Stéŭa luĭ Răzvan e mare : încrede-te'n stéŭa ta!..
Fiĭ bărbat în orĭ-ce sórtă : şi'n cădere, şi'n izbîndă,
Privind cu sângele rece la resplată, la osîndă!,.

RĂZVAN (*sculându-se*)

Tu n'aĭ auḑit pistolul?

VIDRA

De nu veĭ avé noroc,
Blăstemul o să izbéscă pe nepóta luĭ Moţoc,
Care din cupa măririĭ s'aŭ străduit să te'mbete!..
Şi nicĭ ea nu'ĭ vinovată! Nu!.. Sunt némurĭ cu pecete,
In carĭ Dumneḑeŭ sădesce vr'un bine séŭ vr'un pĕcat,
Ş'apoĭ toţĭ d'acela-şĭ sânge îl moştenesc nencetat!
Némul luĭ Moţoc nu póte s'aĭbe nicĭ o cugetare,
Decât numaĭ-numaĭ-numaĭ vĕpaea s'ajungă mare!..

RĂZVAN

Tu n'aĭ auḑit pistolul?.. Pistol!.. Nu l'aĭ auḑit?..
Spune!..

(*cu furiă*)

Ureche! ureche!..

(*afară se aude o împuşcătură*)

A!.. D'acuma s'a sfĕrşit!
Sum domn! Trăéscă domnia!..

(*cu amărăcĭune*)

Căt de lesne, căt de ĭute

Se restórnă domniĭ ţereĭ, cel mult în ḑece minute!..

(*către Vidra*)

Dar tu nu maĭ spuĭ nemica ? Maĭ dinióră mĭ-aĭ ḑis
Nu sciŭ ce... ba mi se pare.. dec!.. îmĭ povestĭaĭ un vis..
Maĭ spunemi'l înc'o dată...

VIDRA (*îngenuchiândŭ*)

Îţĭ mulţumesc, Dómne Sfinte,
C'aĭ auḑit cu'ndurare o rugăcĭune ferbinte!..

(*se scólă*)

Creḑut'aĭ óre, Răzvane, că se póte speriea
De nesce deşerte vise chĭar ş'o inimă c' a mea?
Găndit'aĭ óre, ĭubite, c'o nălucă mueréscă
Ar puté glasul mărirй în peptu'mĭ să'l năbuşéscă ?.,
Vĕntuleţul, ce-adiéză pintre viţe din lăstar,
Remâne fără putere 'naintea unuĭ stejar,
Pe care numaĭ furtuna mi'l sgudue şi'l sfăramă...

RĂZVAN

Furtună?..

VIDRA

Cea maĭ cumplită!

RĂZVAN

Eştĭ dómnă, Vidro...

VIDRA

Sînt mamă!..

Aicĭ copilul se mişcă... Simţindu'l în sînul meŭ,
Uĭt tóte şi vĕd acuma, vĕd că's femee şi eŭ !..
(afară se audŭ strigăte: să trăéscă Răzvan-Vodă)

RĂZVAN

Ascultă, ĭubito Vidră! Ascultă, scumpo soţiă!..
Sângele nostru din légĕn va moşteni o domniă!.
(intră şoltuzulŭ şi maĭ mulţĭ tĕrgoveţĭ)

ŞOLTUZŬL *(inchinândŭ luĭ Răzvan pe o tablă de argintŭ struguri şi spice de grâŭ)*

După datina străbună, remasă dela maĭ marĭ,
Eŭ, şoltuzul ot-Sucéva, cu ceĭ doĭ-spre-ḑecĭ pĕrgarĭ,
Aleşĭ ca să fim în fruntea tĕrgoveţilor d'aice,
Dorim mărielor vóstre anĭ mulţĭ şi vĭéţă ferice,
Încăt să'ncingeţĭ Moldova, asemenea unuĭ brâŭ,
Numaĭ cu liveḑĭ de strugurĭ, numaĭ cu câmpiĭ de grâŭ;
Căcĭ norodul, dând domnia, se mulţumesce cu póme,
Ca să nu péră de sete şi să nu móră de fóme...

RĂZVAN

Primesc din mânele vóstre prinosul de bun ogur,
Ş'a fi părintele ţereĭ făgăduesc şi mĕ jur:
Nu voĭu uĭta nicĭ o dată, c'a Românuluĭ tăriă
Este plugul şi căntarul, maĭ pre sus de boeriă !..

ŞOLTUZUL

Tot după vechĭ obicee, păstrate din véc în véc,
Ales'am din sînul nostru băétul cel maĭ sărac,
Pentru ca măriеĭ tale din gura'ĭ copilărésсă
Să dea, fără să se témă, o povaţă bătrănéscă...

Copile! sărută póla îmbrăcămintei domnescĭ,
Şi cum veĭ puté maĭ bine, oraţia s'o citescĭ!

BĂÉTUL (*după ce sărută mâna, ee'ĭ întinde Răzvan*)

Măria ta!
Nu te supĕra,
Ci fiĭ bun a ne asculta!
Îţĭ vom spune cam multe
Şi mĕrunte,
Dar tot lucrurĭ plăcute,
Să fie drag orĭ-şı-cuĭ să ne-asculte!
O sută de anĭ să domnescĭ,
Pe duşmanĭ să'ĭ biruescĭ,
Pe vrăjmaşĭ să'ĭ pedepsescĭ,
Pe Turcĭ
Să'ĭ puĭ în furcĭ.
Pe Tătarĭ
Să'ĭ puĭ în parĭ,
Pe Leşĭ şi pe Căzacĭ
Să'ĭ daĭ la dracĭ,
Alta să nu le facĭ;
Pe Ungurĭ şi pe Nemţĭ
Tot acolo să'ĭ trimeţĭ;
Ş'aşa maĭ departe,
Ca toţĭ să'şĭ aibe parte,
Ş'aşa înainte
Ca toţĭ să'nveţe minte,
Ş'aşa rêndurĭ-rêndurĭ
Ca toţĭ să se pue pe gândurĭ!..
Dar cu Moldoveniĭ teĭ,
Măcar de-or fi şi reĭ,
Măria ta să fiĭ bun cu eĭ;
Şi de'ĭ vedé uniĭ şi desculţĭ,
Măria ta tot să'ĭ asculţĭ;
Căcĭ norodul e cam năzdrăvan:
Face multe pozne intr'un an;
Şi ţéra'ĭ cam nebună:

Face multe pozne şi'ntr'o lună;
Ba la'ndĕmână
Şi'ntr'o septămână;
Ĭar de nu te'ĭ păḑi,
Chĭar într'o ḑi
Multe'ĭ auḑi!

RĂZVAN (*dându'ĭ o pungă*)

Destul! Să trăescĭ, băete!..
(*intră Reḑaşulŭ, Tănase şi maĭ mulţĭ căpitanĭ*)

REḐAŞUL

Măria ta! Sănĕtate!
Isprăvit'am tótă tréba fără multă greutate:
P'Aron-vodă la recóre în spătăriă l'am pus;
Boeriĭ, mitropolitul, pe toţĭ la palat ĭ-am dus;
Maĭ în sfĕrşit, lucru'ĭ gata!

RĂZVAN

Unde'ĭ Başotă?

REZAŞUL

El are
Pe Vulpoĭu cu tótă céta de vĕnătorĭ în spinare!

RĂZVAN

Bine, dragiĭ meĭ tovarăşĭ!.. Stăpânirea'mĭ în curênd
La toţĭ şi la fie-care va da resplată pe rênd!..

SBIEREA (*intrândŭ ĭute, speriatŭ, perḑêndŭ resuflulŭ, cu o lădiţă în mână*)

Jupâne!.. Mărite Dómne!.. Scapă-mĕ!.. Norodul pradă!..
Sinete, zapise, ţéra, lumea'ĭ în acéstă ladă!..

RĂZVAN

Linişteşte-te, jupâne! Averea'ţĭ chĭar pe meĭdan
O poţĭ lăsa fără grijă în ḑilele luĭ Răzvan...

SBĬEREA (*resuflândŭ maĭ uşorŭ şi făcêndŭ semnulŭ crucĭĭ*)

În ladă tot e maĭ sigur!.. Părăluţa cere paḑă:
Maĭ bine s'o ţiĭ sub chee, ca nemine să n'o vaḑă.....

VIDRA

Dómne, soţule, stăpâne! Nu mĕ maĭ pocĭu opri!..
Intr'un glas cu ţéra 'ntrégă, viŭ a'ţĭ urà ş'a'ţĭ dori
O domniă fericită... Ba înc'aş maĭ vré ca mâne
Să se lege'ntr'o cunună tóte ţerele române,
Încăt de la Marea Négră pên'la falnicul Carpat
Să nu domnescĭ ca un vodă, ci ca Răzvan împĕrat!...

CĂPITANIĬ

Da, da, da! O'mpĕrăţiă!..

TĂNASE (*tristŭ*)

Ar fi bine d'o cam dată
Să remânem cu Moldova!..

SBĬEREA

Ce maĭ om făr'judecată!..
Dar Moldova'ĭ sărăcită! Nu'ĭ chip alt-fel s'o cărpescĭ,
Decât unind la o-l' altă maĭ multe ţerĭ româneseĭ...
Doĕ şi cu doĕ patru: cea maĭ dréptă socotélă!..

REḐAŞUL

Vulpoĭu avuse dreptate... Nu maĭ cred în poticnélă!..

Tóte semnele sunt bune!.. Măria ta! la palat
Ne-aştéptă mitropolitul cu toţĭ boeriĭ din sfat...

RĂZVAN

Să mergem! Voesc acuma din gura domnieĭ mele
Ţéra s'audă nădejdea d'a scăpa din ḑile grele...

SBĬEREA (*cu umilinţă*)

Stăpâne pré-milostive, unde'ĭ merge, merg şi eŭ;
Lada mea e'n siguranţă numaĭ lôngă domnul meŭ!..
(*Toţĭ se pregătescŭ a eşi*)

VULPOĬU (*intrândŭ cu spaĭmă*)

Perduţĭ!..

TOŢĬ

Ce veste?..

VULPOĬU

Vătavul...

TOŢĬ

Ce'ĭ?..

VULPOĬU

Başotă...

TOŢĬ

Ḑi!..

VULPOĬU

Trădare!
Scăpâ din mânele mele, deschise pórta cea mare,
Leşiĭ aŭ umplut cetatea!..
(*Sbierea cade mort, fulgerat de apoplexiŭ*)

REZAŞUL *(clătindŭ din capŭ)*

Poticnéla!..

TĂNASE

Eŭ scieam,
Că nu se cădea s'apuce scaŭnul ţereĭ orĭ-ce neam!..

VIDRA *(luând pe Răzvanŭ de mână)*

Ĭubite! Nu sta pe gândurĭ!.. Când sórta te prigonesce,
Fiĭ mândru chĭar in cădere!..

CĂPITANIĬ

Măria ta! Poruncesce!..

VIDRA

Şi ce s'aşteptaţĭ voĭ óre, dela vitézul Răsvan,
Decât paloşul în mână, şi'nainte la duşmàn!?

RĂZVAN *(scoţêndŭ sabia)*

Să trăéscă négra mórte! Ne cunóscem fórte bine!..
Cine vrea s'o strîngă'n braţă, ĭată calea! După mine!..
Mórtea'ĭ mirésă,
Mormentu'ĭ casă,
Vermiĭ sunt naşĭ,
Haĭ la vrăjmaşĭ!

VIDRA

Mórte!.. Mórte!.. Dar se póte?.. Móră ómeniĭ ceĭ micĭ,
Precum călcâĭul turtesce moşoroĭul de furnicĭ;
Omul înse, care lumea pe palmă 'ĭ ar vré s'o pórte,
Zodia'ĭ, scrisă pe frunte, respinge pizmaşa mórte!..

(se gândesce)

Dumnedeule puternic! De ce maĭ facĭ uriaşĭ,

Dacă 'n rênd cu toţĭ piticiĭ pradă morţiĭ vreĭ să'ĭ laşĭ ?..
Cum ? Cerésca ta dreptate se pogóră pên' la fiară :
Vulturul trăesce vécurĭ, ĭar musca d'abĭa o vară,
Şi numaĭ omul cel mare, stăpâne, tu'l osândescĭ,
Ca să móră d'o potrivă cu muscele omenescĭ !..

(se cutremură)

O nu, nu ! Răzvan nu móre !.. Orĭ-ce paiŭ în astă lume
Trebuĭ s'aĭbe vr'o ursită, o ţintă, vr'un scop anume,
La care'ĭ dator să mérgă, de vêntul sorţiĭ împins,
Şi cade numaĭ atunce, când este semnul atins !..
Calea luĭ Răzvan e lungă şi d'abĭa se desfăşóră :
Pên' la capĕt e departe... Răzvan nu póte să móră !
Nicĭ chĭar Dumnedeŭ el-însuşĭ nu schimbă ceea ce'ĭ scris !..

(ĭute)

In genuchĭ. Vidro !..

(ingenuchéză şi ridică ochiĭ în sus)

Iertare !..

(cu spaĭmă, punênd mâna la ochĭ)

Visul meŭ !.. Grozavul vis !..

(sculându-se cu tăriă)

Şi de ce să staŭ aice !.. Daţĭ'mĭ un arc, o săgétă :
Vidra scie să se lupte, Vidra póte să se bată !..

(se repede la armătura de pe părete şi se opresce)

Dar copilul meŭ !.. O Dómne! Cumplitu-ĭ al mumeĭ dor!..

(pe pragŭ pare Răzvan, greŭ rănitŭ, ţinutŭ de Vulpoĭu şi de Redaş).

A ! Scăpat !.. Ce fericire !.. Tu !

RĂZVAN *(cu un glasŭ slabŭ, pe cândŭ Vulpoïu şi Reḑaşul îl punŭ pe divan)*

Am biruit şi mor!...

(aretândŭ la stĕrvul luĭ Sbĭerea)

Nu'mĭ ḑiceaĭ tu óre, Vidro, să fiŭ intocmaĭ ca Sbĭerea,
Ĭubind cinstea şi mărirea, cum ĭubĭa dênsul averea?...

(Vidra îngenuchéză şi'şĭ ascunde faţa în mânĭ)

Dar ce'ĭ maĭ trebuĭ acuma miĭ de galbenĭ în grămeḑĭ?
Ce'mĭ folosesce domnia?.. P'amendoĭ aci ne veḑĭ
Praf, pulbere şi cenuşă!.. Nebunĭ, ce din lăcomiă,
El pentr'o bĭétă lescae, eŭ pentr'un cĭas de măndriă,
Ne cruţând nemica'n lume, nesciind nemica sfînt,
Uĭtam că vĭéţa'ĭ o clipă dintre légĕn şi mormînt!..

(cu durere)

Mi se'ntunecă vederea... Peptu'mĭ arde, arde, arde!..
Jumĕtatea firiĭ mele de cea-l'altă se desparte...
Ah, veniţĭ, veniţĭ cu toţiĭ!.. E grozav!.. Unde'ĭ Tănas?..

REḐAŞUL

Aperându-te pe tine, mort de paloş a remas!...
Eŭ n'am murit!.. Prósta vĭèţă, bat'o trăsnetul s'o bată!..
Mult fire-aş dat, măĭculiţă, ca să murim toţĭ o dată!..

(Vulpoïu plânge)

RĂZVAN *(în agoniă)*

Nu maĭ vĕd... Ah, capul!.. Capul!.. Mórtea... O privesc... Mĕ chĭamă!...
Vidro!.. Draga mea.. Ascultă... O rugăminte... Eştĭ mamă...

(face o silință și se scólă în piciòre)

Învață copilul nostru, ca să nu dorésca'n veci
Bunuri ce sclipesc ca sticla, bunuri fragede și seci!..

(șovăindŭ)

Țigan!.. Țigan!.. Apă!.. apă!..

(cade mortŭ peste Sbierea)

REDAȘUL

Decât așa la domniă,
Miĭ de tunete, maĭ bine'ĭ un petec de redășiă!..
Zmeul zmeilor să'ncapă într'un stânjen de mormînt!..

VULPOIU *(cu spaĭmă)*

Nu vedĭ, că'ĭ mórtă și Vidra?.. N'a dis un singur cuvînt,
Nicĭ o vorbă, nicĭ un țipet, privind pe Răzvan că móre!..

VIDRA *(sculându-se liniștită)*

Voĭ puteți vorbi s'a plânge!..

VULPOIU

Dómnă!..

VIDRA

Pe voĭ nu vĕ dóre!..

REDAȘUL *(cu furiă)*

Dar tu l'aĭ ucis, cĭocóĭcă! Tu la mórte l'aduseșĭ!
O să mĭ-o plătescĭ acuma, înghiți-te-ar ĭadul!

(scóte cuțitul și voesce s'o lovéscă)

VIDRA *(cu sânge rece, arctându la ușe)*

Eșĭ!..

(Redașul lasă măna în josŭ și plécă capulŭ)

FINE.

NOTE ISTORICE

Pag. 8. Adecă, nu'i vorbă, nicĭ calăiĭ nu sunt rarĭ...

Despre acéstă occupaţiune a Ţiganilorŭ, veḑĭ : Toppeltinus, Origines Transsylvanor., ed. 2, Vien. 1762, op. 6, p. 56.— Benko, Transsylvania, Vindob. 1778, t. 1, p. 502. — Mironŭ Costinŭ, Letop., t, 1, p. 231. — Grellmann, etc.

Pag. 9. Tat'-teŭ va fi fost, bărte, o grózā de blăstèmat
D'aŭ întortochĭat pe mă-ta 'n linguşiturele luĭ !

Despre părinţiĭ luĭ Răzvanŭ veḑĭ Heidenstein, Rerum Polonicar. lib. XII. Francof. 1672, p. 315 : «Rozvanum quemdam, qui «matre Valacha, patre ex eo genere hominum, quos Ciganos vulgo «vocant, natus.»

Pag. 15. Petru-vodă schĭopetéză, dar nu'i slut....

Despre frumseţea luĭ Petru cellŭ Schĭopŭ, veḑĭ Crusius, Turco-Graecia, Basil. 1584, p. 275. — Hammer, Geschichte d. Osmanisch. Reiches, t. 3, p. 205.

Pag. 20. Par'c'aş fi sigur, cu'ĭ érŏşĭ vr'un cântec neruşinat !.

In pravila luĭ Vasile Lupulŭ, publicată în 1643, dar basată pe nesce materialurĭ cu multŭ maĭ vechĭ, se prevede deja pedépsa pentru «cela ce va scrie versurĭ séŭ va scóte cântece întru ocară cuĭ-va...» Veḑĭ Misailŭ, Epoca luĭ Vasile Lupulŭ, p. 54. — E remarcabilŭ, că assemenĭ satire aŭ fostŭ familiare străbunilorŭ nostri chĭarŭ în timpiĭ ceĭ primitivĭ aĭ Romeĭ; dovédă cele XII Table : «qui malum carmen incantasset...»

Pag. 24. Logofetul e viclén....

Mare-logofĕtŭ era pe atuncĭ Luca Stroicĭ, unulŭ din ómeniĭ ceĭ maĭ învĕţaţĭ şi ceĭ maĭ perfidĭ aĭ timpuluĭ, despre care veḑĭ monografia mea : Luca Stroicĭ, părintele filologieĭ latino-române, Bucurescĭ, 1864.

Pag. 24. Cată dar, dascăle, cată !...

Veḑĭ opiniunea luĭ Stefanŭ Tomşa despre ómeniĭ ceĭ învĕţaţĭ, în Mironŭ Costinŭ, Letop. t. 1, p. 231.

Pag. 25. Cumcă d'osândă se ĭértă, pe cine'l vrea de bărbat
O copilă, o fecĭóră, un suflet nevinovat....

Acestŭ sublimŭ obiceiŭ a essistatŭ în Moldova pênĕ la începutulŭ secoluluĭ nostru, dupre cum îşĭ maĭ adducŭ aminte bĕtrâniĭ. Elŭ se pare a fi o reminiscinţă a supremeĭ veneraţiunĭ, ce avusese anticiĭ Romanĭ pentru virginitate.

Pag. 28. Ţiganul la mal se'nécă ! Ţiganul îşĭ dete'n petec !.

O mulţime de assemenĭ proverbe şi anecdote despre Ţiganĭ, veḑĭ în Antonŭ Pann. Povestea vorbeĭ.

Pag. 30. Furul se dă acelŭia, dela care a furat...

Acest obiceiŭ a essistatŭ deja în pravila cea perdută a luĭ Alessandru celŭ Bunŭ, precum arétă unŭ călătorŭ, care a trecutŭ prin Moldova în anulŭ 1420. Veḑĭ Voyages et ambassades de Messire Guillebert de Lannoy, Mons, 1840 : «les larrons jusques à neuf furent prins et a moy livrez la hart au col....» Pasagĭulŭ întregŭ noĭ l'amŭ reprodusŭ în Archiva Istorică, t. 1, part. 1, p. 129-30. In documente scrise românesce acésta se numesce : «a da pe furŭ de grumazŭ.» Originea obiceĭuluĭ se referă la legislaţiunea romană din celle XII Table. Veḑĭ Gaius, Comment. II, § 189 : «liber verberatus addicebatur ei, cui furtum fecerat. . .»

Pag. 40. Ar fi rędașĭ ca ș'aĭ noștri, numițĭ acolo moșnenĭ..

Rędașŭ și moșnénŭ sunt sinonime în tótă puterea cuvéntuluĭ. Rędașŭ vine dela «redire», verbŭ juridicŭ, care însemna la anticiĭ Romanĭ moștenirea averiĭ territoriale în marginile uneĭ singure famillie. Vedĭ Terentius apud Heinecc., Antiquitates Romanae jurisprudentiae, Argentor. 1734. t. 2. p. 11.

Pag. 40. Le dice kinejĭ, dar este chiar o bréslă redășéscă...

Vedĭ Puscarŭ, Dissertaț. despre împărțirea Ardéluluĭ, p. 15, 16, etc. — Kemény, Ueber die ehemal. Knesen und Kenesiate der Walachen, în Kurz, Magazin. t. 2, p. 286—339. — Vizsgálódás az erdélyi kenézségekről, Enyed, 1846. — etc.

Pag. 46. Sciut! După ce'ĭ din osul acelui vornic Moțoc....

Despre acestŭ Moțocŭ, care a resturnatŭ unulŭ după altulŭ pe Stefanŭ Raresŭ, pe Joldea-vodă, pe Alexandru Lăpușnénŭ și pe Basiliŭ Despota, vedĭ Urechiă, Letopis., t. 1, p. 176, 182 etc., Engel, Geschichte der Moldau, p. 192, 202, etc., Șincaĭu și alțiĭ.

Pag. 54. Insușĭ Domnul cu rușine plécă fruntea la păgân...

Botero, Relazioni universali, Venezia, 1600, t. 2 p. 120 : «I «Vaivodi di Moldavia, di Valachia. e di Transilvania, si mantengono ne'loro principati a viva forza di presenti, e si mutano ogni «giorno quei di Valachia e di Moldavia, perchè si danno a quel «che più offerisce, e per poter mantener quel che si è offerto, con«sumano i popoli...»

Pag. 74. C'acest vir Valachus este strenuissimus....

A amesteca cuvinte, locuțiunĭ și chiarŭ frase intregĭ latine, a fostŭ în Polonia o modă de eleganță și de erudițiune, maĭ allesŭ pe la finele seculuĭ XVI. Din acestŭ puntŭ de vedere, personagĭulŭ luĭ Piotrowski este unŭ tipŭ istoricŭ.

Pag. 77. Eŭ unul îţĭ spuĭu atâta, că d'oĭu fi vr'o dată craĭu...

In Polonia, după stingerea dinastieĭ Jagellonilorŭ, toţĭ nobiliĭ, pônĕ şi ceĭ maĭ de josŭ, eraŭ eligibilĭ la tronŭ. Proverbulŭ favoritŭ allŭ acelleĭ epoce era : «ţerranulŭ nobilŭ este egalŭ voevoduluĭ» (szlachcic na zagrodzie, rówien wojewodzie)...

Pag. 77. La marginea drumuluĭ
In callea Arménuluĭ...

Totŭ commerciulŭ Moldoveĭ din secolulŭ XVI se afla în mâĭnele Armenilorŭ, ceĭa ce esplică sensulŭ acesteĭ doĭne, publicate de D Alexandri. — Pentru citaţiunĭ, veḑĭ scrierea mea : Istoria toleranţeĭ religióse în România, p. 61—65.

Pag. 80. In codru se pedestresce, pe câmpŭ încalecă éră....

Veḑĭ Bălcescu, Arta militară la Moldovenĭ, în Magaz. Istoricŭ, t. 2, p. 52.

Pag. 82. Dela Alexandru-vodă şi dela Ştefanŭ cellŭ Sfîntŭ...

Aşa numĭa poporulŭ pe Ştefanŭ cellŭ Mare. Veḑĭ Urechea, Letop., t. 1, p. 145. — Strykowski, Kronika Polska. Warszawa, 1846, t. 2, p. 320.

Pag. 84. Leşiĭ aŭ o lege-anume, c'un om de ném ţigănesc etc

Veḑĭ legile din 1565 şi 1578, în Volumina Legum, t. 2, p. 608 şi 691. — Cf. Czacki, O Cyganach în Dziela, Poznan, 1845, t. 3, p. 300.

Pag. 84. Iar Jidoviĭ, maĭ cu sémă, sunt ca'n ţéra lor...

Despre Evreiĭ în Polonia veḑĭ o interessantă scrisóre din 1601 în Burmann, Sylloge epistolarum, Leidae, 1727, t. 2, p. 69—71.

Pag. 87. După cum mărturisesce fericitul Chrisostom...

Vedĭ Königswarter, Hist. de l'organisation de la famille, Par. 1851, p. 337, unde maĭ citéză unŭ canonŭ synodalŭ : «Mulier non est facta ad imaginem Dei.»

Pag. 87. Iscódă'n intrégа lume, popă numaĭ în altar...

Cumcă preuţiĭ grecĭ şi ruşĭ din secolulŭ XVI jucaŭ în adevĕrŭ assemenĭ rollurĭ, vedĭ Akty Zapaduoi Rossii, t. 4, p. 159—160, 203—236, şi Acta Tomiciana. t. 1, p. 154.

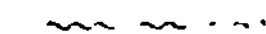
Pag. 90. Precum anume sunt scrise în sfântul Nomocanon...

Vedĭ Nomocanon Photii cum comment. Balsamonis, ed. Justelli, Paris, 1615, p. 186—197.

Pag. 94. Spre maĭ deplină resplată, în boerimea leşéscă...

Despre acéstă înaintare a luĭ Răzvanŭ în armata polónă sub regele Stefanŭ Batori, vedĭ Heidenstein, loco laudato : «pro gre«gario primum milite inter pedites meruerat, postea a Stephano «Rege virtutis causa ad ordinem perductus fuerat...»

Pag. 102. Dela Tătarĭ mĕ luară.....

Despre totŭ ce sufferĭa Moldova în secolulŭ XVI din causa invasiunilorŭ tătărescĭ, vedĭ Gratiani, De Despota Vallachorum Principe, Varsaviae, 1759, p. 19, 75 : «senibus atque imbelli ae«tate occisa, aedificiis incensis, quindecim millia capitum Chri«stiani nominis in servitutem abduxere.»

Pag. 109. Sa nu ved o sărmăluţă, ci tot numaĭ borş cu ştir...

Pônĕ la introducerea cucuruzuluĭ sub primulŭ Mavrocordatŭ, vérḑa séŭ curechĭulŭ forma măncarea naţională a ţerranuluĭ românŭ, dupre cum ḑice Mironŭ Costinŭ, Letop., t. 1, p. 9 : « in

« tótă viéţa in mâncare cu dulcéţa curechiuluĭ.» Despre origina slavică a borşuluĭ cu ştirŭ, veḑĭ Golembiowski, Domy i dwory, Warszawa, 1830, p. 32—3.

Pag. 111. *O viţă lăpuşnenéscă : feciorul luĭ Alexandru...* Aşa se intituléză însuşĭ Aronŭ-vodă în crisóvele selle. Veḑĭ, Wickenhauser, Moldawa oder ein Urkundenbuch, Wien. 1862 t. 1, p. 93.

Pag. 118. *Cumpĕraĭ pe lòngă Nistru nesce câmpurĭ nelucrate..* Aşa era pe atuncĭ maĭ totŭ littoralulŭ Nistruluĭ din causa invasiunilorŭ tătărescĭ, precum arrétă căllătoria Ollandesuluĭ Douza, De itinere suo Constantinopolitano, Lugduni Bat., 1599, p. 16.

Pag. 119. . . . . miĭ de vite rîmătóre....
Una din principalele ressurce de bogăţiă în zona de mijlocŭ a Besarabieĭ nistrene. Veḑĭ Kantemir, Beschreibung der Moldau, Leipz., 1771, p. 69.

Pag. 120. In Moldova sunt în totul treĭ miĭ de boerĭ de ţéră..... Veḑĭ notiţa statistică din 1566, pe care eŭ amŭ publicat'o în a mea Archiva Istorică a Româniel, t. 3, p. 14.

Pag. 120. Care, n'avênd altă trébă, se cértă pentru hotară ... Aprópe tóte processele la Românĭ eraŭ pentru hotare, séŭ «per formulam finium regundorum,» dupre espressiunea dreptuluĭ romanŭ, de unde însăşĭ sentinţa judecătorécă luá numele de «hotărire.» Acestŭ faptŭ, confirmatŭ prin miĭe de documinte, probéză, că la străbuniĭ nostri predomnĭa sistema proprietăţiĭ mice.

Deja Montesquieu observă, Esprit des lois, lib. XVIII, cap. 13 : « c'est le partage des terres qui grossit principalement le code «civil.....»

Pag. 128. Ast-felŭ peri Faraon etc.

Din acéstă opiniune poporară despre originea Ţiganilorŭ a derivatŭ la noĭ numele lorŭ «Faraonŭ» séŭ «Baraonŭ». E remarcabilŭ, că autoriĭ romanĭ, de câte orĭ vorbescŭ despre vechiĭ Egiptenĭ, pare-că descriŭ pe Ţiganiĭ de astă-ḑĭ, buni-óră: Amm. Marcell., l. XXII, § 6 şi 16, Ariston ap. Auln-Gell., l. XI, cap. 18 etc. — Cronicarulŭ săsescŭ Weyss, carele cunnoscuse personnalmente pe Răzvanŭ, ḑice: «Resovan war gewiss nationis aegyptiacae...» Veḑĭ Trauschenfels, Deutsche Fundgruben z. Gesch. Siebenbuergens, Kronstadt, 1860, p. 145.

Pag. 151. Poporul da jos p'aceĭa, pe care dênsul ĭ-a pus...

Cumcă la Românĭ n'a essistatŭ nicĭ o dată nicĭ măcar umbra aşa numituluĭ «dreptŭ divinŭ,» dovédă că chĭarŭ Stefanŭ cellŭ Mare, deşi cucerise tronulŭ cu sabia în mână şi deşi era fiŭ de domnŭ, totuşĭ a fostŭ silitŭ să convóce adunarea poporuluĭ şi «ĭ-a «întrebatŭ pe toţĭ, este cu voĭa tuturorŭ să le fie domnŭ?» Veḑĭ Urechĭa. Letopis., p. 118. Maĭ multe alte probe, carĭ nu potŭ avé aci loculŭ lorŭ, aŭ fostŭ desvoltate în Cursulŭ publicŭ de dreptulŭ constituţionalŭ allŭ Românilorŭ, pe care îllŭ ţinusemŭ în salla Ateneuluĭ Românŭ în Septembre-Novembre 1866.

Pag. 156. Eŭ, soltuzul ot Sucéva, cu ceĭ doĭ-spre-ḑecĭ pârgarĭ...

Despre şoltuzŭ, pârgarĭ şi tótă organisaţiunea vechilorŭ municipalităţĭ române, veḑĭ în a mea Archiva istorică, t. 1, part. 1, darea de sémă, p. VII—VIII. — Despre obiceiulŭ de a offeri principeluĭ la întrare în domniă strugurĭ şi grâŭ, cată Heidenstein, op. cit., p. 318.

APPENDICE

MODELURĬ DE VECHĬA LIMBĂ ŞI VERSIFICAŢIUNE ROMÂNĂ

I.

DIN PSALTIREA DIACONULUI CORESI

(1577)

PSALMULŬ 149.

Căntaţĭ domnuluĭ căntece noao; lăudarea luĭ în beserecа prépodobnicilorŭ; să se veseléscă Israilŭ de celŭ ce fece elŭ, şi fiiĭ Sionuluĭ să'se bucure de împeratulŭ seŭ; să laude numele luĭ în sborŭ şĭ în tĕmpăne; şi în psăltire să cănte luĭ; că dulce vru Domnulŭ întru oameniĭ seĭ, şi rădica-va blănḑiĭ în spăsenie; lăuda-se-vorŭ prépodobniciĭ în slavă, şi bucura-se-vorŭ în straturele sale; 'rădicarea lu Dumneḑeŭ în grumaḑulŭ lorŭ, şi spate de amĕndoao părţĭ ascuţite în măĭnile lorŭ; să facă izbăudă întru limbĭ, oblicire întru oamenĭ; să lege împĕraţiĭ lorŭ şi slăviţiĭ orŭ, 'mâĭnile ferecate cu fierŭ; să facă într'ênşiĭ judeţŭ scrisŭ; slava acésta este tuturorŭ pré podobnicilorŭ luĭ.

II.

POESIELE SATIRICE DE MIRON COSTIN

(1670)

I.

VIÉȚA LUMIĬ

CĂTRĂ CITITORŬ

In tóte țerele, ĭubite cititorule, se află acestŭ felŭ de scrisóre, care ellinesce ρυθμος se chĭamă; și cu acestŭ chipŭ de scrisóre aŭ scrisŭ mulțĭ lucrurile și laudele impĕrațilorŭ, a crailorŭ, a domnilorŭ și a începătorilorŭ țerelorŭ și impĕrățielorŭ.

Așa aŭ scrisŭ vestitulŭ istoricŭ Omirŭ resbóĭele Troadeĭ cu Achilleus; așa Virghilie — incepètura impĕrățieĭ Rómuluĭ, și alțĭ dascălĭ fără de numĕrŭ.

Intr'acesta chipŭ și sânțiĭ invĕțătoriĭ bisericeĭ nóstre, cum este Ioanŭ Damaschinŭ, Cosma, Teofanŭ, Mitrofanŭ și Andreĭu dela Critŭ, aŭ scrisŭ cântările sânteĭ biserece, stichirile, canónele și antifónele, cu carile, ca cu nesce petre scumpe și florĭ nevestejite, aŭ impodobitŭ biserecа.

Cu acéstă pildă scrisu-țĭ-amŭ și eŭ acéstă mică carte, căriĭa numele este: **Viéța Lumiĭ;** aretându-țĭ pre scurtŭ, cum este de lunecósă și puțină viéța nóstră, și supusă pururea primejdielorŭ și premenelelorŭ.

Nu să poftescŭ vre-o laudă dintr'acéstă puțină ostenélă, ci maĭ multŭ să *se végă, că póte și in limba nóstră a fi acestŭ felŭ de scrisóre; și nu numaĭ acésta, ci și alte dăscăliĭ și invĕțăturĭ arŭ puté fi pre limba românéscă, de n'arŭ fi covĕrșitŭ véculŭ nostru acestŭ de acum de marĭ greutățĭ, și să fie și spre invĕțăturile scriptureĭ maĭ plecată a locuitorilorŭ țereĭ nóstre voe.*

Citește cu bună sănetate, dulcéța maĭ vĕrtosŭ să ințelegĭ când citescĭ, că a citi și a nu ințelege este a vĕntura vêntulŭ séŭ a ferbe apa; și apoĭ cătŭ poțĭ de primejdiele lumiĭ să te ferescĭ, cu ajutorulŭ puterniculuĭ Domnuluĭ Dumnegeŭ.

VIÉȚA LUMIĬ

Deșertarea deșertărilorŭ și tóte sunt deșerte.
ECLESIASTŬ CAP. I.

A lumiĭ cântŭ cu jale cumplită viéță
Cu grijă și primejdiĭ, cum este o ață
Pré-supțire și'n scurtă vreme trăitóre...
O, lume viclénă! lume 'nșelătóre!

Trecŭ ḑile, trecŭ ca umbra, ca umbra de véră;
Cele ce trecŭ, nu maĭ vinŭ, nu se intorcŭ éră;
Trece véculŭ desfrĕnatŭ, trecŭ aniĭ cu rótă;
Fugŭ vremile ușóre, fugŭ și nicĭ uă pórtă

A le opri nu póte: și maĭ multŭ cumplite
Lucrurile asteĭ lumĭ mergŭ totŭ prăvălite;
Și ca apa'n cursulŭ seŭ cum nu se opresce,
Așa cursulŭ lumi'n vecĭ nu se contenesce!

Fumŭ și spuḑă tóte sûnt, visurĭ și părere
Sûnt petrecerea lumiĭ ș'a lumiĭ durere!
Ḑice Davidŭ prorocului: «viéța este flóre,—
«Nu trăesce, ci'n dată o veḑĭ peritóre»;

«Verme sum, verme,— nu omŭ!» érŭ Davidŭ ne ḑice........
O, viclénă lume! o, lume neferice!
Tóte căte-sŭ pre tine, tu cu vreme tóte
Premenescĭ, și nemică'n vecĭ să stea nu póte!

Cerulŭ faptŭ de Dumneḑeŭ cu putere mare,
Minunată zidire, și elŭ sfĕrșitŭ are!
Și voĭ, luminĭ de aurŭ, sórele și luna,
Căḑêndŭ sub intunerecŭ, vețĭ da josŭ cununa!

Voĭ, stele iscusite, ceruluĭ podóba,
Vĕ aștéptă gróznica trâmbiță și tóba!...
Nu-ĭ nemica să stea'n vecĭ, tóte trecŭ in lume,
Tóte-sŭ nestătătóre, tóte-sŭ ncsce glume!

Tu, părinte-alŭ tuturorŭ, Dômne şi'mpĕrate!
Singurŭ numaĭ covĕrşescĭ vremĭ nemĕsurate!
Ĭar cele-l'ate tóte cu vremĭ perdŭ viéţa,
Âmblândŭ după a lumi'nşelătóre faţa!

Vremea-ĭ lumiĭ soţiă, şi nóroculŭ alta,
Amênduo la mutărĭ, şi amăgirĭ gata.
Norocul ne inalţă, lacomŭ să ne surpe,
Iar soţia sea vremea gonesce şi rumpe!

Noroculŭ, fără să stea, îşĭ totŭ schimbă pasulŭ:
Aniĭ nu potŭ aduce ce aduce cĭasulŭ!
Numaĭ mână şi aripĭ, ĭar picĭóre n'are,
Să nu pótă sta in locŭ nicĭ odinióre.

Vremea'ncepe ţerele, vremea le sfĕrşesce,
Indelungate domniĭ vremea premenesce;
Vremea petrece tóte: nicĭ o'mpĕrăţiă
Să stea'n vecĭ nu o lasă; nicĭ o avuţiă

A trăi multŭ nu póte. Unde-sŭ ceĭ din lume
Marĭ impĕraţĭ şi vestiţĭ şi cu slăvitŭ nume?
Unde-sŭ aĭ lumiĭ stăpânĭ? unde este Xerxis?
Alexandru Machedonŭ? unde-ĭ Artaxerxis?

Aŭgustŭ, Pompeĭu şi Chesarŭ, unde sunt in lume?
Pre eĭ toţĭ vremea ĭ-a spartŭ, ca pre nesce spume!
Fost'aŭ Chiros impĕratŭ, vestitŭ cu resbóĭe,
Cu avere preste toţĭ, plecându-şĭ sub voĭe

Pre Perşĭ, Chaldeĭ, Tătariĭ, şi Asia tótă......
Cată la ce l'aŭ adusŭ noroculŭ cu rótă!
Prinsu-l'aŭ o femeiă, ĭ-aŭ pusŭ capu'n sânge:
Satură-te de mórte, Chiros, şi te stinge;

De vĕrsarea sângeluĭ, o óme'nfocate,
Ce de vrăjmăşia ta nicĭ Ganghes nu póte
Ţermulŭ seŭ să-lŭ pădéscă; aşa opintesce
Pre ceĭ maĭ marĭ noroculŭ şi-ĭ totŭ prĕvalesce!

Nici voĭ, lumiĭ înțelepțĭ, cu filosofia
De rótă hălăduițĭ; nicĭ theologhia
V'a scutitŭ de primejdiĭ, sfințĭ părințĭ aĭ lumiĭ,
Cĭ v'aŭ adusŭ la mórte amară pre uniĭ....

Că Dumnețeŭ aŭ vĕrsatŭ tóte cu soroculŭ,
Aŭ poruncitŭ la unŭ locŭ să nu stea noroculŭ,
Iar cândŭ sûntețĭ fericițĭ, vremea cursulŭ vostru
Îlŭ taĭe : așa este intregŭ traĭulŭ nostru!

Pre mulțĭ și nevinovațĭ ea le curmă véculŭ,
O vrăjmașă, vicléñă, ce vinezĭ cu saculŭ
Și, ca pescarulŭ, spre noĭ tindĭ mrejele tale,
Ducêndu-ne la Mórte, cu cale făr'cale!

De-aceĭa cată, óme, sfĕrșitulŭ cum vine:
Cine nu-lŭ socotesce, nu-lŭ petrece bine!
Sfĕrșitulŭ dă laudă, orĭ face ocară:
Multe'nceputurĭ pré-dulcĭ ajungŭ pré-amără!

Căcĭ mórtea făr' de veste calcă orĭ-ce casă,
Domnéscă 'mpĕrătéscă, pre nimenĭ nu lasă;
Bogatulŭ și săraculŭ, celŭ frumósŭ, celŭ tare...
Vrăjmașa mórte prietenŭ pre nimene n'are!

Așa ne pórtă lumea, așa ne-amăgesce,
Așa ne'nșélă, surpă și batjocoresce:
Născêndu-ne murimŭ, murindŭ — prafŭ și cenușă, —
Pintr'acéstă lume trecĭ, cum trecĭ pintr'o ușă!

2.

STICHURĬ IMPROTIVA ZAVISTIEĬ.

Viéța tea n'are pace, zavisnice óme:
Pururea te simțĭ muncitŭ de a pizmeĭ fóme;
Să musce pre cine-va colțulŭ teŭ rĕvnesce;
Dintr'alŭ frațilorŭ necadŭ inima îțĭ cresce!

Bine scrie'n psaltire de tine proroculŭ:
«Zavisniculuĭ este acesta noroculŭ
«Gura luĭ, ca mormêntulŭ de-tupatŭ, totŭ caseă,
«Limba luĭ este gata să totŭ ocărască!...»

Duo bóle'ntru sine zavisniculŭ are:
Una căndŭ petrece reŭ, a dŭoa maĭ mare,
Căndŭ privesce pre altulŭ că petrece bine...
Numele bunŭ alŭ cuĭ-va ca o mórte-ĭ vine!

Acestuĭ nicĭ o dată bóla nu-ĭ lipsesce
Şi 'n totŭ césulŭ cŭ-acestea vĭéţa-şĭ pedepsesce...,
Ci 'n deşertŭ te silescĭ să 'ntunecĭ dreptatea,
Şi'n scaunulŭ bineluĭ s'aşeḑĭ reutatea!

Nicĭ reulŭ s'arăţĭ că-ĭ bunŭ, in vecĭ nu poţĭ face:
Decĭ aşa totŭ traĭulŭ teŭ nu maĭ are pace,
Se sbucĭumă nencetatŭ, se totŭ chinuesce,
Şi de căte i s'aŭ datŭ nu se mulţămesce!

Află dară că nimenĭ s'aĭbe totŭ nu póte:
Nu tóte are unulŭ, ci cu toţiĭ tóte,
Unulŭ una şi altulŭ altă bunătate,
Dupre cum de Dumneḑeŭ le sûnt insemnate!

III.

ESTRACTE din PSALTIREA VERSIFICATA A MITROPOLITULUI DOSOFTEIU

(1671)

DIN PSALMULŬ 41.

In ce chip doresce cerbul de fŏntână,
Cându'l strînge setea de'l arde'n plŏmână,
Sufletul meŭ, Dómne, aşa te doresce,
Cu sete aprinsă de mĕ veşteḑesce...

DIN PSALMULŬ 45.

De-am vedé pămêntul clătit de vênt ĭute,
Şi munţiĭ în mare den loc să'ĭ strămute,
Marea valurĭ nalte urlând să ridice,
Şi să le isbéscă de munţĭ să'í despice
Cu pórnele apeĭ....

DIN PSALMULŬ 53.

Dómne, mĕ spăsesce
Cu sfântul teŭ nume,
Fă'mĭ judeţ pre lume
Ş'intreg mĕ feresce;
Cu a ta putere,
Grije când am multă,
Tu, Dómne, mĭ-ascultă
Ruga din tăcere:
Că se rădicară
Asupră'mĭ păgâniĭ,
Şi cu toţĭ streiniĭ,
De mĕ'mpresurară!..

DIN PSALMULŬ 63.

Că li-ĭ tăĭósă limba ca spata,
Cu venin ĭute li-ĭ arcul gata:
Fără de veste, cu lancea plină,
Vor să săgete ceĭ fără vină....

DIN PSALMULŬ 97.

Cântaţĭ Domnuluĭ în strune,
In cobuz cu vĭersurĭ bune,
Şi din ferecate surle.
Vĭersul de psalomĭ să urle
Cu bucină de corn de bùor (*)
Să resune pônĕ'n nùor....

(*) Zimbru, bisonte, *bos-urus*.

O IMPROVISAŢIUNE LA LECTURA PSALMULUĬ 123:

Cine face
Zid de pace,
Turnurĭ de frăţiă,
Duce vĭéţă
Fără gréţă
'Ntr'a sa bogăţiă;
Că'ĭ maĭ bună
Depreună
Vĭéţa cea frăţéscă,
De câtŭ armă,
Ce destramă
Óste vitejéscă!.,

~~~

EPILOGŬ LA PSALTIRE.

Cine'ĭ bogat de-avere, pre lume 'n tot omul,
De nu v'avea 'ntru sine lŏcuind pre Domnul,
Acela de-avuţiă saţiŭ nu maĭ vede:
De ĭ-ar da tótă lumea, el tot nu se'ncrede,
Şi de căt maĭ mult stringe, maĭ mult se lărgesce,
Şi tot deşert se vede 'ntr'averea ce'ĭ cresce.

Decĭ nime'ntr'avere să nu se găndéscă,
Că va puté să se 'mple, să se odihnéscă;
Iară 'ntr'a căruĭ suflet Domnul lŏcuesce,
Acela de nemicŭ nu maĭ jeluesce:
Pentr'aceĭa tot omul să nu se lenéscă
Pre Dumnedeŭ în suflet să'şĭ agoniséscă.

~~~

EPIGRAFULŬ LA ZIMBRULŬ DIN ARMELE MOLDOVEĬ.

Capulŭ cel de bŭorŭ, de féră vestită,
Semnéză puterea ţěreĭ nesmintită;
Pre cătu'ĭ de mare féra şi buécă,
Córnele 'n păşune la pămêntŭ îşĭ plĕcă:
De pre chipŭ se vede bùorulŭ ce'ĭ place,
C'ar vré 'n tótă vremea să stea ţéra 'n pace!

~~~
~~~

IV.

DIN CAZANIA MITROPOLITULUI VARLAM.

(1641-43)

FOAÏA 56.

Cumu'ĭ unŭ călătorĭu, ce îmblă şi călătoresce cale multă, şi'lŭ arde sórele, şi'lŭ pălesce zăduvulŭ, şi este truditŭ şi ostenitŭ de cale; cândŭ'ĭ la mijloculŭ caleĭ, află unŭ copacĭu frumosŭ şi cu umbra désă, şi şéde suptŭ dênsŭ de se odihnesce şi se recoresce în umbra luĭ; într'acela chipŭ şi noĭ într'acéstă ḑi de astăḑĭ, fiindŭ supĕraţĭ şi osteniţĭ etc.

FOAÏA 157.

Cumu'ĭ apa cea de plóe, ce sĕ pogóră din nuorĭ pre pămêntŭ, în multe chipurĭ lucréză, pre câmpĭ şi pre codri, în florĭ şi în pomeţĭ, de le cresce si le înfrŏmşéză, albesce şi le roşesce, gălbenesce şi mohorăţesce, unele verḑĭ, altele albastre, săvaĭ (deşi) că este apa numaĭ într'unŭ felŭ, érŏ în multe felĭurĭ lucréză, îndulcesce şi amăresce; aşa şi duhulŭ sfântŭ în multe chipurĭ lucréză...

FOAÏA 212.

Ce este frica resboĭuluĭ ? Doaĕ ostĭ staŭ înprotivă, cu arme întrarmaţĭ, sabiile strălucescŭ, săgeţile acopĕrŭ sórele, săngele se vérsă pre pămêntŭ ca pĕraele, trupurile vonicilorŭ zacŭ ca snopiĭ în vremea secereĭ....

FOAÏA 372.

Ḑilele nóstre trecŭ ca o umbră de nuorŭ fără de plóe ; ca corabia pre mare, ce o bate vĕntulŭ spre margine; ca o pétră din délŭ la vale, cândŭ se rentună (*sic*) şi nu se póte opri; aşa merge de tare şi viéţa nóstră cătră mórte...

ERRATA

PAG.	RÉND.	TIPĂRITŬ	CITESCE
20.	20.	să 'l ĭea e'n rîs ?	să'l ĭea în rîs ?
51.	24.	copiĭ m'a lăsat !	copiiĭ m'aŭ lăsat !
53.	12.	Nu cată...	Nu căta
58.	5.	Ast boer, de care	Ast boer, pe care
61.	5.	Resbunaraa	Resbunarea
66.	9.	Să n'uĭt dar	N'oĭu uíta
95.	3.	p'icĭ-colea	icĭ-colea
104.	23.	Haĭ-dc-de-de !	Haĭda-de-de-de !
115.	15.	atâta larma ?	atăta larmă ?
120.	7.	mult maĭ bine	mult maĭ bine'ĭ
——	12.	s'ar puté şi ca'şacolo	s'ar puté ca ş'acolo
122.	10.	veĭ porunci	veĭ porunci ;
127.	17.	Moidova	Moldova
134.	22.	Ce întĕmplare	Ce 'ntĕmplare
155.	5.	Maĭ spunemi'l	Maĭ spune-mi'l
——	11.	chĭar ş'o inimă	chĭar o inimă

FINE.

OPERILE D-LUĬ B. P. HAJDEU

1. **Lumina;** ḍiarŭ sciinţificŭ şi literarŭ; Iaşĭ, 1862–63; 3 broşure în 8°.
2. **Viéţa şi scrierile luĭ Luca Stroicĭ;** Bucurescĭ, 1864, in 16.
3. **Filosofia portretuluĭ luĭ Ţepeşŭ;** Bucurescĭ, 1864, in 16.
4. **Analise literarie esterne : Wolf, Raicovich, Entropius, Palauzow, etc.;** Bucurescĭ, 1864, în 16.
5. **Micuţa,** o nuvelă satirică; Bucurescĭ, 1864, in 16.
6. **Aghiuţă,** ḍiarŭ umoristicŭ; Bucurescĭ, 1864 în 4.
7. **Satirulŭ,** ḍiarŭ literariŭ şi umoristicŭ; Bucurescĭ, 1866, in f.
8. **Iónŭ vodă cellŭ Cumplitŭ,** cu un portretŭ şi 10 gravure; Bucurescĭ, 1865, in 8. pagine 246. — Puţine essemplare maĭ sunt de vînḍare la librăriele Socek şi Ioanidŭ. Preţul 7 sfanţĭ.
9. **Treĭ Evreĭ : Schylock, Gobseck şi Moise;** studiŭ literariŭ; Bucurescĭ, 1866, in 8°.
10. **Talmudulŭ, ca profesiunea de credinţă a poporuluĭ Israelitŭ;** studiu filosoficŭ; Bucurescĭ, 1866 în 8°.
11. **Industria natională faţă cu principiulŭ concurenţeĭ;** studiŭ politico-economicŭ; Bucurescĭ, 1866 in 8°.
12. Basme române, adunate de D. I. C. Fundescu, cu o introducţiune despre *Literatura poporară* de D. B. P. Hăjdeŭ; Bucurescĭ, 1867, in 16.
13. **Răzvanŭ-vodă,** dramă istorică in 5 acte in versurĭ; Bucurescĭ, 1869, in 8°. Ediţiunea III.
14. **Istoria toleranţeĭ religióse în România : protestanţĭ, catolicĭ, mahometanĭ, lipovenĭ şi judanĭ;** ediţiunea 2, Bucurescĭ, 1868, in 8°. – Preţulŭ 2 sfanţĭ; pe hărtie velină––3 sfanţĭ.
15. **Domniţa Roxanda,** dramă istorică in 5 acte, represintată in 1867. — (In ḍiarulŭ *Familia* dela Pesta, 1868).
16. **Archiva istorică a Românieĭ;** Bucurescĭ, 1865—1867, in 4, 3 tomurĭ marĭ.—De vînḍare la Soceck şi la Ioanid. ––Depositŭ la ministeriulŭ de Instrucţiune Publică.
17. **Istoria dreptuluĭ constituţional allŭ Românilorŭ;** ḍece lecture ţinute in salonulŭ Ateneuluĭ, Septembre—Novembre 1867.—Manuscriptŭ.
18. Articolĭ istoricĭ, politicĭ, polemicĭ, literariĭ. etc. in Tribuna Română, Ateneulŭ Românŭ, Viitorulŭ romano-bulgarŭ, Opiniunea Naţională, La voix de la Roumanie, Bulletinulŭ Instrucţiuniĭ Publice, Sentinella, Teatrulŭ. Perseveranţa, Familia, etc.

VA EŞI PESTE CĂTE-VA ḌILLE :

19. **Oda la boerĭ. Dela 1848 pănĕ la 1869.**
20. **Boeriĭ în faţa tronuluĭ şi boeriĭ în faţa poporuluĭ; studiŭ istorico-politicŭ.**